

II

USTAŠKO-DOMOBRAŃSKA DOKUMENTA

BR. 170

IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 1 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU TESLICA OD STRANE JEDINICA NOV¹

1/2

29

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:	KOME SE JAVILO:
II. Dom Zbor Brod Pukovnik Helbich	Sati 9045	
	Dan 1.	
	Mjesec I.	
	Godina 1913	
Primio: ust. nadporučnik Ivan Jelavić		Predao:

SADRŽAJ

Zapovjednik četvrte divizije pukovnik Majetić javlja: Teslić je noćas jako napadnut u pet sati, vodile su se ulične borbe u samom mjestu, koje je palo.² O sudbini čitave posade nezna se ništa, pošto nemamo nikakove veze. U Tešanj stigao je zapovjednik bojne Feriz Begović sa sto ljudi. Posada oklopnog vlaka iz Zarkovine (3. km. sjev. od Teslića) javlja da se od jutros nečuju nikakve borbe i da je željeznička pruga prekinuta tako, da se dalje nemože. Molimo odmah da zrakoplovstvo izviđa i bombardira sve što želi iz mjesta izaći.

D.³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-30, k. 17.

² Teslić su oslobodile jedinice Prve proleterske i Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

³ Vjerovatno paraf načelnika operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva generala Dragojlova.

BR. 171

IZVJEŠTAJ REDARSTVENOG RAVNATELJSTVA IZ TRAVNIKA OD 1 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU BUSOVACE OD STRANE JEDINICA NOV¹

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
Velika Župa — Travnik Redarstv. ravnateljstvo Zamjenik ravnat. Bernardikosti Vladisl.	Sati	23.50	gener. Dragojlov
	Dan	1.	
	Mjesec	I.	
Primio: dopukovnik Ferrant	Godina	1943.	Predao: dop. Ferrant

SADRŽAJ

Busovača (30 km j. i. Travnika) pala noćas,⁵ sa Sarajevom b.b. veze prekinute, cesta razorana.

Noć dosada mirna, ali očekujemo svaki minut novi napadaj. Poslednji napadaj bio je danas od 2.30 do 10.00, ali su se domobrani jako dobro držali, a neprijatelj imao je velike gubitke.

Prie 3 dana bila je obećana pomoć, koja ali do danas nije stigla, što može imati loše posljedice. Pučanstvo već je sve spremilo za dolazak pomoći.

Pošto se pruga i cesta bliže jedna drugoj, to bi u slučaju prekida pruge bila prekinuta i cesta, šta je važno u pogledu šiljanja pomoći.

P

2/1 943 D®

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-24, k. 17.

² Busovaču je oslobodila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. O borbama oko Busovače vidi dok. br. 44 i 204.

³ Vjerovatno paraf načelnika operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva generala Dragojlova.

BR. 172

IZVJEŠTAJ POSADNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U TRAVNIKU
OD 2 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA
TRAVNIK¹

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
Posadno zapov. Travnik Bojnik Sei	Sati	0830	
	Dan	2.	
	Mjesec	1.	
Primio: General Dragojlov	Godina	1943	Predao:

SADRŽAJ

Noću 31.XII./1.I. i 2.1. napadaji jačih partizanskih snaga na Travnik odbijeni.² Poslato pojačanje u Travnik 2.1. u jutro stiglo. Napadaji su izvršeni uvijek noću od 1 do 7 sati sa juga, sjevera i zapada. Neprijateljske snage cienne se na oko 1500. Naši gubici I.I.: 1 ranjen, a 2.1. 2 mrtva, 14 teže ranjenih dok broj lakše ranjenih nije poznat. Partizanski gubitci I.I.: 22 mrtva (većinom kod s. Vidoševići) 3 km z. od Travnika). Gubitci 2.1. još nisu ustanovljeni.

P. 2/1 43 D

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-29, k. 17.

² Ove demonstrativne napade na Travnik vršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

IZVJEŠTAJ REDARSTVENE OBLASTI VELIKE ŽUPE
LAŠVA I GLAZ U TRAVNIKU OD 2 JANUARA 1943 GOD.
O NAPADU JEDINICA NOV NA TRAVNIK¹

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
Vel. Župa Lašva i Glaš iz Travnika Redarstvena Oblast. Zamjenik zap. redarstva, Bernadikosti Vladislav	Sati	04.35	Generalu Dragojlovu i III. Domobranskom Sboru Sarajevo.
	Dan	2.	
	Mjesec	I.	
Primio: satnik Tomić	Godina	1943	Predao: satnik Tomić

SADRŽAJ

Travnik jutros u 0330 žestoko napadnut nadmoćnijim snagama.² Ako nam odmah ne stigne pomoć, sati su nam odbrojani. U ž. p® Vitez (17. km Istočno od Travnika) ima jedna njemačka bojna i u Lašvi se nalaze dva transporta, koja su pošla u Travnik, i koja su u Lašvu stigla još u 1030 sati i nikako se ne miču dalje. Molim za žurnu intervenciju, da nam ovi dođu u pomoć.

Sadržaj brzojavke javljen III. Domobranskom Sboru Sarajevo u 04,50 sati, koji je izjavio (službujući častnik), da su istu brzojavku preko njemačke linije primili.

U 05,05 sati ponovno nazvan Travnik i zamjenik zapovjednika župskog redarstva kaže, da je o situaciji brzoglasno

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-25, k. 17.

- Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

⁵ željezničkoj postaji

izvjestio III. D. S., Vitez — njemačku bojnu i Lašvu, ona dva transporta, ali da mu je saobćeno, da u Travnik ne mogu krenuti, dok ne dobiju zapovied. Nazvao je i njemačko zapovjedništvo u Sarajevu, i tamo mu je samo rećeno »Jawoll« ali pomoći još nema. Izvještava, da napad još uvijek »bjesni nesmanjenom žestinom«, a njihova jedina dva topa su se onespobila za upotrebu. Napad je sa svih strana na bunkere, koji se još dobro drže.

2/1 943 D⁴

Sarajevo⁵ III. DSbor pp⁶ Waner javlja, da je napad na Travnik odbijen. Pojaćanja u Travnik upućena.

Primio Drag.⁷

Prošle noći: 1200 sa juga, sjevera i zapada'
Ove noći: 1600
1/2 2—1/2 8

noćas 2 mrtva 14 teško ranj.fenih]
jućer 22 part, mrtva (Vidoševići 12)
1 ranj..

oki. kola

⁴ Vjerovatno paraf generala Dragojlova, načelnika operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva.

⁵ Sljedeći tekst dopisan je mastilom, vjerovatno od strane generala Dragojlova.

⁶ potpukovnik

⁷ Dragojlov

⁹ Vjerovatno se odnosi na pravce napada jedinica NOV na Travnik.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE U MOSTARU OD 3 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV KOD POSUŠJA I IMOTSKOG¹

ŠIFRA

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »Op.¹«
HRVOPO-SUPERSLODA' — SUŠAK
ZAPOVJEDNIŠTVO III. DOMOBRANSKOG SBORA »Glst.⁴«

Najžurnije.

Zapovjedništvo I. dobrovoljačke pukovnije javlja:

»Pokušana akcija sa 10 satova od Posušja ka Tomislav Gradu nije uspjela. Partizani su nas odbili i zauzeli crtu u visini Studenih Vrela. Imamo 15—20 mrtvih, a kod partizana 100 mrtvih.⁵

Naše snage raspoređene opet za neposrednu odbranu Posušja i Imotskog, koja su mjesta sada vrlo ugrožena, jer su posade demoralizirane i nesigurne.

Najžurnije potrebe svježe i pouzdane snage sa teškim naoružanjem i topništvom, jer sadanje snage neće odoliti napadu partizana ako ovaj usliedi.

Šaljite odmah pukovnika Šimića i udjeljene častnike.«

Dostavljeno Glavnom stožeru domobranstva, Obćem vojničkom povjereniku i zapovjedništvu III. domobranskog sbara.

6. divizija Op. br. 12

Zamjenik zapovjednika
Satnik Džal
Džal

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

ZAPOVJEDNIŠTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op Broj 12/taj.

U Mostaru, dne 3/1 1943

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 102. Izvještaj je upućen višim komandama radiogramom.

* operativno

* Hrvatsko vojno povjerenstvo pri italijanskoj Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija«

⁴ Glavni stožer

⁵ Borbe su vodile jedinice Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterске divizije. O tome vidi dok. br. 161.

BR. 175

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVIRTE ORUZNICKE
PUKOVNIJE U TUZLI OD 4 JANUARA 1943 GOD. O ZAU-
ZIMANJU TESLICA OD STRANE JEDINICA NOV'**

**ZAPOVJEDNIČTVO
4. ORUZNICKE PUKOVNIJE**

J.S. Broj 29/taj.

U Tuzli, dne 4 siječnja 1943.

Predmet: Izvješće o padu
Teslića postavlja.

1. GLAVNOM STOŽERU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA (OP. ODJEL).
2. VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNICTVU (J.S.) ZAGREB.
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB.
4. ZAPOVJED. USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED I. ZAGREB.
5. ZAPOVJED. USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED II. ZAGREB.
6. ZAPOVJEDNICTVU II. DOMOBRANSKOG SBORA BROS.
7. ZAPOVJEDNICTVU 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE TUZLA.
8. ZAPOVJEDNICTVU 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE DOBOJ.
9. OPUNOMOĆENIKU MIN. UNUTARNJIH POSLOVA SARAJEVO.
10. VELIKOJ ZUPI USORA I SOLI TUZLA.

Zapovjednik oružničkog voda Teslić iz Tešnja sa br. Uredovno od 2. siječnja 1943. dostavlja slijedeće izvješće:

»1. siječnja o.g. u 21 sat otpočeo je sa istočne, sjeverne i zapadne strane jači napad partizana na Teslić. Naše snage prihvatile su borbu koja je trajala do 2. siječnja do 5 sati u jutro. U 5 sati su partizani na juriš zauzeli Teslić.⁸

U napadu na Teslić partizani su imali oko 2500 osoba. Sa naše strane jačina je bila oko 2000 domobrana, milicionera i oružnika.

Partizani su većinom imali strojo-puške i bacače mina. U napadu je bilo dosta i ženskih osoba.

Prilikom pada Teslića razoružana je ciela 4. p.p. Ovom prilikom partizanima je pao u ruke veliki plien i to: 12 teških strojica, 102 strojopuške, oko 70 strojo-samokresa, 4 haubice,

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1-1, k. 92.

² U napadu na Teslić učestvovala su Prva proleterska i Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 16, 22, 43, 176 i 177.

4 poljska i 4 gorska topa, 11 pito topova,³ 12 bacača sa 500 naboja, oko 1500 pušaka, 2 vagona puščani naboja, 1 vagon topovskih naboja kao i sva komora sa kolima i oko 15 vagona hrane.

Prilikom borbe žrtava je bilo na našoj i njihovoj strani, ali se još nezna koliko na kojoj strani.

Među vojskom nastala je velika zbrka što je partizanima išlo u prilog. Istočnu stranu i glavni most branili su 22 oružnika, 15 milicionera i 15 domobrana. Ova strana je vrlo dobro branjena, ali su partizani pošto je vojska odbacila oružje došli sa zapadne strane oružnicima za leđa tako, da su i ovi bili primorani na povlačenje.

Čim su partizani ušli u grad zapalili su pilanu od čega je zavladao strah među građanstvom, a po ulazu u grad odmah su munjevitom brzinom zauzeli i sva nadležstva.

Ovom prilikom je nestao oružnički vodnik Josip Duma, Boško Marijanović, oružnici: Ivan Pastuović, Muio Sejdimović, Mile Matijević, pomoćni oružnici: Hasan Mujezinović i Huso Kamišević, te domobran Josip Ožbolt, a oružnik Jakov Simić prilikom borbe slomio je nogu i pao partizanima u ruke.

Ostali oružnici od njih 12 sa postaje Teslić i Blatnica (u Komušini) povukli su se sa bojnikom g. Rendićem i satnikom g. Ferizbegovićem, sa još 5 častnika i oko 60 domobrana. U istom pravcu povlačenja pred ovima se je povlačio i sam zapovjednik pukovnije g. Binder i logornik iz Teslića Bijuk i ovi su po saznanju zarobljeni po partizanima, koji su se povlačili istočno prema Tešnju.

Partizani se sada nalaze i u šumi »Crnom Vrh« 3 km. južno od Tešnja. Broj i jačina snage ovdje je još nepoznata.

Od državne imovine od svih zauzeti državnih nadležstava nije ništa spašeno jer je ovo bilo nemoguće«.

Predlažem prednje na znanje. Izdao sam zapovjed da zapovjednik krila Tuzla odmah iziđe na lice mjesta i ustanovi pravo stanje zauzeća postaje Blatnica i Teslić po partizanima, te da podnese izvješće po ovome.

Zapovjednik pukovnik
Emanuel Mašek
Mašek

³ Pješadiski top 37 mm, francuskog porijekla, bio u naoružanju u bivšoj jugoslovenskoj vojsci.

ZAPOVEDNICTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

1. s. Broj 29/taj

U TUZLI, dan 12. siječnja 1943.

Predmet: Izvješće o radu
Tešića dobrijaša

dr. Gavrilović, V. J.

1. GLAVNO STAVNO UPRAVLJENJE VEŠTAČENJA I OBVEŠTAČENJA
2. PRVOBROJNO MIROVNO POKOLJEŠENJE I ZAGREB
3. KARNELIJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
4. ZAPOVEDNICTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
5. ZAPOVEDNICTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
6. ZAPOVEDNICTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
7. ZAPOVEDNICTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
8. ZAPOVEDNICTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
9. OPUNOMOĆENJE ZA UPRAVLJANJE POSLOVIMA SARAJEVO
10. VELIKU BRANU USLOVA I SOLI T. S. Z. L. A.

Zapovjednik oružničke voda Tešić iz Tešića na br. Uredovno od 2. siječnja 1943. dostavlja sljedeće izvješće:

1. siječnja o. p. u 21 sat odobreno je iz istokne, sjeverne i zapadne strane jači napad partizana na Tešić. Naše snage protivile su napadu koji je trajala do 2. siječnja o. p. u 5 sati u jutro u 5 sati su partizani sa juris zauzeli Tešić.

U napadu na Tešić partizani su imali oko 2500 osoba. Sa naše strane jedinica je bila oko 400 dobrovoljaca, bilo je mnogo straznika.

Partizani su većinom imali strojno oružje, bez obzira na to u napadu je bilo dosta i zapaljenih osoba.

Prilikom pada Tešića započela je borba u ovom prilikom partizanima je bilo u ruke veliko oružje i to: 10 teških strojnica, 102 strijeljske, oko 70 strojno-dapovača, 4 mašice, 4 pušice i 4 granate, to je isto topona, 12 nabaca sa xxxxx, 500 nabaca, oko 1500 osaka, 2 zapona nabaca, 1 nabaca i 1 zagon topovskih nabaca, 1 sva knopora sa kolima i oko 15 zapona strana.

Prilikom borbe strava je bilo na jednoj strani, ali se još moglo koliko na kojoj strani.

Medu vojekom nastala je velika strah što je partizanima bilo u prilozi istokne strane i glavni most branili su 22 oružnika, 15 dobrovoljaca i 15 dobrovoljaca. Ova strana je vrlo dobro branjena ali su partizani ipak je vojska otkrila oružje i to: 10 sa napadom strana oružnika na to, to je da su ljudi bili prisiljeni na povlačenje.

Činjenica partizani nisu u grad zapuštali, no ujutro od toga se povlađao strah među građanstvom a po ulazu u grad odmah su započeli s radom zaustavljanje i vraćanje.

Ovom prilikom je nastao oružnički vodnik Josip Duna, Boško Marjanović, oružnici: Ivan Pastuović, Majo Sedimović, Mile Marjanović, oružnici: Hasan Mujčinović i Huso Kumišević, te dobrovoljci Josip Oršić, oružnik Jakov Šimić, oružnik borbe sionio je nogu i par partizanima.

Ostali oružnici od njih 12 su postali Tešić i Blatnica u Kosa. Ostali oružnici su se na b. b. i k. u. Reučića i satnica u Periševcima, na 403 i 404 i oko 60 dobrovoljaca u istom pravcu povlačenja kroz otvorene prostore i sva su zapovjednik pukovnije g. Binde i 1 oružnik iz Tešića. Bijak i ovi su po samoljeto zarobljeni po partizanima, koji su se postali u istom pravcu Tešića.

Partizani se nakon ulaza u Tešić "Crno Vrh" 3 km. južno od Tešića, 12. siječnja o. p. u 12 sati je još nepoznat.

U Tešiću su imali dosta osaka, to je bilo nepoznat.

Prilikom pada Tešića izdao sam zapovjednik da zapovjednik kriša Tešić osaka izidje na lice mjesta i ustanovi brzo stanje zašteda postaje Blatnica i Tešić po partizanima, te da podnese izvješće po ovome.

12. 1. 1943

[Signature]

Fotokopija dokumenta br. 175

IZVJEŠTAJ USTAŠKOG DOGLAVNIKA ADEMAGE MEŠIČA OD 5 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOVNA TESLIC¹

Op. 1194/43

1/43.

OPIS BORBE U TESLICU.

Napad na Teslić počeo je na 1. siječnja 1943. godine u 8.30 h na večer.

Prva je navala uslijedila na Lug — Bare južno od Teslića, na kojem je položaju bila III Bojna, gdje nije bilo niti jednog pucnja.

Jedan Sat od III. Bojne predao se je odmah a da nije niti jednu pušku opalio.

Time je bio otvoren put za grad Teslić a to je bilo na liniji tesličko groblje, Crkvica — Pilana.

Oko 9.30 na večer izviestio je pukovnika Bindera zapovjednik Bitnice, da su partizani oduzeli dve haubice.

Pukovnik je uputio dvije satnije od II. Bojne kao pomoć, koje su stupile u borbu sa partizanima kod Lipića i Barića i pod gubitcima su uspjeli, da oslobode dvije zauzete haubice i neprijatelja potisnu.

U međuvremenu odigrao se je napad na bunkere sjeverno od Teslića kao i tučenje njihovih strojnica na glavni most tako, da se nije uobće moglo više saobraćati preko mosta.

Naša je vojska bila sa dvije strojnice i jednim bacačem na mostu i branila prielaz preko mosta, da uđu u grad Teslić, koji su preko toga mosta počeli nadirati. Ovaj je napad trajao do 11 h po pola noći, poslije prekida oko pola sata, partizani su sa još jačom snagom učinili nove napade između brda »Kaćuna« puta Gornjega Teslića — Simića — Luga te Barića potpomognuti sa jakom strojničkom vatrom i izvršili su proboj i zaokružili satnije, koje su se nalazile kod Lipića i Barića a koje su se počele povlačiti u sam grad Teslić. —

Povlačenje je izvršeno pod zaštitom oklopijenog vlaka, ali po ulasku u grad Teslić, vojska se je razbježala a su neki domobrani i puške pobacali te se posakrivali u kuće a među tim

¹ Kopija, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-4, k. 55.

povlačenjem partizani su zauzeli Pilanu i borba je trajala sa ono vojnika, koji nisu bacili oružje do 1 sat po pola noći.

Poslije ovoga vremena do 3 i po sata u jutro Bojnik Rendić i satnik Ferizbegović pokušali su prikupiti rasute snage da ponovno organizuju najnužniju odbranu u centru grada Teslića kod željezničke stanice u Tesliću sa onim vojnicima, koji su se bili po kućama sakrili i sa onim, koji su bježali sa prvih položaja.

Ova odbrana nije uspjela i to za to, kada su vojnike na jedan položaj postavili i pošli da uredi drugi položaj, već bi vojnici sa prvog položaja pobjegli.

Bojnik Rendić i nadsatnik Ferizbegović ostali su samo sa 2 strojnice kod mosta i sa dvadesetak vojnika iz II. Bojne.

Da ne bi pali u ruke partizanima, kad je grad pao u ruke partizana u 4 h po pola noći, povukli su se u pravcu Banje Vrućice prema Tešnju, jer nije bilo moguće, da se ma šta za odbranu Teslića učini, jer su se domobrani predali ili su bili razoružani ili su se razbježali.

Zapovjednik Pukovnik Binder bio je kod Stožera pukovnije, viđen je od strane bojnika Rendića u 2 sata po pola noći a poslije se nije vidio.

Neki bunkereri, koje su milicionari i nakon pada Teslića držali, bili su tako preslabi, da nisu mogli ništa poduzeti. Bojnik Rendić i satnik Ferizbegović nastojali su, da barem do svanuća dana održe najjužniji dio grada, ali usljed demoralizacije vojske, to nije bilo moguće.

Tvornička straža, koja je bila organizirana od radnika da brani tvornicu, za vrijeme borbi nije se vidjelo nikoga, prema tome i oni su zatajili.

Od II. Bojne bojnik Rendić je uspio sakupiti 6 častnika i oko 70 domobrana sa dvije strojnice i povukao se preko Banje Vrućice prema Tešnju, gde je ostao a ljudstvo uputio u Doboju.

Partizana je moglo biti oko 1.200 do 1.500, koji niti su imali topova niti bacača, nego kada su osvojili naše topove i bacače, onda su nas tukli sa tim našim topovima i bacačima.

Ovi naši topovi, dok su u našim rukama bili, bili su bez ikakva zaklona, na polju su ležali i nikakva ljudstva oko njih nije bilo. Partizani su bili o svemu obaviješćeni.

Po četnicima je bila naša pukovnija obaviješćena, da se partizani povlače u Snjegotinu a da oni drže Pribinić i Gornji Teslić, što međutim nije bilo tačno.

Svi položaji, koje su milicioneri iz Domdo — Bojne držali, održali su se preko cijele noći i kraj ovih bunkera protivnici —

partizani nisu mogli prodrijeti u grad. Čak je bilo i takvih primjera, da su pojedini bunker, koje su držali milicioneri, da su ih držali do 11 h prije podne na 2 ov.mj. kao na primjer položaj Stražanica i Križ kod Teslića i ako nisu imali nikakvog drugog naoružanja osim običnih pušaka i po koju strojopušku. Ima primjera da je cijeli bunker izginuo u borbi kao bunker »Andrije« na Sterijaci, koji su držali sve do zadnjeg branioca, a kojim je bunkerom zapovjedao Adem Skula, koji je zajedno sa svojim bratom Ibrahimom u ovom rovu poginuo. Oba su iz sela Matuzića kotara tešanjskog. —

Od čitavog broja milicionera u odbrani Teslića od njih 800 stotina na broju, sudjelovalo je u odbrani samo 250 dok je drugih 550 milicionera bilo raspoređeno i to: 230 Sat Jelah, koji su držali položaje od Kaloševića prema Bobarama — Blaževcima — Križ — Vrela — Lončari — Miljanovci, daljnjih 160 milicionera služe u tešanjskom Satu u Tešnju, koji drže položaje oko Tešnja i onda 160 milicionera, koji su imali položaje u selu Komušini, Rajševi, Kamenici, Dubravi i Crnoj Rijeci. Ove položaje oko Komušine milicioneri i sada drže i ako je na njih velika navalala partizana.

Dužina svih ovih položaja, koji su milicioneri držali iznaša 73 km.

Od ovih milicionera najviše ih je razoružano oko 200 i to najviše poslije pada u Tesliću. Milicioneri, koji su izbjegli sa bunkera u Tesliću, nisu se dali na Husaru razoružati od Neđe Nedića zapovjednika četničke čete u Vrućici, dočim svi domobrani koji su na ovu stranu izbjegli, dali su se po istom razoružati, odjeću i obuću istom dati i tako su domobrani IV Pješčačke Pukovnije iz Teslića istome dali dosta oružja, odjeće i obuće. I drugi su četnici razoružavali naše domobrane.

Po izjavi častnika, koji su se uspjeh po vrlo teškim okolnostima povući u Tešanj — Teslić nije trebao pasti, jer je imao preko 1.700 domobrana, 4 haubice poljske, 4 gorska topa, 3 protuoklopna topa, 1 pješački top te oko 12 strojnica, 60 strojopušaka, 8 bacača te velik broj strojosamokresa, ali je pao uslijed demoralizacije domobrana IV. Pješ. Pukovnije, koji se jednostavno nisu htjeli boriti.

Prigodom pada Teslića u istom je izgubljeno 4 poljske haubice 4 gorska topa, 10 strojnica, svi bacači i skoro sve strojopuške, oko 2 vagona puščanog streljiva, 1 vagon topovskog i preko 600 mina za bacače. — Pored ovoga oko 150 konja sa svom opremom i zapregom, oko 50 kola, sva odjeća i obuća te najmanje 1.500 pušaka. Od hrane je zarobljeno najmanje 15 vagona i to samo vojničke hrane a sigurno u gotovom novcu

1 do 2,000.000.— Kuna. Od destilacije drva zaplijenjeni su također od 10—15 vagona hrane.

Castnici, koji su se povukli, kada se više nisu mogli boriti u Tesliću, sa prikupljenim milicionerima i domobranima su došli u Tešanj na 2. siječnja 1943. godine u 9 sati i 15 minuta izjutra.

Partizani su tako dobro naoružani, da je skoro svaki treći partizan oboružan sa strojopuškama ih strojosamokresom i u borbi po izjavama svih lica, koji su se s partizanima borili — da skoro obične puške ne upotrebljavaju u borbi, nego samo automatsko oružje i teško oružje a vojnici su im vrlo mladi od 17 do 25 godina a među njima je 1/5 mladih djevojaka, koje su vrlo borbene. Opremljeni su vrlo dobro a neobično su disciplinovani i ne smije se njihova snaga pocjenjivati. Njihova promičba tako je jaka i opasna da je teško naše domobrane skloniti na jednu uspješnu borbu protiv njih. Nose razna odijela kao domobranska, ustaška riz. straže i t.d. Kako se govori, partizani su u Tesliću razdijelili narodu hranu, isplatili tvorničke radnike i nikoga nisu maltretirali ili klali.

Dojavna im je služba odlična, jer je potpuno istinita i nepažena, dočim naša dojavna služba je slaba, nepouzdana, lažljiva i skoro se može pravo reći, da je i neimamo.

Ademaga Mešić v.r.
doglavnik

Tešanj 5. siječnja 1943.

BR. 177

IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 6 JANUARA 1943 GOD. O PRODORU USTAŠKO-DOMOBRANSKIH SNAGA U TESLIĆ¹

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
U. Dom zbor čast. namj. Jurišić	Sati	20.20	
	Dan	6.	
	Mjesec	siječanj	
Primio: Bojnik Schuster	Godina	1943.	Predao:

SADRŽAJ

U podhvatu prema Tesliću naše čete su pod jakim otporom 5. ov.mj. izbile na crtu: 1 km izt. od Kaloševića (7 km s.-z. Tešanj) — Putešić (5 km s.-i. Teslić) — Lepo Brdo (4 km s.-i. Teslić) — kota 423 (4 km i. Teslić) — Martinovac (4,5 km i. Teslić). Desna kolona bila je već izbila na kote 401 i 330 (4 km s. Teslić), ali je bila prisiljena da se povuče. Saznaje se naknadno, da je oko 20 sati lijeva kolona ušla u Teslić.⁵

Naši gubitci: 5 poginulih i 26 ranjenih

Neprijateljski gubitci nepoznati.

U toku 4 o. mj. poduzeto je čišćenje u prostoru zapadno od Priedora, a južno od rijeke Sane. Kod Đenića Brda (15 km s.-z. Priedora) razpršeni su dielovi partizana u jačini jednog sata. Gubitci partizana 32 mrtva izbrojano.'

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1-16, k. 17.

² O prodoru njemačkih i ustaško-domobranskih snaga u Teslić vidi dok. br. 25, 26 i 42.

³ Borba je vođena sa jedinicama Pete divizije Prvog bosanskog NOU korpusa.

U toku 4. ov. mj. posada Sanskog Mosta izvršila je napad na postave partizana* izt. od Sehovca (2 km s. Sanskog Mosta). Neprijatelj je odbačen, njegovi postavi razoreni.

Naši gubitci: 2 poginula i 2 ranjena domobrana, 1 njemački vojnik poginuo.

Gubici neprijatelja nepoznati.

7/1 43 Dragojlov

BR. 178

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U SARAJEVU OD 6 JANUARA 1943 GOD. O GRUPISANJU JEDINICA NOV NA SEKTORU ROGATICE I FOJNICE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 23

Sarajevo, 6. siječnja 1943.

Predmet: Dnevno izvješće od

5.1.1943. 9 sati do

6.1.1943. 9 sati.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNICTVA ZA II.

ZAGREB

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB

OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA

SARAJEVO

Oružnička postaja Zljevovi, krila Rogatica, od 5.1.1943. brzo-glasno javlja:

Nadirući sa sjevero-zapada, 5.1.1943. primjećene su na području občine Sokolovići (jugo-istočno od Zljebova) jače partizanske grupe i to u selima: Madžari, Krčevine, Selištu i Klečkovcu. Navodno im je daljni smjer nadiranja Stari Brod (18 km. sjevero-istočno od Rogatice) u cilju borbe sa četnicima.² Pri-

⁴ Borba je vođena sa Prvom krajiškom brigadom Pete NOU divizije. O tome vidi dok. br. 32.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1-1, k. 149.

¹ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu koja se u to vrijeme nalazila na ovom terenu radi hvatanja veze sa partiskom organizacijom u Sarajevu i radi razbijanja četnika na Romaniji. O borbama jedinica NOV na Romaniji vidi dok. br. 183 i 196.

mješena je četnička grupa Alekse Krzmanovića u blizini sela Madžari (5.5 km. jugo-istočno od Žljebova).

Napomena pukovnije:

Partizanske grupe oko Fojnice (Dnevno izvješće od 5.1. 1943.) povukle su se u smjer Šebešića' (16 km. sjevero-zapadno od Fojnice).

Zamjenik pukovnik
Koloman Bilie
Bilić K

BR. 179

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 6 JANUARA 1943 GOD. O SADRZINI PISMA SAVE DERIKONJE, KOMANDANTA ČETNIČKOG ODREDA, UPUĆENOG VASI JEREMIČU, KOMANDIRU ČETNIČKE ČETE¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U SARAJEVU

Taj. Broj: 48/43.

Dnevno izvješće za dan Sarajevo, 6 siečnja 1943.
5. siečnja 1943. god.

- 1) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
- 2) ZAPOVJEDNICTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE — ZAGREB
- 3) USTASKOJ NADZORNOJ SLUŽBI URED I — ZAGREB
- 4) OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA —
SARAJEVO
- 5) VELIKOM ŽUPANU VELIKE ZUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 6) ZAŠTITNOM REDARSTVU — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj 150.604-I-A.-42. čast mi je podnieti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu u Velikoj župi Vrhbosna za dan 5. siečnja 1943. god.

³ Na ovom terenu u to vrijeme je bila Prva dalmatinska NOU brigada. Vidi dok. br. 181.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26-1-1, k. 154.

Dne 4. siečnja o.g. oružnička postaja preko stalne ophodnje Kobilja Glava primila je pismo vođe četnika Save Derikonje⁵ upućeno Vasi Jeremiću komandiru skakavačke čete kod sela Nahoreva- Jeremić je spomenuto pismo poslao preko seljaka iz Nahoreva oružničkoj ophodnji Kobilja Glava, da se isto dostavi zapovjedniku zračne luke u Rajlovcu pukovniku Rogulji, koji vodi pregovore ispred Njemačke komande sa četnicima u selu Nahorevu u Vučijoj Luci.

Pismo glasi:

»Položaj 2.1.1943. bratu Vasi Jeremiću.

Dobili smo Vaš izvještaj od 2. ov. mj. i sadržinu potpuno razumili. Sto se tiče pomoći Hrvatske vojske u ljudstvu nije potrebno. Pomoć u municiji i bombama jesu vrlo potrebne, jer sa vrlo malim brojem municije raspolažemo.

U toku ovih 6 dana od kako vodimo borbu sa komunistima³ utrošili smo nešto 48.676 metaka puščane municije i 2427 ručnih bombi i 100 komada mino-bacača. Prema tome, ako želite ti naši prijatelji da nam pomognu neka nam pošalju municiju i bombi, treba da im objasniš, da su komunisti imali namjeru, da napadnu Vareš. Tom prilikom da dignu željezaru u vazduh. Tu njihovu namjeru smo mi točno spriječili, proračunajući tu štetu koju su komunisti namjeru da učine bila bi mnogobrojno veća nego oko ove municije, što smo mi utrošili prema tome Hrvati imaju računa, da nam istu sprema u najkraćem roku. Komunisti se nalaze u okolici Ozrena. Jer smo uspjeli da ih povratimo iz sela Visovice. Jačina oko 2500 ljudi naoružani su vrlo dobro. Raspolažu sa 10 teških i oko 50 lakih mitraljeza i 2 bacača i veći dio pikavaca. Pomoć im ide iz Sehovića oko 1000 ljudi. Ako uspiju da im dođe pomoć u sastav uspjeće da izvrše svoj zadatak na Varešu. Ako mi dobijemo municiju u stanju smo da ih odbijemo.

Brate Vaso traži municiju što prije pa pošalji pratnju uz istu.

Komandant četničkog odreda:
Savo P. Derikonja, v.r.

Upravitelj Župske redarstvene oblasti iz Travnika javlja, da su partizani danas u 4 sata u jutro bez borbe zauzeli selo Buliće, udaljeno od Travnika 7 km.⁴

⁵ Poginuo 1947 godine, u borbi protiv organa Narodne vlasti.

³ Na ovom terenu u to vrijeme nalazila se Sesta istočnobosanska NOU brigada. O pokretima i borbama jedinica NOV na ovom terenu vidi dok. br. 183 i 196.

⁴ Na ovom sektoru nalazili su se dijelovi Prve dalmatinske NOU brigade, i oni su, vjerovatno, izvršili ovaj napad.

Kotarski predstojnik iz Vlasenice javlja, da su se dne 4. ov. mj. vodile borbe između partizana i četnika kod sela Bunova⁵ i Karanova polja 10 km. zapadno od Knežine. Partizani su pokušali preći rijeku Vijačicu⁶ sa namjerom, da se prebace u šumu Sekovići,⁷ ali su ih četnici strojopuščanom vatrom dočekali i rastjerali.⁸

U gradu Sarajevu vlada red i mir.

Za Dom spremni!

Upravitelj
Župske redarstvene oblasti:
(Petković) s.r.

(M. P.)

⁵ Vjerovatno Zunovi.

⁶ Vjerovatno Biostica.

⁷ Odnosi se na pošumljeni predio oko Sekovića.

⁸ Podatak o ovoj borbi nije tačan: jedinice NOV nisu bile rastjerane, nego su jedinice Seste istočnobosanske brigade imale manji okršaj.

BR. 180

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 11 JANUARA 1943 GODINE¹

ZAPOVJEDNICTVO
II. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavno-stožerni odjel
Op. Broj 45/taj.

U Brodu n/S., dne 11. siječnja 1943

Predmet: Dnevno izvješće.

MINDOMU (OPEROD- GLAVNI STOŽER),
OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH
POSLOVA g. ŠANDORU BENAKU SARAJEVO
Sastavak.

I.

A. — KRATKA OCJENA SITUACIJE:

U glavnom bez promjene.

B. — DJELATNOST PODREĐENIH CETA I POJEDINOSTI O NEPRIJATELJU:

3. pješačka divizija:

11. o.m. ujutro oko 1500 partizana iz Šekovića (14 JZ Capardi) i Vidakovića (9 JZ Capardi) zauzeli Podborogovo — P[^]ntelići — Šajkovići' i Rakino Brdo (6—8 JZ Capardi). Četnici se pod borbom povukli u Metkovac (2 JZ Capardi).⁴

Preko pouzdanika saznalo se; da se među partizanima u predjelu Šekovića govori, da će u vremenu od 1. do 20. veljače o.g. komunisti po gradovima istočne Bosne dići obći ustanak, a partizani komunisti iz šuma istodobno napasti gradove. Ovo se provjerava.

4. pješačka divizija:

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1-21, k. 17. Redakcija je izostavila tekst koji se ne odnosi na borbe protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini.

² Operativno odjeljenje

³ Vjerovatno Sajtovići.

⁴ Pomenuta sela, u kojima su se nalazili četnici, zauzele su jedinice Majevičkog i Sremskog NOP odreda.

Oko Teslića zatišje. Brzglasna veza i promet sa Teslićem 10. o.m. uzpostavljena. Bojnik Rendić koji je upućen u Teslić da prikupi povjerenstveno zaostalo tvorivo i oružje razbijenih četa u Tesliću prikupio je 7 vagona tvoriva i nalazi se na putu u Osijek.

Banjačučki zdrug:

Naknadno se saznaje da je 8. o.m. oko 1200 napadnuta naša preselica iz Priedora za Sanski Most kod s. Ališića (12 J Priedor) jakom vatrom sa desne obale Sane. Naši gubitci 1 domobran poginuo, a partizanski nepoznati. Preselica stigla u S. Most.

Istoga dana napadnuta i njemačka preselica jakom vatrom sa desne obale Sane kod s. Trkulje (18 JZJ Priedor). 1 njemački vojnik ranjen.⁵

8. o.m. jedna skupina partizana neutvrđene jakosti prodrla u područje južno od Bronzanog Majdana (18 Z Banja Luka)⁸.

Prema neprovjerenim podacima dobivenim od četnika dvie partizanske brigade nastupaju iz područja Sitnica ka sjeveru. U toku 9. o.m. njihove izvidnice dostigle crtu Surjan — Dujakovci (25—28 J Banja Luka).⁷

9. o.m. jakom topničkom vatrom sa lijeve obale Sane razpršeni su dielovi partizana na desnoj obali Sane u području k 336 (18 J Priedor) i 1 neprijateljski povoz u području s. Mitrovići (12 J. Priedor).

Savezno sa jučerašnjim izvještajem o napadu na Omarsku saznaje se da je jakost partizana bila oko 300 ljudi sa 10 strojopuškaka, 1 strojnicom, 1 lakim i 1 teškim bacačem. Borba je trajala oko 4 sata kada su partizani odbijeni i navodno prešli u Kozaru.⁸

Slavonski zdrug:

9. o.m. oko 2000 skupina pobunjenika 25—30 došla u s. Forkuševci (8 SI Đakovo) i odniela 2 vojničke i 2 lovačke puške i 2 samokresa.

8. o.m. oko 1200 opažena je skupina od oko 200 pobunjenika u blizini s. Predrijeva (7.5 S Čačinci). 9. o.m. oko 0100 izvršila je ova skupina napad na Predrijevo sa svih strana. Napad trajao do 0230 kada se posada ustaša zbog nadmoćnosti povukla. Naši gubitci 3 ustaše zarobljeni, a kod pobunjenika

⁵ Na ovom terenu nalazile su se jedinice Četvrte NOU divizije.

⁶ U to vrijeme na ovom terenu nalazile su se jedinice Prve krajiške brigade Pete NOU divizije.

⁷ Taj teren su čistile od četnika jedinice Pete krajiške NOU divizije.

⁸ Napad na Omarsku izvršile su jedinice Prve krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 51.

oko 11 mrtvih i 7 ranjenih. Pobunjenici se povukli u pravcu Orahovice.

Savezno sa jučerašnjim izvješćem o napadu na Košku (15.5 S Našice) nadopunjuje se: 10. o.m oko 0030 skupina od 150 pobunjenika izvršila napad na naše straže na željezničkom mostu kraj postaje Koška. Istodobno izvršen napad na željezničku postaju Koška, občinu i oružničku postaju. Razoružano 5 domobrana i 4 oružnika i odnešeno 9 pušaka. Naši gubici 1 domobran ranjen, a 1 seljak od građanske straže poginuo.

Sriemski zdrug:

Ništa naročito.

Vlastite namjene:
Odbrana i izviđanje.

II.

POKRETANJE I PREMJEŠTAJ VLASTITIH CETA:

Nije bilo.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI CETA:

Nije bilo.
Za točnost:

Zapovjednik
general Iser v.r.

Pročelnik glavnostožernog odjela
glavnostožerni bojnik
(Nekić)
Nekić

Naknadno se saznaje od Slavenskog zdrug:

U podhvat u radi izvlačenja posade iz Voćina 11. o.m. u 1400 stanje je bilo slijedeće: desna kolona od Đulaveca izbila na M. Breznicu 295 (3 JI Bulavec) gdje je obkolila jednu skupinu partizana. Srednja kolona odbačena od Huma na Levinovac od nadmoćnog protivnika (5 SI Đulavec). Lieva kolona izbila na Vereričinu (5 S Voćin). Kolona od Podr. Slatine izbila na Slanu Vodu (8 SI Voćin) gdje je prihvatila 170 ljudi Voćinske posade. Od ovih se je saznalo da je u toku devetodnevnih borbi kod Voćina naša posada imala 25 mrtvih i 51 ranjenog. Jedan dio posade Voćina pokušao je probiti se ka Pivnici. Dalji podatci se prikupljaju.

Pročelnik glavnostožernog odjela
glavnostožerni bojnik
(Nekić)
Nekić

BR. 181

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 13 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ BOSNI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO

5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

V. Taj. J. S. Broj 64
Sarajevo: 13. siječnja 1943.

Predmet: Izvještaj o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
ODSJEK X

Zagreb

Savezno okružnici M.U.P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V.T. Br. 11/42. od 14.XII.1942. predlažem sljedeći izvještaj o partizanima:

28. i 29.12.1942. jake partizanske grupe napadaju Kupres; ruše brzoglas Kupres — Bugojno. Naša se posada žilavo bori. 2 ustaška sata 5. zdruga iz Bugojna napadaju partizanima u leđa, kod Kupreška Vrata. Partizani su ispalili na Kupres cca 200 naboja iz bacača i 2 topa. Sa jednim oklopnim samovozom uleteli u Kupres. Naše snage zapljenele su samovoz sa 11 sanduka strijeljiva, jednu tešku, 2 lake strojnice i veći broj pušaka. Budući da su partizani odbijeni razbježali su se po šumama. Gubitci partizana, 64 mrtva među njima 5 žena, veći broj ranjenih. Naši gubitci, 13 ustaša mrtva i 2 milicionera mrtva.²

Koncem prosinca 1942. nadiranje partizana sa sjeveroistoka (područje planine Majevice) na jugo-zapad i jugo-istok na područje Ozren — Romanija, kao i sa Šejkovića (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice) isto područje.⁵

28.12.1942. u 22 sata grupa od cca 100—150 partizana⁴ zauzela je oružničku postaju Grbići — Kalimanići (13 km.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1-1, k. 149.

⁵ Napad na Kupres vršile su Druga proleterska i Druga dalmatinska brigada Druge proleterske divizije. Opširnije vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 221.

¹ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu koja je u to vrijeme bila na ovom terenu. Vidi dok. br. 183 i 196.

⁴ Isto

sjeverno od Rogatice). Partizanima se pridružili zapovjednik postaje i 1 domobran.

29./30.12.1942. grupa od cca 500 partizana obkolila je selo Nišići (21 km. sjevero-istočno od Semizovca). Četnički bataljon Vase Sande iz Nišića, vodi borbu sa partizanima. Partizani su uhitili 2 četnička kurira. Jedna grupa partizana nadire preko sela Kostreša (7 km. sjeverno od Mokrog) prema Ozrenu. Druga grupa od Žeravica zauzela je sela Zunovi i Medojevići (30 km. sjevero-istočno od Semizovca). U selu Cvrčićima i kod Medojevića vode se borbe između četnika i partizana. Četnicima nestalo strijeljiva. Treća grupa nadire prema Dragoradima i Sudićima (24 km. sjevero-istočno od Semizovca) u smjeru Rakove Noge i Ozrena. Svaka grupa cca 800—1000 partizana jaka.⁵

1.1.1943. partizani cca 1000⁶ su sa Crnog Vrha kota 1024 potisnuli četnike, sa namjerom nadiranja prema Semizovcu — Reljevu. 2. 1. 1943. borbena grupa Wüst⁷ potisnula je partizane prema sjeveru. Očita je namjera partizanskih skupina na području Romanija — Ozren, da pređu rijeku Bosnu i da se udruže sa partizanima na zapadu sa područja Travnik — Jajce.

Na zapadu: Prikupljanje jačih partizanskih grupa oko Travnika, sa manjom grupom oko Busovače (22 km. jugo-istočno od Travnika); koja 1.1.1943. u toku noći napada Busovaču, da u jutarnjim satovima bude izbačena.⁸

1., 2. i 3.1.1943. noću ijače partizanske grupe napadaju Travnik, borba traje tokom cijele noći. Partizani su odbijeni u jutarnjim satima. Prekinuli su brzoglasnu liniju i razorili prugu Travnik — Turbe. Gubitci partizana 7 mrtvih, više ranjenih; naši 3 mrtva, 14 ranjenih.⁹

4.1.1943. primjećene su partizanske grupe kod Starog Sela i Prokosa (4.5 km. zapadno od Fojnice).¹⁰

Kao važnije iznosim sljedeće događaje:

15.12.1942. u 3 sata cca 500—600 partizana (crnogorska brigada) obkolila je i upala u selo Željezno Polje (8 km. jugo-zapadno od Zepča). Razoružali seosku miliciju, koja nije dala nikakav otpor. Partizani su zapljene 33 komada pušaka i po 50 naboja na pušku.¹¹

¹ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu koja je u to vrijeme bila na ovom terenu.

⁶ Isto

⁷ Bobenu grupu Vist (Wüst) sačinjavao je ojačani 750 njemački pješadiski puk 718 divizije.

⁸ U to vrijeme na ovom sektoru su se nalazile Prva dalmatinska i Deseta hercegovačka NOU brigada Treće divizije. Vidi dok. br. 44.

⁹ Demonstrativni napad na Travnik vršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 173,181 i 204.

¹⁰ Na tom se sektoru tada nalazila Prva dalmatinska NOU brigada, pa je ona, vjerovatno, upućivala izviđačke djelove prema Fojnici.

¹¹ Akciju je izvršila Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije.

Isti dan u 23 sata grupa od cca 150 partizana napala je selo Papratnicu (5 km. zapadno od Zepča) i uporišta. Dočekani vatrom oružnika i milicionera partizani su odbačeni Željeznom Polju. Puškaranje je trajalo 2 sata. Gubitci partizana, 2 poginula, više ranjenih. Plien jedna puška i 70 naboja. Nismo imali gubitaka.¹¹

15.12.1942. partizani su u selu Vlajsoviće zarobili 4 ustaša, dva 1. zdruga, a dva iz Bugojna koji su bili na dopustu, opljačkali ih i odveli sobom. Iste noći partizani su napali domobransku stražu kod Turbeta. Napad su ponovili 16.12.1942. u 3 sata odbijeni su."

15.12.1942. u borbi sa partizanima prigodom napada istih na Nemilu, dali su jak otpor oružnici postaje Nemila i oružnički krstareći odjel Zenica. Partizana cca 500. Ranjen je oružnik Franjo Gašić, zarobljen oružnik Mirko Rajić navodno ranjen, i pomoćni oružnik Hasib Sačić, nestao: oružnik Franjo Gavran, Svi krila Travnik. Gubitci partizana: 3 poginula, 10 ranjeno.¹⁴

15.12.1942. od 20—21.30 sati grupe partizana cca 300—400 svaka, prigodom napada na Gučju Goru¹⁵ i oružničku postaju, te napada na oružničku ispostavu Mehurići (sjeverno od Gučje Gore), zapalili su u Gočjoj Gori vojarnu oružničke postaje i pučku školu. Opljačkali franjevački samostan, zarobili gvardijana Fra. Ivu Matkovića i Fra. Franu Strukara a iz sela Brajkovića Fra. Zorka Čolića. Zapljeno 15 konja natovarili hranu i stvari i otjerali u selo Dub (4.5 km. sjeverno od Gučje Gore).

U Mehurićima partizani su zapalili pučku školu, u kojoj je bila nastanjena ispostava.

Nakon ogorčene borbe zarobili su sve oružnike ispostave i to: narednika Mirka Arapovića, oružnika Ante Marušića i Petra Bobana, pomoćnog oružnika Muju Salihovića, pričuvne domobrane Ivu Kosovića, Peru Obradovića i Ivu Matkovića i odveli ih u Gluhu Bukovicu (3 km. zapadno od Gučje Gore). Oružnik Radnić Grgo poginuo je.

16.12.1942. partizani su pred Vrandukom razorili 100 m. željezničke pruge, povukli se u Nemilu, natjerali narod da pljačka skladište državne šumarije. Opljačkano je 3.000 kg.

¹² Napad je vršila jedna četa Pete crnogorske NOU brigade. Opširnije o tome vidi knj. 8, dok. br. 190 i 196.

¹³ Na Turbe je vršila demonstrativan napad jedna četa Desete hercegovačke NOU brigade, a zatim se povukla u selo Korićane. O borbama za Turbe vidi i dokumenta br.: 196 i tom IV, knj. 8, dok. br. 221.

¹⁴ Napad na Nemilu izvršio je Peti bataljon Pete crnogorske brigade i jedan bataljon Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 192, 197 i 211.

¹⁵ Oslobođenje Gučje Gore izvršila je Deseta hercegovačka NOU brigada. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 191 i 210.

kukuruzna, 2.000 kg. zobi, i oko 140 kg. masti i ulja, zatim zapalili zgradu državne šumarije i hrvatsku čitaonicu; pa razorili 100 m. željezničke pruge u smjeru Begov Hana.¹⁸

16.12.1942., 3 naoružana razbojnika opljačkali su kuću rudarskog radnika Pave Pavlića (3 km. sjevero-zapadno od Vareš Majdana) oštetivši ga za 60.000 Kuna.

Noću 17/18.12.1942. navodno su se prebacili iz Srbije na našu stranu, 2 km. sjevero-zapadno od Drinjače, 26 bivših častnika i 150 partizana.¹⁷ Namjera i pravac kretanja istih nepoznat. Provjerava se.

18.12.1942. partizani su osudili na smrt: zapovjednika ispostave Mehurići narednika Arapovića, oružnike Marušića. Bobana i pričuvnog domobrana Obradovića, a ostale su pustili. Osuđeni na smrt navodno su već streljani.

22.12.1942. u 21 sat, grupa od 30 partizana napala je uporište Radanj (3 km. sjevero-istočno od Nove Kasabe), posadu od 7 legionara potisnuli i uporište zauzeli. Ustaše 4. sata XXVIII. bojne uz pomoć bacača istjerali su partizane i uporište vratili. Nismo imali gubitaka. Gubitci partizana nepoznati.¹⁹

24.12.1942. u 18.15 sati grupa od 100 partizana izvršila je vatreni prepad na Ramu." Oružnici sa talijanskom posadom vatrom odgovorili. Puškaranje je trajalo do 21.15 sati. Upućene talijanske snage iz Jablanice i Konjica, te oklopni vlak raspršile su partizane, koji su se povukli preko planine Majan i Rajan Klek za Studenčicu (23 km. sjevero-zapadno od Konjica). Gubitaka nije bilo.

24.12.1942. u 21.30 sati, grupa od 30 partizana⁵⁰ napala je uporište Glušac (2 km. istočno od Nove Kasabe), stražnika legionara razoružali, upali u bunkere i posadu potisnuli. Jedan naš odjel uspio je isti dan u 23 sata protunapadom partizane potisnuti i uporište zauzeti.

26.12.1942. u 24 sata cca 400 partizana napalo je Turbe (7 km. sjevero-zapadno od Travnika). Partizani su zapalili oružničku postaju, željezničku stanicu, dvie pučke škole, ustaški tabor, pilanu firme Ugar, vijadukt i skladište hrane. Razorili željezničku prugu više metara. Domobranska bojna povukla se

¹⁶ Akciju je izveo jedan bataljon Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

" U ovo vrijeme nikakvi partizani nisu se prebacivali iz Srbije. Vjerovatno se odnosi na četnike.

¹⁸ Napad su izvršili dijelovi Birčanskog NOP odreda.

" Napad su vjerovatno izvršili dijelovi Prozorskog bataljona Trećeg krajiškog NOP odreda.

" Dijelovi Birčanskog NOP odreda

je. Oružnici su se borili, nezna se za njihovu sudbinu. Partizani su se povukli na sjever i jugo-zapad.²¹

27.12.1942. kod sela Kusače (8 km. jugo-zapadno od Žljebova) grupa od 25 partizana napala je oružničku obhodnju 4 oružničke postaje Zljebovi. Nakon kraće borbe 2 oružnika zarobljena razoružana i puštena. 2 oružnika povukli se na postaju.

28.12.1942. u 22 sata grupa od cca 100 partizana zauzela je oružničku postaju Grbići — Kalimanići (13 km. sjeverno od Rogatice).²² 6 oružnika razoružah i pustili. Zapovjednik postaje i 1 domobran pridružili se partizanima.

29.12.1942. u 10 sati, partizani su napah na vlak kod stanice Žeravice (18 km. sjevero-zapadno od Han Pijeska — pruga Han Pijesak — Olovo. Putnici se razbježali. Gubitci nepoznati. Brzoglasna linija prekinuta. Iz Han Pijeska upućena pomoć.²³

29.12.1942. u 15 sati grupa od cca 450—500 partizana,²⁴ među kojima dosta žena prošla je kroz selo Kruševce (3 km. sjevero-zapadno od Knežine). Raspitivali su za četničkog vođu Savu Derikonju. Dobro su naoružani, imadu i teške strojnice. Vodili su 4 svezana četnika, od kojih su jednog strijeljali. Partizani su nadirali u dvije grupe iz Šejkovića (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice).

Istog dana u 16.45 sati vođena je borba kod sela Šareno Polje — Zunovi — Medojevići (10 km. zapadno od Knežine) između partizana i četnika.²⁵

30.12.1942. od 6 do 12 sati borba je nastavljena između partizana i četničke grupe Save Derikonje, koji je prikupio jače četničke grupe.

29./30.12.1942. grupa od cca 500 partizana obkolila je selo Nišići (21 km. sjevero-istočno od Semizovca). Četnički bataljon Vase Sande iz Nišića, vodi borbu sa partizanima. Partizani su uhitili 2 četnička kurira. Jedna grupa partizana nadire preko sela Kostreša (7 km. sjeverno od Mokrog) prema Ozrenu. Druga grupa od Žeravica zauzela je sela Zunovi i Medojevići (30 km. sjevero-istočno od Semizovca). U selu Čurčićima i kod Medojevića vode se borbe između četnika i partizana. Četnicima nestalo strijeljivo. Treća grupa nadire prema Dragoradima i Sudićima (24 km. sjevero-istočno od Semizovca) u smjeru Rakove Noge i Ozrena. Svaka grupa cca 800—1000 partizana jaka.²⁸

²¹ Oslobodenje Turbeta izvršile su Peta crnogorska i Deseta hercegovačka NOU brigada. Vidi knj. 8, dok. br. 221.

²² Napad su izvršile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade.

Isto

²⁴ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

²⁵ Borbu su vodile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Četnici su protjerani.

²⁸ Isto

30.12.1942. u 20.30 sati grupa od 50—60 partizana izvršila je vatreni prepad na Bugojno.⁸⁷ Puškaranje je trajalo do 22.30 sati. Odbijeni su po našim snagama. Gubitaka nije bilo.

Istog dana u 21.30 sati grupa od 50 partizana²⁸ napala je u selu Kopčiću (6 km. sjevero-zapadno od Bugojna) domobransku stražu od 30 momaka, koja čuva most na rijeci Vrbasu. Borba je trajala 1 sat. U pomoć oklopnog vlaka iz Donjeg Vakufa partizani su rastjerani. Gubitci, jedan partizan poginuo, jedan ranjen, jedan konj ubijen. Naši gubitci, jedan domobran poginuo.

1.1.1943. u 2.15 sati jače partizanske grupe napale su naše položaje oko Travnika, sa južne, zapadne i sjevero-zapadne strane. Puškaranje je trajalo do 7 sati. Partizani su odbijeni. Kod povlačenja naše ih topništvo tuče. Gubitci nepoznati.^{1*}

1.1.1943. grupa od 20 partizana zatvorili su cestu Busovača — Kiseljak, postavivši na istu 4 balvana (3.5 km. jugo-istočno od Busovače). U toku noći partizani su napali Busovaču, ali su u jutarnjim satovima izbačeni. Brzoglasni spoj sa Busovačom prekinut.³⁰

2.1.1943. u 3.15 sati jače partizanske grupe³¹ ponovo su napale Travnik. Borba je trajala do 7 sati. Napad odbijen. Gubitci naši, 3 mrtva, 14 ranjeni. Gubitci partizana nepoznati.

3.1.1943. u 0.20 sati jače partizanske grupe napale su Travnik. Borba je trajala do 6.30 sati. Gubitci nepoznati. Partizani su prekinuli brzoglasne linije i razorili željezničku prugu Travnik — Turbe.

5.1.1943. nadirajući sa sjevero-zapada primjećene su na području občine Sokolovići (jugo-istočno od Žljebova) jače partizanske grupe" i to u selima: Madžari, Krčevine, Selištu i Klečkovcu. Navodno im je daljnji smjer nadiranja Stari Brod (18 km. sjevero-istočno od Rogatice) u cilju borbe sa četnicima. Primjećena je četnička grupa Alekse Krzmanovića u blizini sela Madžari (5.5 km. jugo-istočno od Žljebova).

6.1.1943. u 1 sat grupa od cca 350 partizana³³ napala je oružničku postaju Rastovo u selu Stojkovići i selo Rankovići (4.5 do 6 km. jugo-istočno od Travnika). Oružničku nastanbu (seljačka kuća) i občinu Stojkovići zapalili. U selima pljačkali

⁸⁷ " Prepad su, vjerovatno, izvele jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije, jer su se one tada nalazile sjeveroistočno od Bugojna.

⁵⁹ Vjerovatno dijelovi Desete hercegovačke NOU brigade.

¹⁹ Demonstrativni napad na Travnik izvršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 44, 173, 181 i 204.

⁵⁰ Napad je izvršila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije.

⁵¹ Drugi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade

³⁵ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

⁵³ Drugi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade

hranu i odjela, pa se u 5 sati povukli prema Rastovu (20 km. južno od Travnika).

6.1.1943. razvidanjem na prostoru Kusača (8.5 km. jugozapadno od Žljebova) uhićen je naoružani partizan Marković Milovan iz sela Markovića občina Sokolac. Na istom prostoru nalaze se grupe od cca 1.500 partizana,³⁴ naoružani puškama, 50 lakih, 5 teških strojnica i 2 bacača sa po 10 zrna.

Zapovjednik pukovnik:
Stjepan Toma

BR. 182

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUZNIČKOG KRILA U
BILEĆI OD 14 JANUARA 1943 GOD. O PREGLEDU I SMO-
TRI ČETNIČKIH JEDINICA OD STRANE ITALIJANSKOG
KOMANDANTA¹

ORUZNICKO KRILNO ZAPOVJEDNICTVO BILEĆE

Broj 83/Taj.

U Trebinju, dne 14. siječnja 1943. —

Predmet: Pregledba D.Pk.² postrojbi
po zapovjedniku 55. pu-
kovnije divizije »Marche«

- 1) OBĆE UPRAVNOM POVJERENIKU N.D.H. KOD VISEG ZAPO-
VJEDNICTVA TALIJAN. ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA —
DALMACIJA« (II. ARMATA) SUŠAK
- 2) OBĆE VOJNIČKOM POVJERENICTVU KOD SUPERSLODA SUŠAK
- 3) ZAPOVJEDNICTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE MOSTAR
- 4) ZAPOVJEDNICTVU 6. ORUZNIČKE PUKOVNIJE MOSTAR
- 5) VELIKOJ ŽUPI DUBRAVA DUBROVNIK
- 6) ZAPOVJEDNICTVU 14. PJEŠAČKE PUKOVNIJE (I. REON)
TREBINJE
- 7) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI DUBROVNIK

11. i 12. ov. mjeseca zapaženi su pokreti skupina D. Pk-M.
na području kotara Trebinje. —

^M Sesta istočnobosanska NOU brigada

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 3/5, k. 102.

* Ustaško-domobranska komanda nazivala je četnike i Dobrovo-
ljačkim protikomunističkim postrojbama (jedinicama).

Izvršenom provjerom točno je ustanovljeno kako slijedi:
Zapovjednik 55. pukovnije pješačke divizije »Marche«
pukovnik gospodin Luigi Scotti, koji je ujedno i zapovjednik
italijanske posade u Trebinju, izvršio je 12. ov. mj. pregledbu
D. Pk. postrojbi u Grabu — 13 km. j.i. od Trebinja (Zubački
bataljon) Humu — 12 km zapadno od Trebinja — (Šumski
bataljon) i Lastvi — 12.5 km. istočno od Trebinja — (Lastvan-
ski bataljon) i tom prigodom prisustvovao liječničkom pregledu
momčadi za određivanje četne sposobnosti pojedinaca.—

Pouzđano saznajem, da je ova pregledba u svakom po-
gledu uspjela i da je talijanski zapovjednik bio zadovoljan sa
držanjem i stegom momčadi, a pogotovo u pogledu njihovog
zdravlja i tjelesne razvijenosti, budući je vrlo mali broj prona-
đen nesposobnim za četnu službu. —

Ovom prigodom talijanski zapovjednik naročito se laskavo
izrazio o držanju momčadi Lastvanskog bataljona. —

Po dovršenoj pregledbi momčad pojedinih postrojbi mirno
se razišla bez i najmanjeg narušenja javnog reda. —

U ovoliko ispravljam izvješće oružničke postaje Lastva
u Arslanagića Mostu br. 10/Taj. od 13. ov. mjeseca — dostav-
ljen Velikoj Zupi Dubrava i zapovjedništvu 6. Oružničke
pukovnije. —

(M. P.)

Zapovjednik bojnik
(Anton Drobac)
Drobac

BR. 183

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUZNIČKOG VODA U
ROGATICI OD 14 JANUARA 1943 GOD. O POVLAČENJU
JEDINICA NOV IZ ROGATICKOG SREZA'

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO ORUZNIČKOG VODA ROGATICA

5. ORUZNICKE PUKOVNIJE

Broj 25/Taj.

U Rogatici, dne 14 siječnja 1943

Predmet: Povlačenje partizana
sa područja kotara Ro-
gatice.

ZAPOVJEDNIŠTVO 5 ORUZNICKE PUKOVNIJE.
ZAPOVJEDNIŠTVO 13 PJEŠAČKE PUKOVNIJE.
ZAPOVJEDNIŠTVO ORUZNIČKOG KRILA ROGATICA
KOTARSKOJ OBLASTI ROGATICA I
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI SARAJEVO.

13 siječnja 1943. povukli su se partizani² sa područja
općine Sokolovići, kotar Rogatica, koji su otišli preko Žljebova
Drema Han-Piješku, kotar Vlasenica. Razlog njihovog povlače-
nja je nepoznat, ali izgleda da su osjetili koncentraciju jačih
četničkih odreda oko sebe od kojih im je počila opasnost.

11. siječnja 1943. oko 6 sati jedan odred četnika pod
vodstvom Dušana Vukovića, iz Obretića, krenuo je iznad sela
Rakitnice, Vjeternika, Jasika, Berega, dakle sjeverno od Han-
Stjenica, u cilju čišćenja i izviđanja terena od strane partizana.
U selu Beregu primjetili su jednu partizansku obhodnju od
četiri partizana, na koju su četnici otvorili vatru, pa su dvojicu
partizana ubili, a drugoj dvojici uspjelo je pobjeći prema selu
Selištima.

Istoga dana napao je Drago Mitrović sa svojih 250 čet-
nika, partizane³ iznad sela Vraneša sjeverno od Grbića za oko
5 km. kojima je nanio znatnih gubitaka, čiji broj je do sada
nepoznat.

Prilikom svoga boravka partizana u općini Sokolovići po-
kupili su od seljaka sve vrednije i bolje konje, koje su sa

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 18/1, k. 149.

² Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu. Vidi dok.
br. 196.

³ Isto

sobom pri odstupanju odveli navodno za Šejkoviće, kotar Vlasenica.

Vođa partizana je neki »Tenpo«⁴ koji po naglasku govora izgleda da je Crnogorac.

Broj partizana je bio oko 2.000 koji su imali 4 teške i oko 15 lakih strojnica, sa 1 bacačem mina i navodno 10 bombi za bacač.

Kada idu u izviđanje i borbu daju pojedinim partizanima po 30 komada naboja, a kada su na straži samo dobije 5 naboja, što znači da sa streljivom oskudievaju.

Gaje veliku mržnju prema četnicima, radi toga što ih četnici progone i tuku.

Uhvaćena 2 učitelja, Ilija Grbić, bivši učitelj iz Pala i Spasoje Marković,⁵ bivši učitelj u Sokolcu, a koji je rodom od nekud iz Srbije, koji su uhvaćeni od strane četnika na 6 siječnja 1943. koji se spominju u izvješću ovoga voda Broj 5/Taj. od 7 siječnja 1943. četnici su ubili negdje na Glasincu. Ovo četnici negiraju, ali je utvrđeno da se tako sa njima obojicom dogodilo.

Zapovjednik, poručnik.
(Osman Terzić)
Terzić

⁴ U ovo vrijeme Svetozar Vukmanović-Tempo nije se nalazio sa Šestom istočnobosanskom NOU brigadom.

⁵ Iliju Grbića i Spasoja Markovića ubili su četnici, januara 1943 godine.

BR. 184

OBAVJEŠTENJE ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 15 JANUARA 1943 GOD. O IZDAVANJU MUNICIJE ČETNICIMA¹

ZAPOVJEDNIČTVO

III. DOMOBRANSKOG SBORA

Glavnostožerni odjel

Op. Br. 261/taj.

U Sarajevu, dne 15.1.43.

Predmet: Izdatak streljiva
četničkim postrojbama

ZAPOVJEDNICTVU:

III.D.S.P. (Gist, i odjel za naoružanje i teh. opremu);
5. i 6. pješačke divizije;
7., 9., 13. i 15. pješačke puk.
Zagrebačke konjan. pukovnije;
I., II. i III. konjan. sklopa.
IX. i XI. top. sklopa;
mjesto Sarajevo;

Upravitelju oruž. skladišta Sarajevo.

Zapovjedništvo 718. njemačke pješačke divizije od 13.1. 1943. godine dostavilo je dopis sljedeće sadržine:

»U prilogu dostavlja se znanja radi prievod dopisa upućenog četničkim vođama: Derikonja, Todić, Mitrović, Kosorić i Plemić.

U zadnje vrijeme množe se molbe četničkih odreda kod njemačkih kao i hrvatskih službenih mjesta za dodielu streljiva. Pri tome se navode brojke streljiva i ispaljenih naboja koje dostižu astronomsku visinu.

Prema tome zapovjeda se:

1. — U buduće izdavati će se streljivo samo onim četničkim odredima, koji pod njemačkim vodstvom sudjeluju u borbama protiv partizana.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/5, k. 102.

2. — Da bi primili streljivo moraju se vođe ovih četničkih odreda prijaviti njemačkom zapovjedniku i točno pismeno sa podpisom navesti:

- a) Jačinu svoga odreda
- b) Broj pušaka
- c) Broj strojnica
- d) Broj strojosamokresa
- e) Broj bacača.

Mora postojati mogućnost, da se ovi podaci u svako doba provjere po njemačkim ili hrvatskim častnicima.

3. — Vođe ovih četničkih odreda moraju se osim toga sa svojim podpisom i na četničku častnu rieč obavezati, da će sa svojim cilim odredom sudjelovati tako dugo u borbi dok se ne postigne svrha borbe t.j. dok neprijatelj ne bude uništen ili razbijen. Da li je i kada ovaj slučaj usliedio, određuje njemački zapovjednik.

4. — Vođe ovih četničkih odreda moraju se osim toga pismeno i sa častničkom častnom rieči obavezati na bezuvjetnu poslušnost sa svima svojim ljudima u trajanju zajedničke akcije prema njemačkim zapovjednicima sa kojima se zajedno bore.

Ovi zahtjevi, koji su zapravo sasvim razumljivi, moraju se pod svima okolnostima ispuniti ako se hoće opravdati ogromno povjerenje koje se sa njemačke i hrvatske strane pokazuje sa isporukom streljiva«.

Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja u slučaju potraživanja streljiva od strane četnika.

P.N.Z.

Pročelnik gist, odjela
gist, potpukovnik (Janković)
Janković

17. I. 1943

(M. P.)

DNEVNI IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 17 JANUARA 1943 GOD. O PROGLASU NJEMAČKOG KOMANDANTA STANOVNIŠTVU BOSNE I HERCEGOVINE I O NAPADU JEDINICA NOV NA TRAVNIK I VITEZ¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U SARAJEVU

Taj. Broj: 48/43

Sarajevo, dne 17 siječnja 1943

Predmet: Dnevno izvješće za dan
17 siječnja 1943 godine.

- 1) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
- 2) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
URED X — ZAGREB
- 3) ZAPOVJEDNICTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE — ZAGREB
- 4) USTAŠKOJ NADZORNOJ SLUŽBI URED I — ZAGREB
- 5) G. OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA —
SARAJEVO
- 6) G. VELIKOM ŽUPANU VELIKE ZUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 7) ZAŠTITNOM REDARSTVU ZA GRAD — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29 prosinca 1942 broj 150604-I-A1942. čast mi je podneti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 16 siječnja 1943 godine.

Danas je po nalogu Njemačke Vojne vlasti po Sarajevskim ulicama afiširan sljedeći

PROGLAS!

Događaji zadnjih tjedana prisiljavaju na ponovno proglašenje već prije izdane odredbe:

Hrvatsko područje omeđeno sa sjevera Savom, sa istoka Drinom, sa juga i zapada Njemačko-Talijanskom demarkacijom crtom i crtom Bihać — Sisak — je njemačko podhvatno područje (operativno područje).

Svatko tko učestvuje u borbi protiv njemačke oružane sile i Hrvatske države pomaže neprijatelje njemačke oružane sile i Hrvatske države ili bude zatečen u posjedu oružja bez

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/2-1, k. 154.

propisanog oružanog lista hrvatskih vlasti, biti će bez sudskog postupka *KAŽNJEN SMRČU*.

Obćine, koje pomažu partizane i kuće u kojima bude pronađeno oružje biti će uništene. Cijelokupno oružje ima se odmah predati najbližoj njemačkoj ili hrvatskoj vojničkoj jedinici. U koliko to zahtjeva sigurnost četa i smirivanje u zemlji, vrijede po njemačkoj oružanoj sili izdane naredbe prije svakog ostalog prava.

Ovaj se proglas ima izvjesiti u svakoj obćini na dobro vidljivo mjesto i zaštititi od uklanjanja.

Obćine koje ovaj proglas nisu izvjesile na dobro vidljivo mjesto, biti će do temelja popaljene.

Zapovjednik njemačkih četa u Hrvatskoj

Upravitelj župske redarstvene oblasti iz Travnika brzoglasno javlja, da je dne 16 ov. mj. u 22 sata od strane partizana napadnut Travnik.⁸ Napad je počeo od Kruščica prema Vitezu i Busovači i trajao je sve do sedam sati u jutro. U 2 sata partizani su zauzeli Vitez,⁹ gdje su zapalili oružničku postaju i šumsku upravu, te pokidali brzoglasne žice.

Kotarski predstojnik iz Rogatice javlja, da je jučer sklopljen sporazum o zajedničkoj akciji protiv partizana sa četnicima kotara Rogatica.⁴

Od strane Velike Zupe Vrhbosna bio je izaslan Marko Šakić, ispred domobrana pukovnik Gašić, a ispred Ustaša pukovnik Stipković, a od strane četnika prisustvovali su četničke vođe Radivoje Kosorić, Mladen Đajić, Dušan Vuković i Milovan Bojović.

Iz ostalih kotareva Velike Zupe Vrhbosna nema podataka. —

Za Dom Spremni!

Upravitelj redarstva:
(Petković)
Petković s.r.

(M. P.)

² Demonstrativni napad na Travnik vršio je Drugi bataljon Deseće hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

⁵ Napad na Vitez vršile su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 188 i 196.

⁴ Vidi dok. br. 188.

BR. 186

**DOPIS KOMANDE BOSANSKIH ČETNIČKIH ODREDA OD
17 JANUARA 1943 GOD. NJEMAČKOM KOMANDANTU U
BANJOJ LUCI O ZAJEDNIČKOJ SARADNJI U BORBI
PROTIV JEDINICA NOV KOD PRNJAVORA, VRŠANA I
BRANEŠACA¹**

KOMANDA

Bosanskih četničkih odreda

Broj 17.

17 januara 1943 god.

Položaj

KOMANDANTU NJEMAČKE VOJSKE U BANJOJ LUCI.—

Banja Luka

Trupe Njemačke vojske koje su 16 ov. meseca bile upućene da operišu protiv partizana od Klašnice prema Devetini, povratile su se i ako nije ni došlo do dodira sa partizanima, jer su partizani bili grupisali svoje snage prema Prnjavoru, te je Prnjavor jučer u 2 časa posle podne pao u ruke partizana.³

Četnici Borjanskog odreda koji su saradivali sa Njemačkim trupama zauzeli su položaje koji su im određeni i sada ih drže, a ti su položaji na Devetini i u Hrvaćanima kod Rusko-pravoslavne crkve.

Partizani koji su ušli u Prnjavor pljačkaju robu iz radnja i prevoze je preko Lišnje za Vršane, a odätlen će verovatno i dalje prevoze preko Šnjegotine za Lipije.

Mišljenja sam da je potrebno da se ponovno upute jače Njemačke snage koje bi u saradnji sa četnicima presjekle ovaj put partizanima i povratile opljačkanu robu, i partizanima koji su zauzeli Prnjavor presjekla otstupnica.

Iznenaduje me da je Njemački obrlajtnt g. Lipreht mogao u Klašnicama da izjavljuje, kako uopšte nema partizana na položajima Devetina — Kremenjak, nego da su to pucali sami četnici, i ako su četnici Borjanskog odreda na 14 ov. mjeseca čitav dan vodili borbu sa partizanima na navedenim položa-

¹ Kopija, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Prnjavor su oslobodile 16 januara jedinice Prve proleterske brigade. Vidi i dok. br. 69, 70, 76, 130 i 205.

jima pa su tom prilikom na strani četnika bila dva mrtva i dva teže ranjena o čemu se možete uveriti, jer se ta dva ranjenika nalaze u domobranskoj bolnici u Banjoj Luci. Neprijatelj je bio nadmoćniji jer je imao 3 bacača i više teških i lakih mitraljeza.

Isti dan vodila se je borba u Jošavci između partizana i četnika pa su se i tamo četnici morali da povuku prema Čelincu, jer je neprijatelj bio nadmoćniji u naoružanju.³

Na temelju prednjih činjenica molim, da izvolite upozoriti g. Liprehta da ne daje izjave koje nisu u skladu sa stvarnošću, a čime on baca neosnovanu sumnju u dobru volju četnika da se u saradnji sa Njemačkim trupama bore protivu komunista, jer je činjenica da su partizani zaista bili na položajima Devetina — Kremenjak pre dva dana ali su se povukli prema Prnjavoru što najbolje svedoči pad Prnjavora u njihove ruke.

Kao što je napred naglašeno molim da ponovno izvolite uputiti Njemačke snage i to što hitnije, kojima bi bio zadatak da operišu u pravcu Prnjavora, Vršana i Branešaca. —

Komandant,
R. Radić⁴

(M. P.)

® Borbu su vodile jedinice Prve proleterske i Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 72.

¹ Rade Radić. Zbog ratnih zločina, osuđen je 1946 godine na smrt.

IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U VLASENICI OD 18 JANUARA 1943 GOD. O PREGOVORIMA SA MILOŠEM MATIĆEM, KOMANDANTOM LETEĆEG ČETNIČKOG ODREDA¹

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Vlasenici
V.T. Broj: 10/43

Vlasenica, dne 18. siečnja 1943. g.

Razgovor sa Milošem Matićem,
zapovjednikom letećeg četničkog odreda. —

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Odsjek X.

Zagreb

Zapovjednik oružničke obhodnje, koja je pratila paroha hrvatske pravoslavne crkve iz Vlasenice jeremonaha O.² Varnavu Radovanovića u selo G. Zalukovik, kotara Vlasenica, a koji je u selo išao radi krštenja djece, donio mi je 14. siečnja 1943. g. u 18 sati pismo od Miloša Matića, zapovjednika letećeg četničkog odreda u kotaru Vlasenica. Pismo glasi:

»Gospod, kotarskome, po dobrijem Vašijem željama i po dokazima časnika Varnave sa kojijem sam dobijo priliku da se danas sastanem ako vi imate vašu želju da vi dođete samnom u kontakt u toliko da vas ja zaštitim od ljudoždera komunista koji će brzi dana da napadnu vaše položaje mismoji proterali sa Romanije za Šekoviće njiov je zadatak da napadnu Vlasenicu a verovatno daće napasti prije na Miliće i Srebrenicu pa ako vi očete da se mi zajednički borimo protivu njihove Bande a vi 16. I. 43. God. pošaljitemi 4000 metaka za puške i mitraljeze 200 komada za pištolje 6.35 i državne 7.65 pa gde oni udare jaću njima sa leđa u sporazumu sa vama i ocom Varnavom. Bratski pozdav od

Komandanta letećeg odreda

Mil. S. Matić s.r.

(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/2-1, k. 154.

² Otac

U sporazumu sa zapovjednikom XXVIII. ustaške bojne u Vlasenici, ustaškim poručnikom g. Jukićem i zapovjednikom oružničkog krila Vlasenica, satnikom g. Kokotom poslao sam Matiću 15. siečnja ovaj odgovor:

»Gospodinu Matiću Milošu, komandantu letećeg odreda
G. *Zalukovik*

Primio sam jučer Vaše pismo koje ste mi uputili po zapovjedniku Družničke obhodnje, koja je pratila u G. Zalukovik paroha O. jeromonaha Varnavu.

Pripravan sam da stupim s Vama u razgovore, jer mi je mnogo stalo do smirivanja ovih krajeva. Od kako sam kotarski predstojnik kotara Vlasenice, držim da sam svojim radom i postupkom pokazao koliko mi leži na srcu red i zakonitost, a posebno kako mi je naročita briga da se cio kotar Vlasenica smiri.

O. Varnava mi je rekao da ste voljni doći u Vlasenicu, ako Vam garantiramo za život. Vi slobodno dođite, naravno bez oružja, ja Vam garantiram za život. Istu garanciju daju Vam g. Jukić, zapovjednik XXVIII. ustaške bojne i g. Ćazim Hasanefendić, obć. načelnik.

Na ovom sastanku razgovaraćemo o svemu što je potrebno za smirivanje ovih krajeva.

Ovo pismo doniet će Vam O. Varnava sa kojim će doći i g. Šefkija Kurtagić, ovdašnji trgovac.

Pozdravlja Vas

Za Dom — Spremni!

Kotarski predstojnik: Kršlak v.r.

Dne 16-siečnja pred večer došao je u Vlasenicu Matić Miloš, zapovjednik četničkog letećeg odreda bez oružja u pratnji oružnika i spomenutog paroha.

U nedjelju 17. siečnja u 10 sati u uredovnici podpisatog poveo sam *razgovore sa Matićem*. u prisustvu zapovjednika XXVIII. ustaške bojne g. Jukića i zapovjednika oružničkog krila g. Kokota.

Odmah sam Matiću skrenuo pažnju, da sam njegovu ponudu za razgovore primio da saslušam njegove želje i prijedloge, da ne mogu voditi nikakve Dregovore niti sklopiti obvezatan sporazum bez odobrenja predpostavljenih. Matić mi je odgovorio da i on mora dobiti odobrenja od svojih starijih.

Pripravan je da prizna vrhovništvo Nezavisne Države hrvatske i njezine vojne i građanske vlasti.

1.) *Njegova je želja da se više četnici ne biju sa hrvatskim oružanim snagama, nego da se zajednički bore sa zajedničkim neprijateljem komunistima.* Veli da je bio nedavno sa svojim odredom u Sokolovićima, kotar Rogatica, u borbi sa komunistima koje su predvodili Mujo Šatorović i Kurjak i da su komunisti iz Sokolovića protjerani. Tada su komunisti prešli preko Berkovine, kotar Vlasenica, i vjerovatno otišli u Šejkoviće, kotar Vlasenica, gdje je glavni logor komunista. Kaže, da ih je bilo oko 500.

2.) *Moli da mu se daje streljivo za njegovo ljudstvo.*

3.) *Tvrdi da ima pod sobom 400 naoružanih četnika.*

IZ RAZGOVORA proizlazi, da žele da ostanu pod oružjem, da im se daje streljivo za oružje, da bi se zajednički sa hrvatskim oružanim snagama borili protiv komunista.

Raspitivao sam mnoge ovdašnje građane, koji su bili pod vlašću četnika, kakvog je Matić bio ponašanja prema našem svietu i niko mi nije o njemu rekao ružnu rieč. Dapače mi je ovdašnji obć. načelnik g. Ćazim Hasanefendić, koga su četnici bili zatvorili, izjavio, da je Matić mnogo doprineo da ga puste iz zatvora.

Po mišljenju g. Jukića, zapovjednika XXVIII. ustaške bojne u Vlasenici, *Miloš Matić ima sa sobom najviše 40 naoružanih četnika.*

Očito je da nemaju streljiva, što se vidi iz pisma kojeg je uputio potpisatom kao i izjavljene želje na sastanku, da mu se daje streljivo za ljudstvo. U dosadašnjim borbama streljivo su potrošili, a niodkuda ga ne mogu dobiti, pošto je granica prema Srbiji čvrsto zatvorena.

Iako Matićev leteći odred ne predstavlja jaču snagu, i ako mu fali streljivo, *podpisati predlaže da se odobre pregovori IZ OVA DVA RAZLOGA:*

1.) *Uspješno završeni pregovori mnogo bi doprinijeli smirivanju ovih krajeva i dali bi vjerovatno povoda drugim četničkim odredima da ponude pregovore.*

2.) *Ako pregovori ne bi bili odobreni bojati se je, da većina njegovih četnika ne pride komunistima, a to s toga što bi im predstojala borba sa hrvatskim oružanim snagama i sa komunistima. Pošto nemaju dovoljno streljiva u borbu se ne smiju upuštati, pa kad hrvatske državne vlasti ne bi odobrile pregovore, ne bi im ništa drugo preostalo nego prići komunistima.*

Prilazak ove male grupe četnika mogao bi utjecati na eventualni prilazak ostalih četničkih grupa.

G. Jukić, u glavnim potezima izložio mi je Rogatički sporazum od 16. siječnja 1943. g. pa bi se na ovoj bazi mogao sklopiti sporazum i sa Milošem Matićem.

Sa prednjim prijedlogom za odobrenje pregovora sa Milošem Matićem, suglasio se i g. Jukić. —

Molim odluku sa uputstvima.

Za Dom — Spremni!

Kotarski upravitelj
(Kršlak) v.r.

BR. 188

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 21 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA VITEZ I O PREGOVORIMA SA ČETNIČKIM KOMANDANTOM RADIVOJEM KOSORIČEM'

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U SARAJEVU

Taj. broj: 48/1943

Sarajevo, dne 21 siječnja 1943

Predmet: Dnevno izvješće za dan
20 siječnja 1943 godine.

sa 1 prilogom!

- 1) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X — ZAGREB
- 3) ZAPOVJEDNICTVU USTASKE NADZORNE SLUŽBE — ZAGREB
- 4) USTASKOJ NADZORNOJ SLUŽBI URED I — ZAGREB
- 5) G. OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA — SARAJEVO
- 6) G. VELIKOM ŽUPANU VELIKE ZUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 7) ZAŠTITNOM REDARSTVU ZA GRAD — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29 prosinca 1942 broj 150604-I-A-1942 čast mi je podneti izvješće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 20 siječnja 1943 godine.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/2-1.

III Domobranski Zbor u Sarajevu javlja da su četnici talijanski suborci pod vodstvom bivšeg upravnika policije Fe-hima Musakadića i Dr Ismeta Popovca zauzeli selo Bjelimić jugo-zapadno od Konjica 26 kilometara.

Kotarski predstojnik iz Konjica potvrđuje gornje navode i saobćuje da ova grupa četnika koja je napala Bjelimić broji preko 2000 dobro naoružanih četnika. Muslimani obližnjeg sela ljuto bojeći se četnika odbjegli su u šumu.

Dne 20 ov. mj. u 22 sata napali su partizani željezničku postaju Vitez' i prilikom puščane paljbe koja je trajala jedan sat poginuo je jedan njemački dočasnik. Nedaleko željezničke postaje preko rijeke Lašve zapaljena je oružnička postaja i Hrvatski Dom.

Dne 21. I. ov. mj. u 1 sat napali su partizani ugibalište Bila i borba je trajala oko 90 minuta. Na tom mjestu partizani su minirali most kojeg su onesposobili za promet. Promet će biti u zastoju 16 sati. Partizani su oštetili željezničku prugu između Busovače i Lašve i prema najnovijim podacima isti navaljuju na Lašvu u namjeri da se dočepaju Zenice.®

Oružnička postaja u Pazariću javlja, da se je u selu Korjen dne 15 ov. mj. pojavila jedna grupa od 30 odmetnika koja je naoružana sa puškama a obučena u domobranskoj odori sive boje slično zrakoplovcima. Tražili su od tamošnjih seljaka da im se pokaže put do Vojisave kotar Sarajevo. Na glavama imali su domobranske kape sa hrvatskim znakovima.

Istog dana jedna manja grupa odmetnika obučeni u do-mobransku odoru otišli su u pravcu sela Gudanja občina Kre-ševo kotar Fojnica.

Jedna četnička obhodnja dne 19 ov. mj. u selu Rudnik kotar Sarajevo susrela je domobrana radne bojne Mirka Po-povca koji se vraćao sa dopusta i kad im je rekao da ide svojoj jedinici odveli ga sobom na Crni Vrh kod Ozrena gdje je bio od strane četničkog komandira Vase Gogića preslušan i zatvoren.

Povodom napada partizana na četnike uspio je da po-bjegne.

Oružnička postaja u Alipašinom Mostu javlja, da su se dne 11 siječnja vratili iz sužanjstva djelatni domobrani radne bojne Stevo Vidić i Rade Bušić koji su u mjesecu listopadu 1942 g. u Ravnoj Planini odvedeni po četnicima.

Dne 20 ov. mj. u 12 sati obilazio je domobranski poručnik Blažević sa nekoliko domobrana bunkere na željezničkoj pruzi

⁵ Napad su izvršile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 185 i 196.

³ Diverziju na željezničku prugu izvršile su jedinice Prve dalma-tinske brigade Treće NOU divizije.

Vrača — Zenica i na putu zaustavljen po četnicima koji su ga odveli u šumu.

Jučer je ovo redarstvo primilo izvješće od kotarske oblasti u Rogatici u kojem se izvješćuje da je dne 16 siječnja u selu Kovanju kotar Rogatica održan sastanak predstavnika hrvatske vlasti sa predstavnicima četničke grupe Radivoja Kosorića radi donošenja konačnog sporazuma u svrhu zajedničke suradnje protiv partizana.

U prigibu prilaže se prepis utanačenja.

Za Dom spremni!

(M. P.)

Upravitelj redarstva:
(Petković)
Petković s.r.

ZAPISNIK

o održanom sastanku između zapovjednika 13 Pješačke pukovnije g. Stjepana Gaščića, Kotarskog pretstojnika iz Rogatice Pilava Hasana, zapovjednika Oružničkog krila u Rogatici bojnika Ivana Srdoče sa jedne strane i Radivoja Kosorića i Dušana Vukovića sa druge strane, a po odobrenju Zapovjednika 718 Njemačke pješadijske divizije.

Na temelju prvog pisma g. Kosorića prema kome se je izjasnijo da želi surađivati održavanju reda i mira na ovome području predlaže da mu se odobri:

Slobodno kretanje sa svojim četama od planine Devetaka do Romanije, a na liniji Bogovići, Šenkovići, Jasik, Džindići, Grbići, Devetak kao sjevernoj granici i od Miošića, Ozerkovića, Rabar, Rakitnica, Rađevići kao južnoj granici. Cilj ovoga moga kretanja bio bi održavanje sigurnosti u ovom kraju kao i zaštita mještana od partizana odnosno od njihovih agenata. Ovaj svoj rad vršio bi uz punu garanciju kako Njemačkih tako i svih vojni i civilnih vlasti. Također neću ometati u radu Hrvatsku civilnu vlast ni oružnike. Ovo moje kretanje na zoni Devetaka išlo bi do ceste Sarajevo — Han Pijesak.

Život i imovina svakog građanina bez razlike na vjeru zajamčeni. Izključuje se kolektivno kažnjavanje kao samovoljno ubijanje, već svaki uhićenik biće predat Hrvatskim vlastima u Rogatici.

Na predlog g. Kosorića odgovoreno mu je, da se u načelu slažemo sa momentanom potrebom da njegove čete ostanu naoružane na ovom području do konačnog odobrenja zapovjednika 718 Njemačke divizije kao Državnog ravnateljstva za red i sigurnost, odsjek X sa sljedećom napomenom:

Kod konačnog sklapanja ugovora da izjavi: 1) Priznaje li Vrhovništvo Države Hrvatske i njezine vlasti. 2) Da nepomirljive elemente u četničkim odredima i njihovo oružje preda Njemačkim ili Hrvatskim vlastima i da Hrvatskom zapovjedništvu preda izkaz momčadi i oružja po vrstama. Nadalje naročito mu se skreće pažnja, na poštivanje vjerskih narodni običaja. Isto tako da u svojim redovima zabrani pjevanje pjesama koje bi mogle vrijeđati Hrvatski živalj.

G. Kosorić u načelu pristaje i priznaje gornji ugovor stime, da će pojedine napomene učiniti odnosno ugovor nadopuniti kod konačnog ugovora, a do toga vremena obavezuje se, da će u svome radu obavieštavati zapovjednika 13 Pješačke pukovnije u Rogatici o svemu, što bi bilo korisno za zajednički rad u pogledu odbrane i sigurnosti.

Zapovjednik četničkog odreda
Kosorić Rade s.r.
Dušan Vuković s.r.

Zapovjednik pukovnije
Stjepan Gaščić s.r.
Kotarski pretstojnik
Pilav Hasan s.r.
Zapovjednik oružn. krila
Ivan Srdoč s.r.
bojnik

ZA TOČNOST PRIEPISA

Kotarski pretstojnik:
(M. P.)

UTANACENJE

Dana 16 siječnja 1943 godine u selu Kovanju kotara Rogatičkog sastali su se sljedeći predstavnici Hrvatski vojni i civilnih vlasti, te naoružani predstavnici pravoslavnog pučanstva kotara Rogatičkog i to:

Pukovnik Stjepan Gaščić zapovjednik 13 Pješačke pukovnije u Rogatici. Hasan Pilav kotarski predstojnik iz Rogatice, Kosorić Radivoje zapovjednik naoružanih odreda, Dušan Vuković, Mladen Dajić, Milovan Bojović, Jovica Kušić, te su utanačili shodno odobrenju Ravnateljstva za javni red i sigurnost Odjel X V. T. broj 211=43 od 11 siječnja 1943 g. i zapovjedništva 718 Njemačke Divizije broj 509=43 sljedeće:

1) Naoružani odred Radivoja Kosorića priznaje Vrhovništvo Nezavisne Države Hrvatske i Poglavnika kao nosioca tog Vrhovništva.

Nadalje priznaje sve zakone i propise Nezavisne Države Hrvatske i da će se istim kao i ostali građani Nezavisne Države Hrvatske pokoravati.

2) Odred Radivoja Kosorića se obvezuje da će omogućiti Hrvatskim Državnim vlastima, da provedu izvide za svako bezakonje koje se dogodi na području u kome mu je dozvoljeno i omogućeno kretanje sa oružjem, bilo da je to bezakonje izvršeno nad imovinom ili životom stanovnika bilo koje vjere i bez obzira koje to bezakonje izvršio.

U slučaju da bezakonje izvrši pojedinac ili skupina koja pripada odredu Kosorića, vođa se obvezuje i preuzima odgovornost da će takve ljude predati Državnim vlastima da im se po zakonu sudi.

3) Vođa odreda Kosorić se obvezuje da od strane njegovih ljudi neće pjevati pjesme, neće davati izjave ili u opće raditi čini uperenih protiv Nezavisne Države Hrvatske i predstavnika Vlasti, odnosno koje vrijeđaju vjerske osjećaje ili narodne običaje drugih osoba.

Svaki ovakav slučaj učinjen od njegovih ljudi, će sam vođa kazniti i izvijestiti Kotarsku oblast u Rogatici.

4) Slobodno kretanje pod oružjem i rad savezno sa tačkom 2 ovog utanačenja jest u području omeđenom od planine Devetaka do Romanije i na liniji Bogovići, Šenkovići, Jasik, Džindići, Grbici, Devetak kao sjevernoj granici i od Miošića, Uzerkovića. Rabar, Rakitnica, Rađevići kao južne granice.

Na ovom području sve Hrvatske i vojne vlasti uključivši i Ustaške postrojbe imaju pravo prolaza pod oružjem i svakog uredovanja, a po potrebi će odred Kosorić pružiti Hrvatskim vlastima oružanu pomoć a i one njemu.

5) U slučaju potrebe, a na poziv Hrvatski ili Njemačkih vlasti vođa se obvezuje dati potrebnu naoružanu snagu za podhvata i izvan naprijed naznačenog područja u borbi protiv partizana.

U ovom slučaju naoružani odred Kosorića koji bude upotrijebljen ima pravo na redoviti obrok hrane, i na dopunu streljiva kao i ostale naoružane postrojbe Nezavisne Države Hrvatske.

6) Odredu Radivoja Kosorića odobrava zadržavanje oružja za borbu protiv partizana, sve dok ta potreba postoji, a ona će biti određena od Njemačkih i Hrvatskih vlasti.

Kada ta potreba prestane vođa odreda će predati po iskazu Hrvatskim Državnim Vlastima uz možebitnu novčanu nagradu koja će Državna vlast odrediti svo oružje.

Vođa odreda Radivoje Kosorić obvezuje se zapovjedniku 13 Pješačke pukovnije u Rogatici predati popis svojih članova

odreda uz oznaku čina i oružja kojim je svaki član naoružan. Za ovu svrhu popis će imati slijedeće stavke. Tek. broj, Ime i prezime, selo i občina, puška (obrazac i model) 7/9 ili 8 strojopuškara (7) ili 8) strojica, bacača, model.

Zapovjednik 13 pješake pukovnije po primitku popisa izradiće za svakoga posebne izkaznice i predati vodi, koji je dužan izkaznice predati označenim osobama.

Svaka osoba dužna se je na poziv naoružanih vlasti izkazati i sve one osobe koje se nađu bez tih izkaznica smatraće se odmetnicima.

8) Vođa se obvezuje da u odredu neće biti ni jedna osoba koja nije Državljanin Nezavisne Države Hrvatske.

9) Vođa se obvezuje da odobrava povremeni pregled svojih postrojbi od strane osoba koje bude za ovo pismeni nalog od strane Njemačke Divizije ili Domobranskog zbora ovlašćeni.

10) Kao vidan spoljni znak naoružanih pripadnika Radivoja Kosorića ustanovljuje se sporazumno nošenje na kapi samo slijedeće: Dvije ukrštene mrtvačke kosti i sa mrtvačkom lubanjom.

11) Ovo utanačenje stupa na snagu 20 siječnja 1943 godine.

Zapovjednik odreda
Radivoje Kosorić s.r.
Vuković Dušan s.r.
Mladen Đajić s.r.
Milovan Bojović s.r.
Kušić Novica s.r.

Zapovjednik pukovnik
Gaščić s.r.
Zapovjednik pukovnik
Stipković s.r.
Kotarski predstojnik
Hasan Pilav s.r.

Kovanj 16 siječnja 1943 godine

KOTARSKI PREDSTOJNIK:
Pilav v.r.

(M. P.)

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUZNICKOG VODA U
BUGOJNU OD 23 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU
GORNJEG VAKUFA OD STRANE JEDINICA NOV**

**ZAPOVJEDNIČTVO ORUZNICKOG VODA
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
BUGOJNO**

Broj 65/taj.

U Bugojnu, dne 23-1-1943

Predmet: Upad partizana u mjesto
Gornji Vakuf, izvještava.

ZAPOVJEDNICTVU 5. ORUZNICKE PUKOVNIJE J. S.
SARAJEVO.
KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNICTVU JAJCE.

Oružnička postaja Gornji Vakuf Br. 23/tajni od 21. siječnja 1943. dostavila je slijedeće:

21. siječnja 1943. oko 5 sati ujutru, upala je jedna grupa partizana jačine oko 200 ljudi, u mjesto Gornji Vakuf,² kotara Bugojno, velike župe Plive i Rame, neprimjećena od naših oružanih snaga, koje održavaju položaje za odbranu Gornjeg Vakufa.

Poslije upada partizana u Gornji Vakuf, odmah su došli u općinsko poglavarstvo Gornji Vakuf, pismohranu ispreturali i poništali, a potom došli u poštanski ured, polupali brzoglasne i telegrafske aparate, i njihovu opremu. Iz Muslimanske čitaonice odneli su 2 krugovalna aparata (radia) a iz kotarske ispostave jedan pišaći stroj. U oružničku postaju nasilno su otvorili vrata i jednu fijoku od astala u vojarni, iz koje nijesu ništa odnijeli, jer nije se nalazilo ništa vrijednoga, a po tome napustili mjesto Gornji Vakuf oko 6.30 sati.

Upali su u privatni stan oružničkog vodnika Omera Here, koji se je navodno povratio 21. siječnja 1943. u 22 sata iz službe, koji je uslijed slabosti bio na odmoru i tom prilikom partizani su mu nasilno otvorili vrata, te mu odneli pušku, nabojnjaču, opasač, bodež, 60 komada naboja, kabanicu, haljinac, zimske hlače, i 2 para preobuke (veša) i sve sobom odnijeli.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/1-1, k. 149.

² Gornji Vakuf oslobodile su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 163 i 196.

Pobunjenici su došli jedna partija od preko sela Zdrimaca jugoistočno od G. Vakufa udaljeno oko 3 Km. a druga partija od Rastovo sjeveroistočno udaljeno od Vakufa 23 Km. a pošto su se povukli iz Vakufa navodno su istim pravcem se povukli.

Borbe pri upadu uopće nije bilo niti su od naših oružanih snaga uopće primjećeni, jer milicija koja se nalazila sa oružnicima drži položaj sa sjevero istočne strane i sa istočne strane položaj, koji je udaljen od samoga grada oko 1 Km. a ostalo je prazno. Pri izilasku pobunjenika iz G. Vakufa bilo je nešto malo borbe, ali u ovoj borbi nije niko od naših snaga a niti od njihovih poginuo a oni su sa plijenom pobjegli.

U Gornjem Vakufu, ima oko 90 naoružanih milicije Ustaške pripremne bojne od kojih nije bilo otpora, jer navodno da nijesu partizani primjećeni. Ova grupa milicije je za odbranu samog varoša uopće nepodesna, te ni građanstvo u okolini nema u istu pouzdanje da ih zaštite od partizanskih bandi, jer je ovo raspušteno bez ikakove stege. O prednjem sam stvar predočio zapovjedniku V. Ustaškog stojećeg združenja Ustaškom bojniku g. Bobanu, koji mi je obećao da će preduzeti on potrebno i da će se tamo uspostaviti jedna čvršća jedinica za odbranu G. Vakufa.

Povodom prednjeg nije ništa do sada poduzeta ma kakova akcija, koja bi trebala da protjera i poništi ovakovu partizansku bandu, kako bi i pučanstvo imalo zaštitu od vlasti, i povjerenje u istu.

Protivu oružničkog vodnika Omera Here, povešće se izviđaj i predmet sreden dostaviće se na mjerodavnost, za predato oružje i ostalu opremu u ruke neprijatelju, u koliko do imenovanog bude krivice.

Prednje izvješće dostavljam savezno zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva J. S. Br. 29/tajni od 5 siječnja 1943. na uredovanje.

5 oružnička pukovnija obavještena je brzglasom pod gornjim brojem od 21 siječnja 1943.

26./I. J. S.

Zamjenik zapovjednika nared.
(Križan Miličević)
Miličević

BR. 190

IZVJEŠTAJ ČETRNAESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE U TREBINJU OD 24 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA VOZ KOD SELA DIKLICA¹

14. PJEŠAČKA PUKOVNIJA

Op. Br. 78/taj.

U Trebinju, dne 24-1 1943 g.

Predmet: Napad na mješoviti vlak kod sela Diklići.

Zapovjedništvu 6. pješačke divizije Mostar (III sek)
Krilnom oružničkom zapovjedništvu Trebinje.

Danas sam povodom atentata na vlak kod sela Diklići posjetio talijanskog zapovjednika posade, koji mi je o tom saobćio ovo:

1 — U noći 22. siječnja oko 2320 sati zaustavljen je mješoviti vlak broj 6 iz Mostara na km. 2407 (na dva km. od ž. p. Diklići prema ž. p. Poljice) na taj način, što su tračnice razstavljene bile, te je lokomotiva izpala iz kolosjeka i nagnula se u stranu, a 3 prva vagona izašla su iz kolosjeka, pri čemu je kolosjek oštećen.

Čim je vlak zaustavljen, čuli su se sa svih strana povici: »Talijani predajte oružje!« Talijanski vojnici koji su se nalazili u prednjem djelu vlaka, otvorili su vatru, na koju su napadači odgovorili iz pušaka i 2 strojopuške. Napadači su oduzeli talijanskim vojnicima 3 puške i 1 samokres a iz vagona su odneli 1 vreću sa dotrajalim talijanskim vojničkim cipelama. Naredniku 14. pješadijske pukovnije, koji se je nalazio na kraju vlaka, Romanivu Dmitru, oduzeli su kabanicu i pripasni remen. Sprovodnik voza, jedan oružnik iz oružničkog krila Mostar, nestao je. Naše domobrane koji su bili u vlaku, nisu dirali, jer su bili bez oružja i u građanskom odijelu kao povratnici sa dopusta.

Napadači su bili partizani u jačini oko 15 ljudi,⁴ koji su zatim pobjegli sjeverno prema s. Dračevo, te su uz put ostavili onu vreću sa cipelama, koja je opet pronađena od talijanske potjere.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/6, k. 102.

¹ Akciju je vjerovatno izveo partizanski bataljon »Sloboda«.

Zapovjednik talijanske nosade u Trebinju pukovnik Luigi Scotti je iste noći u 0030 krenuo sa 10 članova D. Pk. M.³ i 20 talijanski vojnika iz Trebinja samovozima do mjesta napada, a sa ž. p. Hum upućene su takođe još iste noći potjere.

Do danas nije uspjelo pronaći ovu grupU partizana, koja već nekoliko mjeseci na istom djelu željezničke pruge (Ravno — Hum) vrši svoje terorističke akcije.

2 — Talijanske vlasti su uhitile glavaru željezničke postaje Zavala, i to u vezi sa podacima iz pronađene pismohrane poslie borbe D. Pk. M. kod k. 519 (moj izvještaj Op. Br. 71/taj. od 20. I. 1943.).

3 — Talijansko zapovjedništvo posade u Trebinju izdalo je danas zapovjed za preduzimanje mjera sigurnosti povodom proputovanja postrojba D. Pk. M. iz Crne Gore, koje 25., 26. i 27. siečnja stižu iz Nikšića vlakovima u 1210 i u 1600 sati i produžuju putovanje na sjever u 1315 i u 1630 sati (spoj moj izvještaj Op. broj 70/taj od 21. I. 1943.).

25.1. 1943

Zapovjednik I. reona
Pudpukovnik (Mesić)
Mesić ppk

BR. 191

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE BOJNE TREĆE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 25 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA RUDNIK I CAPARDE¹

STOZER

V. BOJNE 3. PJEŠAČKE PUKOVNIJE

Br. 2 i 5 Taj

25. I. 1943

CAPARDE

Predmet: Napad partizana. —

KOTARSKOM PREDSTOJNIKU

Zvornik

Dana 25. siječnja 1943. u 2 sata u noći partizani su sa strašnim jurišom i mnogo velikim snagama napali na Rudnik,

³ Misli se na četnike koje su Italijani nazivali Dobrovoljna protivkomunistička milicija (M.V.A.C.).

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1-65, k. 18.

a isto takvim snagama i užasnom vatrom iz teških strojnica i bacača izvršili su napad na Caparde."

U isto vrijeme partizani su sa slabijim snagama žestoko i jako napali na uporište Brezik i Osmatračnicu,³ koje su držali dobrovoljci; u najžešćoj vatri kad su partizani bili već na rovovima probili su se legionari sa bodom na pušci u borbi prsa u prsa na Caparde nanijevši partizanima gubitaka teških.

Napad na Rudnik izveden je sa svih strana uz groznu vatru partizanskih strojnica. Taj napadaj prihvatili su domobrani i odgovorili isto takvom vatrom uz podporu bacača i topova. Napadaj na Rudnik trajao je neprekidno sve do 4.20 sati i svi juriši i pozivi partizana »Domobrani predajte se, ništa Vam neće biti« slomili su se na snažnoj i mnogo jakoj odbrani uporišta Rudnik i tako su partizani u svom prvom naletu na Rudnik bili krvavo odbijeni uz mnogo gubitaka.

Pred završetak napada na Rudnik partizani su se okomili na uporište Canakdžije. Ovo uporište napali su partizani od strane Rudnika, Metkovic i Saraca. Domobrani ovog uporišta prihvatili su borbu i munjevitom brzinom probili se kroz obruč partizana, koji se oko njih stezao. Uz djelotvornu pomoć haubica i bacača ovi domobrani uspjeli su se povući na Caparde. Bez sigurne pomoći haubica i bacača sigurno bi svi ovi domobrani bili raspršeni i zarobljeni od jako nadmoćnih partizana.

Dok je trajala borba strahovitom žestinom sa Rudnika se spustila na Caparde opet jedna grupa od 300 do 400 partizana⁴ i opkolila ih je sa južne strane, a kad su bili partizani sa Rudnika odbijeni, stigle su im pričuve, koje su bile ubačene u borbu oko Caparde i otvorile jaku vatru na naše položaje. Partizani su uz svoju strahovitu vatru izvršili mnogo jaku navalu i juriš i to sa južne strane od puta Caparde — Zvornik, no bili su uz krvave gubitke odbijeni. Našto su se povukli, a zatim su oko 5.30 sati poduzeli sa prethodno pripremljenom vatrom i brzo-metnog oružja u grupama 50 do 60 ljudi na dva rova južno i desno od ceste Tuzla — Zvornik juriš, koji je bio tako jak, da su ove linije probili i zašli u saobraćajnice i zaklone bacajući bombe i vičući »Pobjeda, pobjeda«. Oni su napredovali sve do konjušnice i stogova sijena bitnice, te se unutar kruga razvila ogorčena bitka na noževе, bombe i borba prsa u prsa. Nakon kratke ali očajničke borbe potisnuti su partizani uz djelovanje karteča i protunapadu izvan položaja, te im u tome nanešeno

² Caparde, Rudnik i okolna uporišta napadale su jedinice Seste istočnobosanske NOU brigade i Birčanski, Majevički i Sremski NOP odred. Vidi dok. br. 205.

³ Napad izvršile iste jedinice kao pod prim. br. 2.

⁴ Odnosi se na Treći bataljon Seste istočnobosanske NOU brigade.

mного krvavih gubitaka. Uz neprekidnu strahovitu pucjavu domobrana povukli su se još dalje partizani na daljinu od 100 do 150 m. i gađali na uporište neprekidno do 8.30 sati kada su se počeli povlačiti u okolna brda. Da su partizani odbijeni najveća je zasluga topova i bacača te na bezobzirnom ulogu domobranskih dobrovoljaca. Oni su jurnuli na neprijatelja u najtežem trenutku za uporište Caparde, a to je mnogo i mnogo donijelo za udaljivanje partizana i uporišta i tako su bili izbačeni. Povremena jaka borba bila je na uporištu Caparde do 7 sati a na Rudniku do 8.30.

Ujutro u 7.15 upućena je 23. sat. u pravcu Canakdžije, da uspostavi svoje uporište koje je bilo u rukama partizana i navalio je 23. sat uz pripomoć bacača i haubica i nakon žestoke i kratke borbe protjerao je *partizane* uz gubitke partizana do u pravcu Matkovca.

Domobranski dobrovoljci su u isto vrijeme bili upućeni u Musi. Caparde i nakon kratke ali žive borbe partizani su protjerani prema Jelici.

U 9.20 sati upućen je 10. sat. III. bojne 8. p. p. u pravcu ceste Zvornik gdje je izvršio čišćenje sve do Kulina — Glumina, dok su se partizani povukli.

Napad na Caparde vršilo je 6 do 8 bataljona partizana dok se cjelokupna snaga partizana cijeni na kojih 30 bataljona.⁵ Jačina bataljona kreće se do 250 ljudi a jačina četa po 50. Bataljoni su naoružani sa 4 teške strojnice i jednim bacačem, a na svaku četvu po 4 strojopuška Svaki borac ima 50 do 100 naboja i jednu do dvije bombe.

Naši gubitci dva mrtva 10 ranjenih; četnika četiri mrtva i deset ranjenih.

Gubitci partizana još do sada nisu ustanovljeni.

Zapovjednik nadporučnik:
Matković v.r.

(M. P.)

D...

⁵ Podatak nije tačan. U to vrijeme u Istočnoj Bosni nalazila se Šesta istočnobosanska NOU brigada i Majevički, Birčanski i Sremski NOP odred, čija je ukupna jačina bila oko deset bataljona.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA SESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE U MOSTARU OD 25 JANUARA 1943 GOD. O SPORAZUMU SA DELEGATOM ČETNIČKE VRHOVNE KOMANDE DOBROSAVOM JEVDIVIČEM¹

NAJ2URNIJE — OSOBNO NA RUKE

ZAPOVJEDNIŠTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 823/taj.

U Mostaru, dne 25. siječnja 1943

Predmet: preliminarni razgovori sa Jevđevićem.

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »Op.« — 3
— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENIKU N.D.H. — SUŠAK

Danas je u privatnom stanu oružničkog pukovnika g. Stjepana Jakovljevića, zapovjednika 6. oružničke pukovnije, održan prvi sastanak predstavnika naših vlasti sa vođom Srba Dobrosavom Jevđevićem. Od naše strane bili su prisutni Veliki župan Velike župe Hum g. Petar Zlatar, potpisani i zapovjednik 6. oružničke pukovnije g. Stjepan Jakovljević. Jevđević je ovaj sastanak uvjetovao time, da na njemu ne uzme učešća Stožernik i da se isti ne održi u službenoj zgradi Velike župe ili divizije. Na ovom sastanku rekao je Jevđević u glavnom sljedeće:

1. — Da je opunomoćen voditi i zaključiti pregovore sa predstavnicima domobranstva, ali ne i sa upravnim i političkim vlastima. Međutim time on ne isključuje razgovore i sa Velikim županom u cilju pacifikacije.

2. — Želi se na dosadanju opskrbi kotareva Konjic, Mostar i Nevesinje hranom.

3. — Želi da se sve četničke snage bacaju u nemilosrdnu borbu protiv partizana.

4. — Da želi učiniti sve za ostvarenje snošljivog stanja u Hercegovini, za prestanak uzajamnog vriedanja, pljačke, nasilja itd., za povratak izbjeglica kotara Stolac svojim kućama, što uslovljava osiguravanjem podizanja i popravke porušenih domova, organiziranjem prehrane i primoravanjem izbjeglica na najintenzivniji rad oko rane sjetve, itd.; jednom riječju želi sa svoje strane učiniti sve za pacifikaciju Hercegovine.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 48 6-1, k. 230.

5. — Traži pružanje naše bolničke pomoći četnicima i teškim bolesnicima iz borbi protiv partizana.

6. — Da je milicija Dr. Ismeta Popovca ustrojena protiv njegovih intencija i da je samo njegovim naporima predviđeni broj od 8.000 smanjen na 2.500 milicionera-muslimana.

7. — Dozvoljava mogućnost postojanja i uviđa pojedinačne pojave nasilja, vriedanja i pljačke od strane četnika, ali kaže, da su redovito u pitanju divlji četnici, odnosno u koliko su u pitanju organizirani četnici, da se protiv njih postupa najstrožije — redovito se strijeljaju. / Kaže, da je baš ovih dana streljano oko 35 četnika; vojnički sud im je u Kalinoviku.

8. — Da je dolazak 1 čete crnogorskih četnika u s. Bijelo Polje (10 km sjeverno od Mostara) predviđen baš zbog toga, da se pohvata tamošnja samovoljna skupina četnika i da im se onemoguće dalje pljačke i nasilja.

9. — Da je velika talijansko-četnička predviđena akcija uperena jedino protiv partizana i da će on, kao zapovjednik svih četnika, strogo voditi računa, da tako i bude.

Na ovom sastanku donieta je zajednička odluka, da se odredi jedno mješovito povjerenstvo za kotareve Konjic, Mostar i Nevesinje, koje će rješavati sve nesuglasice i sporove između naših oblasti odnosno pojedinaca i četnika. U ovo povjerenstvo sa svake strane imaju ući po 3 člana.

O održanom sastanku pismeno je obaviješteno zapovjedništvo talijanske divizije »Murge« u Mostaru, po priloženom konceptu.

ZAPOVJEDNIK, PUKOVNIK,

Šarnbek

Šarnbek

Žurno

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBCE VOJNIČKO POVJERENICTVO
KOD SUPERSLODA-**

**STATO INDIPEDENTE DI CROAZIA
COMMISSARIATO GENERALE MILITARE
PRESCO SUPERSLODA
(2 a armata)**

Br. 744/tajno

Nr./segreto

Sušak, dne 1. II. 1943.

Sušak . .

Obćem upravnom Povjereniku

Na uredovanje. Molim uzeti podatke i vratiti.

² Viša komanda oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«

Op. 823
29.12.1943

4876-1
230

PRIDMET: preliminarni razgovori sa Jevdjevišem. - GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA "Op." - 3
- OBLASTI VOJLIČKOG POVJERENIKU N.D.H. - SUŠAK

Danas je u privatnom stanu oružničkog pukevnika g. Stjepana Jakovljevića, zapovjednika 6. oružničke pukevnije, održan prvi sastanak predstavnika naših vlasti sa vođom Srba DOBROSAVOM JEVDJEVIĆEM. Od naše strane bili su prisutni Veliki Župan Velike Kupe Hum g. Petar Zlatar, potpisani i zapovjednik 6. oružničke pukevnije g. Stjepan Jakovljević. Jevdjević je ovaj sastanak uvjetovao time, da na njemu ne uzme učesća Stežernik i da se isti ne održa u službenoj zgradi Velike Kupe ili divizije. Na svem sastanku rekao je Jevdjević u glavnom sljedeće:

- 1.- Da je opunomoćen voditi i zaključiti pregevere sa predstavnicima demobranstva, ali ne i sa upravnim i političkim vlastima. Medjutim time on ne isključuje razgovore i sa Velikom Županom u cilju pacifikacije.
- 2.- Želi se na dosadanju obokrbu kotareva Konjic, Mostar i Nevesinje hranom.
- 3.- Želi se sve četničke snage baciti u nemilosrdnu borbu protiv partizana.
- 4.- Da želi učiniti sve za ostvarenje snošljivog stanja u Hercegovini, za prestanak uzajamnog vriedjanja, pljačke, nasilja itd., za povratak izbjeglica katara Stelca svojim kućama, što uslovljava osiguravanje podizanja i popravke porušenih damova, organiziranjem prehrane i prireravanjem izbjeglica na najintenzivniji rad oko rane bjelave, itd.; jednom riječju želi sa svoje strane učiniti sve za pacifikaciju Hercegovine.
- 5.- Traži pružanje naša bolničke pomoći četnicima i teškim bolničarima iz borbi protiv partizana.
- 6.- Da je milicija Dr. Ismeta Pepeva ustrojena protiv njegovih intencija i da je samo njegovim naperima predviđeni broj od 8.000 smanjen na 2.500 milicionera-muslimana.
- 7.- Dozvoljava mogućnost postojanja i uvidja pojedinačne pojave nasilja, vriedjanja i pljačke od strane četnika, ali kaže, da su redovite u pitanju divlji četnici, odnosno u koliko su u pitanju organizirani četnici, da se protiv njih postupa najstrožije - redovite se strijeljaju /Kaže, da je baš ovih dana streljane oko 35 četnika; vojnički sud im je u Kalinoviku.
- 8.- Da je dolazak 1 čete crnogorskih četnika u s. Bijelo Polje /10 km sjeverno od Mostara/ predviđen baš sbeg tega, da se pohvata tamna skupina smeovljna skupina četnika i da im se omogućuje dalje pljačke i nasilja.
- 9.- Da je velika talijanske-četnička predviđena ukolija uperena jedino protiv partizana i da će on, kao zapovjednik svih četnika, stroge voditi računa, da tako i bude.

Na svem sastanku doneta je zajednička odluka, da se odredi jedne mješovite povjerenstva za kotareve Konjic, Mostar i Nevesinje, koje će rješavati sve nesuglasice i uperave između naših oblasti odnosno pojedina i četnika. U sve povjerenstvo sa svake strane imaju ući po 3 člana.

O održanom sastanku pismeno je obaviješteno zapovjedništvo talijanske divizije "Murge" u Mostaru, po prilaznom konceptu.

ZAPOVJEDNIK, PUK
Čarabek

U vezi sa gornjim sporazumom pozivam vel župane da u svakom pogledu podpomognu ostvarenje istog sporazuma te da u tom smislu upute i svim podređenim kot. predstojnicima.

Z. D. Sp.
. 9/4. 43

BR. 193

IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U BANJOJ LUCI OD 25
JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA SELO
KLAŠNICE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA Prepis!
KOTARSKA OBLAST u BANJOJ LUCI Banja Luka 25.1.1943.
Taj. br. 85/43.

Predmet: Napadaj partizana na Klašnice i oružničku ispostavu
Krnete.

OBĆEM OPUNOMOĆENIKU VLADE NEZAVISNE DRŽAVE
HRVATSKE

Banja Luka

Prema izvješću oružničke postaje u Laktašima br. 90, 92/43, kao i izvršenim uvidom na licu mjesta u selu Klašnicama povodom napadaja partizana² noću između 21. i 22. ovog mj. po prikupljenim podacima dostavljaju se sljedeće izvješće:

Napadaj partizana usljedio je 22. ov. mj. oko 0.30 sati na vojnu posadu, oružničku ispostavu u selu Klašnicama. U napadaju je učestvovalo oko 300—400 partizana, među kojima su bile i četiri ženske. Glavni vođa bio je neki Rade Kondić³ oko 28 godina rodom iz Priedora, a njegov politički komesar neki Mustafa rodom iz Bos. Dubice. Partizani su najprije napali na bunkere koji se nalaze na brdu više oružničke postaje. Tu su se nalazili domobrani sa 2 teške strojnice i jednim topom. Kako je partizana bilo brojčano mnogo više domobrani su bili

¹ Prepis originala, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1-47, k. 18.

² Napad su izvršile jedinice Druge i Pete krajiške brigade Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 116, 119, 120 i 130.

³ Narodni heroj Rade Kondić. Poginuo u borbi sa SS divizijom »Princ Eugen«, 30 avgusta 1944 god., prilikom prelaza preko rijeke Bosne kod sela Manjače.

prisiljeni napustiti bunkere a partizani su zatim napravili nava-
valu istodobno na oružničku postaju i obćinu. Pred brojčano
jačim partizanima oružnici su se povukli prema Laktašima a
domobrani preko mosta i prema kamenolomu u pravcu Banja
Luke. Oružnici u postaji otvorili su vatru Ila partizane a u jed-
nom momentu je zapovjednik 18 sata poručnik Nadž poviknuo
(»ne pucajte na brdo to su naši«) pa kada su se ovi domobrani
povukli na cestu iz bunkera partizani su zauzeli bunkere i otvo-
rili vatru iz strojica. Zatim su partizani prodrli u same Klač-
nice, gdje su odmah u grupama upali u obćinsku zgradu, oruž-
ničku postaju, trgovinu i gostionu Nike Mihaljevića i Ante
Salića, te Savke Komadine. Odmah zatim pobunjenici su pro-
valili u same zgrade i počeli iznositi sve stvari koje su tu zatekli.
Pojedinci od partizana opljačkanu su robu nosili na brdo povr-
h Klačnica, gdje ih je čekalo oko 80 saona koje su isti prilikom
polaska iz Klačnica silom uzeli od pojedinih seljaka, na iste
utovarili opljačkane stvari. Prilikom upada u Klačnice zarobili
su zapovjednika 18 sata poručnika Nadža i satničkog liječnika
koji su odveli sa sobom, te se za njihovu sudbinu ne zna. Za-
robljene domobrane razoružali su ih i pustili. Prije samog na-
padaja prekinuli su brzoglasnu vezu sa Banjom Lukom. U
zgradi više obćine nalazio se je stan obćinskog bilježnika Steve
Maličića, kojega su potpuno opljačkali i htjeli da ga odvuku
sa sobom u šumu. U jednom zgodnom momentu imenovani je
iskoristio priliku i pobjegao sa ženom prema Banjoj Luci.
Odmah po izvršenoj pljački partizani su upalili obćinu, oruž-
ničku postaju, trgovinu i gostionu Nike Mihaljevića i Ante
Salića, koje su do temelja izgorile, dok je kod Savke Komadine
izgorio samo pod. Oko 4.10 sati partizani su se počeli povlačiti.
Prema izjavi bilježnika obćine isti su se, njih oko 50 povratili
na brdo povr- h Klačnica gdje su bili ostavili sol te su i to sa
sobom odvukli.

Prigodom povlačenja partizani su od pojedinih mještana
oduzimali žito, suho meso i mast, dok su iz sela Bakinaca (8
km. sjevero-zapadno od Laktaša odveli sa sobom legionara Ka-
zimira Najdeka i Habinjaka Jozu koji su se u to doba nalazili
u pomenutom selu). Prilikom povlačenja partizana po sol isti
su otvorili strojopuščanu vatru na domobrane koji su se tu
nalazili i tom prilikom ubili jednog domobrana. Prema izvješću
oružničke postaje Laktaši prilikom povlačenja partizana naši
zrakoplovi napali su na partizane i tom prilikom ubili preko
50 partizana.

Isto tako su partizani napali i na oružničku obhodnju u
Krnetime koja se je povukla prema Adolfstalu ali je drugog
dana vraćena natrag pošto su se partizani povukli.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE U TUZLI OD 26 JANUARA 1943 GOD. O
BROJNOM STANJU I RASPOREDU BRIGADA NOV U
ISTOČNOJ BOSNI'

ZAPOVJEDNICTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J. S. Broj 236/taj.

U Tuzli, dne 26. siječnja 1943.

Predmet: Izvješće o kretanju partizana dostavlja.

1. ZAPOVJEDNIČTVU 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE TUZLA.
2. ZAPOVJEDNIČTVU 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE DOBOJ.
3. ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
SARAJEVO.

Oružnička postaja Kladanj sa br. 46/taj. od 21. siječnja
o.g. dostavlja sljedeće izvješće:

»21. siječnja o.g. primila je ova postaja pismeno izvješće
od zapovjednika Pripremne Bojne Branitelja Kladnja pod br.
51/taj. od 21. siječnja o. g. sljedećeg sadržaja:

Potpisati je doznao sa vrlo pouzdane strane, da su dvije
partizanske brigade⁵ koje su se prebacile na Capardama prog-
nile Savu Derikonju sve do sarajevskog Ozrena i tamo ga sti-
gle, te mu oteli hranu, konje i nešto stoke, koju je Derikonja
odnio iz Šekovića. Partizani su zarobili 200 ljudi Save Deriko-
nje³, pa su se isti 19. o.m. u 9 sati po noći preko sela Žeravica
povratili u Šeikoviće.

Treća partizanska brigada, nalazi se oko Zenice, ali na
nepoznatom mjestu, četvrta partizanska brigada nalazi se ne-
gdje oko Doboja, a peta partizanska brigada nalazi se negdje
oko Papraća, Osmaka i Capardi.⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 13/1-1, k. 149.

* Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu i Birčanski
NOP odred.

³ Podatak nije tačan. Ovom prilikom zarobljeno je samo neko-
liko četnika.

⁴ U to vrijeme nikakvih novih brigada nije bilo na ovom terenu.

U Šekoviće je stigla prva i druga partizanska brigada,⁵ a zapovjednici su im prve brigade Hadži Murat⁶ a njegov zamjenik Franjo⁷ sa Morančana, zapovjednik druge brigade je Majo⁸ a njegov zamjenik Ratko⁹ iz Bijeljine. Obadvije brigade broje preko 1200 ljudi. Među njima ima mnogo i žena.

Partizani su dobro naoružani a streljiva imaju prilično. Svi su se smjestili u Sekovićima u okolnim zaseocima.

Zapovjednik postaje Kladanj je doznao, da su četnici iz sela Doli i sela Klješšana njih oko 60 prešli u selo Trnovo k partizanima.

O točnim i boljim podacima ova postaja za sada ne raspolaže, a u koliko se nešto kasnije dozna izvestiti će se.

Predlažem prednje na znanje i mjerodavnost.

29./I. J.S.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

29/1.

**ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE**

Taj. J. S. broj 43.

Sarajevo 29. siječnja 1943.

Zapovjednik pukovnik
Emanuel Mašek
Mašek

za pukovnika Mašeka

Oružničkoj 4. pukovnici Tuzla

Pod 1. je točno čak šta više partizani su slabije djelove četničkog odreda Save Derikonje potisnuli do željezničke pruge Semizovac. Protu akcijom naših i njemačkih snaga partizani su potisnuti na sjevero istok. Cilj je bio partizana prijeći kod Rajlovac — Semizovac rieku Bosnu i sjediniti se sa partizanima na području Rastovo — Travnik. Gubitci Derikonje nisu poznati. Pod 2. Nije primjećeno prisustvo partizana na području Zenice. U p.

Zapovjednik pukovnik Stjepan Toma

M.

⁵ Vjerovatno se odnosi na bataljone Seste istočnobosanske NOU brigade.

⁶ Pašaga Mandžić, komesar bataljona u Šestoj istočnobosanskoj NOU brigadi

⁷ Franjo Herljević, komandant Drugog bataljona Šeste istočnobosanske NOU brigade

⁸ Cvijetin Mijatović, politkomesar Seste istočnobosanske NOU brigade

⁹ Ratko Perić, komandant bataljona u Šestoj istočnobosanskoj NOU brigadi

BR. 195

OBAVJEŠTENJE MINISTARSTVA DOMOBRANSTVA OD
27 JANUARA 1943 GOD. O NAREĐENJU KOMANDANTA
NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ ZA POSTUPAK S NA-
RODOM¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER DOMOBRANSTVA
Op. Broj: 1008/taj.

U Zagrebu, dne 27. siečnja 1943.
Predmet: Smjernice za postupak sa
pučanstvom i td.

1. POGLAVNIKOVOM VOJNOM UREDU
2. MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
3. ZAPOVJEDNICTVU USTASKE VOJNICE
(ured zapovjednika)
4. PREDSJEDNICTVU VLADE (Pomoć. Predsjed.
Vlade dr. Vrančiću.)

Hrvatski častnik za vezu 718. njemačke pješačke divizije Sarajevo 3 — Konak sa br. 628/tajno od 22. siečnja 1943 dostavilo je zapovied 718. pješačke divizije Odjel Ia br. 135/43 taj.
»Zapovjedajući njemačkih četa u Hrvatskoj zapovjedio je dne 12. I. 1943:

»U hrvatskom prostoru vriede sliedeće smjernice:

- 1) Svaka mjera, potrebna za osiguranje četa i svrsishodna za smirivanje, opravdana je.
- 2) Poželjna je dalekosežna suradnja hrvatskih vojnih i građanskih oblasti sa vlastitom odgovornošću.
- 3) Nitko se radi preoštrog postupka ne smije pozivati na odgovornost. Samo se po sebi razumije, da se time ne odobravaju djela iz nečastnih pobuda (n. pr, osobno obogaćivanje, zlostavljanje žene i djece).

4) *Postupak sa pučanstvom:*

Tkogod sudjeluje ili je sudjelovao u borbi protiv posadnih četa ili protiv Države Hrvatske, imade se objesiti ili strijeljati. U to se ubrajaju i stranci kao i oni, koji se na bojištu zateku.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 613-1, k. 184.

One, za koje se sumnja, da su u borbi sudjelovali, treba uhititi. Vođe upotrebiti kod zamjene zarobljenika, ostale sumnjive zadržati kod divizije kao taoce i streljati ih, kad nastane potreba odmazde.

Svi ostali za borbu sposobni muškarci, stariji od 15 godina koji potiču iz partizanskih zadojenih područja imaju se pod stražom odpremiti u posebne sabirne logore. Do odpreme u logore brinu se divizije za nadzor, prehranu i td.

Teško pristupačna naselja i druga mjesta (špilje, logori baraka i td.) koja su ustanovljena kao partizanska uporišta ili bi kao takva mogla poslužiti, imaju se uništiti. Isto tako postupiti sa naseljima iz kojih se pucalo. Inače se naselja smiju uništavati samo ako je radi odmazde od zapovjednika divizije izričito zapovjedbno.

6) *Plien:*

Cjelokupnim plienom (oružjem, opremom, stokom, hranom i td.) raspolaže izključivo zapovjedajući njemačkih četa u Hrvatskoj. Cete mogu svoju potrebu pokriti samo u okviru pripadajućih im količina, uz istodobno izvješće zapovjedajuće, njemačkih četa u Hrvatskoj.

Oružje se *bez iznimka* imade predati sabiralištu pliena.

Zalihe, koje se od strane četa ne mogu odpremiti i za koje prieti opasnost da bi mogla iznova koristiti partizanima imaju se uništiti.

7) Svakome mora biti jasno, da se samo najoštrijim mjerama mir i red konačno opet može uzpostaviti i da se samo na taj način može izbjeći daljnjim gubitcima vlastitih drugova kao i u istinu nevinog diela pučanstva.«

Dodatak divizije:

Ponovno se napominje, da ću svakoga, koji je energično postupio uzeti u zaštitu.

Castnike i vojnike, koji bi kukavičlukom, neodlučnošću ili nedjelatnošću nanieli štetu Državi Hrvatskoj, njemačkim ili hrvatskim četama, uzeti ću bezobzirno na odgovornost, staviti ću ih pred ratni sud, koji će im suditi bez obzira na način, stališ i podrijetlo.«

Prednje se dostavlja na znanje.

GLAVAR GLAVNOG STOŽERA
General Prpić v. r.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA UNUTARNJU UPRAVU

R. U. Broj: T. 137 — 1943. Zagreb, dne 11. veljače 1943

VELIKA ŽUPA — SVIMA

Na znanje i ravnanje.

ZA DOM SPREMNI!

Glavni ravnatelj
Glavnog ravnateljstva za unutarnju upravu:
(Šipuš)
Šipuš

R 382—314

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA VRHBOSNA SARAJEVO
Primljeno 17. II. 1943 god.

radna jedinica	T. broj uručbenog • zapisnika	Broj priloga	Biljeg	izvestitelj
II	410			

(Na priepisu
osobno

Upravitelju župske redar, oblasti. Sarajevo
Kotarskom predstojniku:

Sarajevo
Vlasenica
Višegrad
Rogatica

Upravitelju kotar, ispostave:

Goražde
Prača

Prednje se dostavlja na znanje i ravnanje.

Sar. 18. II. 43.

Sačini jedan priepis za mene.

Za dom spremni!
Zam. ust. žup.
podžupan,

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U SARAJEVU OD 27 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA I AKCIJAMA JEDINICA NOV NA TERENU CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE'

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj.J. S. Broj 122

Sarajevo, 27. siječnja 1943.

Predmet: Izvještaj o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST, ODSJEK X

Zagreb

Savezno okružnici M.U.P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V.T. Br. 11/42. od 14. XII. 1942. predlažem sljedeći izvještaj o partizanima:

Na jugo-istočnom prostoru pukovnije: Partizanske skupine 800—900 partizana,² na području obćine Sokolovići (18—20 km. sjeverno od Rogatice) sa jačom grupom u selu Bogovići—Romanija (13 km. sjevero-istočno od Pala) ova grupa imala je namjere napasti naše snage na željezničkoj pruzi Stambolčići — Prača, razoriti prugu i prekinuti željeznički promet Sarajevo — Višegrad, potisnute su tokom prve polovice mjeseca siječnja 1943. našim snagama i četničkim odredima na sjever u smjeru Knežine, Han Pijeska na područje Šekovići (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice). Pri povlačenju sa prostora Sokolovići opljačkali su seljacima najbolje konje 9. 1. 1943. u 0300 sata jedna njihova kolona od 400—500 partizana napala je oružničku postaju i ustašku posadu Zljebovi (11 km. jugo-istočno od Han Pijeska). Usljed pritiska oružnici i ustaše povlače se u Sokolac.

Na sjevero-zapadu, područje Travnik, početkom druge polovice mj. siječnja 1943. Partizani³ uporno napadaju naše i sa-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/1-1, k. 149.

Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu, koja je u to vrijeme bila na Romaniji. O pokretu i borbama partizana na Romaniji vidi i dok. br. 178 i 183.

⁵ Tada su se na ovom terenu nalazile jedinice Treće NOU divizije.

vezničke njemačke postave uzduž željezničke pruge. Busovača — Vitez — Turbe (pruga Lašva — Travnik, kako bi ova mjesta opljačkali, objekte i postrojenja zapalili, a promet prekinuli. 20. 1. 1943. ponavljaju napad na Vitez⁴ (12 km. jugoistočno od Travnika), željezničku stanicu i inpregnaciju praga. Zapalili su oružničku vojarnu i hrvatski dom, razorili dio pruge, pa se zatim uz znatne gubitke povlače u smjeru Rastova.

17. siječnja 1943. jače partizanske grupe, nadirući iz smjera Novi Seher (10 km. sjeverno od Zepča), a to su grupe koje su početkom siječnja 1943. izbačene iz Teslića i potisnute na jugo-zapad; napadaju Zepče i zauzimaju ga. Prekidaju željeznički promet na pruzi Zenica — Zavidovići. 21. 1. 1943. partizani su po našim i njemačkim oružanim snagama iz Zepča izbačeni, kojeg dana u 2100 sat je promet uspostavljen. 21. siječnja 1943. u 0500 grupa od 200 partizana upala je u Gornji Vakuf. Nakon izvršena pljačke povukli se jugo-istočno prema selu Pridvorci.⁵

27. 12. 1942. u 1400 sati Kupres — Bugojno km. 16 partizani⁶ su napali poštu. Ubili oružničkog vodnika Marka Vukovića, poštara Zajiju Kostorovića i jednog putnika, a zarobili obosrbnog častnika Vranešića i jednog putnika, opljačkali poštu i posteljenu postaje Kupres.

6. 1. 1943. četnička grupa Radivoja Kosorića vršeći na prostoru Han Stijenica — Burati (11 km. sjevero zapadno od Rogatice) potjeru za partizanima naišla je na grupu od 20 partizana⁷ koje su četnici razbili, 2 partizanska kurira Židova ubili, a jednog Židova Majer Levija uhitili i predali oružničkoj postaji Han Stijenice, koji je predan III. domobranskom zboru.

9. 1. 1943. u 0330 grupa od cca 80 partizana napala je oružničku postaju Vitez.⁸ Opljačkali skladište hrane državne šumarije i dvije gostione, pa se povukli prema Rastovu (20 km. južno od Travnika).

9. 1. 1943. u 0300 sata grupa od cca 500 partizana napala je oružničku postaju i ustašku posadu u Zljebovima (11 km.

⁴ Napad na Vitez je izvršila Prva dalmatinska NOU brigada. Vidi dok. br. 188.

⁵ Zepče je oslobodila Deseta hercegovačka, Novi Seher Peta crnogorska, a Gornji Vakuf Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87, 197 i 205.

⁶ Ovu akciju su vjerovatno izveli neki izviđački dijelovi Druge proleterske divizije, koja je vršila napad na Kupres 28 decembra 1942 godine.

⁷ Odnosi se na grupu političkih radnika sa terena Romanije.

⁸ Napad su izvršili dijelovi Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama za Vitez vidi dok. br. 188.

jugo-zapadno od Han Pijeska). Oružnici i ustaše pod pritiskom partizana povlače se Han Kramu (4.5 km. sjevero-istočno od Žljebova). Iz Sokolca upućena su u pomoć 2 sata ustaša. Prema izjavi izbjeglica partizani su zapalili oružničku vojarnu i nekoliko kuća. Do sada poznati gubitci, dva mještanina poginula.⁹

10/11. 1. 1943. grupa od cca 400 partizana¹⁰ iz Visočnika kota 1252 (4 km. jugo-zapadno od Han Pijeska) prešla je željezničku prugu, Han Pijesak — Olovo, kod Berkovine i kreću pravcem Nevačka (12 km. sjevero-zapadno od Han Pijeska) i Žeravice (17 km. sjevero-zapadno od Han Pijeska) za Šekoviće.

12. 1. 1943. u Zenici i u selu Tetovu (3 km. sjeverno od Zenice) otkrivene su komunističke ćelije.¹¹ Uhićeno je 23 osoba, koje su predane njemačkom vojnom zapovjedništvu Zenica.

12. 1. 1943. uhićen je u Bugojnu seljak Zrno Jure, iz Kupresa jer je u jednoj kafani širio komunističku promičbu.

13. 1. 1943. u 0815 sati do 0130 sati u Jezeru (8 km. sjevero-zapadno od Jajca) vođena je borba između skupine oko 700—800 partizana¹- naoružanim puškama i nekoliko strojopuškara, te domobrana i njemačkih vojnika oko 330 momaka; koji su se prema Jezeru nalazili u nasilnom izviđanju. Gubitci partizana nepoznati. Gubitci naši 1 domobran nestao, 1 njemački vojnik poginuo, 4 ranjena. Partizani su došli sa planine Otomalj kota 1052 (1.5 km. južno od Jezera), u istom su smjeru otišli.

13.1.1943. partizanske grupe" koje su se smjestile na području občine Sokolovići (18 km. sjevero zapadno od Rogatice) pod pritiskom četnika napustili su to područje i krenuli na sjever u smjeru Šekovića na područje kotara Vlasenica. U obćini Sokolovići pokupili su sve bolje konje.

14.1.1943 u Sekovićima (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice) primjećena su pripremanja partizana¹⁴ za jaću akciju prema Vlasenici. Odred četnika Matića iz okoline Vlasenice traži streljivo i suradnju protiv partizana. Napomena: (III. domobranski zbor izvješćen je).

15. 1. 1943. od 0900 do 1200 sati kod sela Rajića (5 km. jugo-zapadno od Nove Kasabe) odjel od 25 oružnika i 20 legio-

* Akciju je izveo Treći bataljon Seste istočnobosanske NOU brigade. Ubijeno je 6 žandarma i zaplijenjeno nešto oružja i nekoliko sanduka municije.

¹⁰ Sesta istočnobosanska NOU brigada

¹¹ Odnosi se na grupu simpatizera NO pokreta. U ovo vrijeme u Zenici i selu Tetovu nije postojala partiska organizacija.

¹² Borbu je vodio Prvi bataljon Četvrte krajiške brigade. Vidi dok. br. 74.

¹³ Sesta istočnobosanska NOU brigada. Vidi dok. br. 183.

¹⁴ Ista brigada

nara sukobio se je sa grupom od oko 60 partizana. Gubitci odmetnika, 10 poginulo, plien 4 goveda, 4 konja i 7 ovaca. Nismo imali gubitaka.

16. 1. 1943. u 1000 sati primjećena je u prolazu kroz selo Vidosavići (3.5 km. jugo-istočno od Kreševa) jedna obhodnja od 11 partizana, među njima 1 žena, 7 naoružanih, 4 nenaoružana. Došli su iz smjera Gunjani i krenuli u smjeru planine Bitovnja (11 km. jugo-zapadno od Kreševa).

16. 1. 1943. 2130 do 2230 sati grupa od 60 puškama naoružanih partizana napala je našu i njemačku posadu Turbe¹⁵ (7 km. sjevero-zapadno od Travnika). Poginuo jedan partizan. Nismo imali gubitaka. Partizani su došli iz sela Varošluka (3 km. jugo-zapadno od Turbe) i u istom se smjeru povukli. 16. 1. 1943. u 2330 sati do 17. 1. 1943. 0300 sata jača grupa naoružanih partizana napala je željezničku stanicu Busovaču¹⁰ (pruga Lašva — Travnik). Naša i njemačka posada napad odbila. Gubitci partizana nepoznati. Gubitci naši jedan domobran poginuo, jedan njemački vojnik ranjen. Partizani se povukli u selo Buselje (2,5 km. zapadno od Busovače). Veća partizanska skupina nalazi se u selu Buselje i nastanila se po seoskim kućama; gdje im je i stožer.¹⁷

16. 1. 1943. u 2200 sata do 17.1.1943. 0100 sat oko 400 partizana podjeljeni u grupe od po 100 napali su puščanom i stropjuščanom vatrom Vitez¹⁸ (12 km. jugo-istočno od Travnika). Napad je bio upravljen na oružničku postaju, državnu šumariju, željezničku stanicu, željeznički most i općinu. Oružnička postaja i šumarija oštećena i opljačkana. Naše i njemačke snage potisnule su partizane. Jedan domobran poginuo. U 0600 partizani se povukli prema Rastovu (20 km. južno od Travnika) iz kojeg su smjera i došli.

17. 1. 1943. u 2110 sati iače partizanske grupe nadirajući iz smjera Novi Seher (10 km. sjeverno od Zepča) stigle su 2 km. pred Zepče. Istog dana u 2300 sata naknadno se saznaje preko željezničke stanice Zenica, da su partizani Zepče zauzeli, zapalili željezničku stanicu, zgradu kotarske oblasti, poštu, dva željeznička skladišta, 8 vagona, oružničku vojarnu, kotarski sud, poresku upravu, pučku školu, hrvatsku čitaonicu, domobran-

¹⁵ Na ovom terenu u to vrijeme nalazili su se dijelovi Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama oko Turbeta vidi i dokument br. 181 i knj. 8, dok. br. 221.

¹⁶ Napad su izvršile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama oko Busovače vidi i dok. br. 44 i 204.

¹⁷ Odnosi se na dijelove Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

¹⁸ Napad su izvršile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 188.

sko skladište hrane i kuću logornika. Željezničku prugu razorili 800 m. streljali blagajnika občine, podvornika suda i 2 željeznička službenika. Zarobili i odveli sobom kotarskog liečnika i jednog oružnika, a brzoglasnu vezu sa Zepčem prekinuli.¹⁹

18. 1. 1943. u 0200 grupa od 30 naoružanih partizana upala je u selo Ljubunci (5 km. sjevero-istočno od Prozora), iz puške teško ranili seljaka Brajko Stipu, a ostale zlostavljali. Među partizanima seljaci su prepoznali bivše oružnike Bojčić Sabita i Skoro Husu koji su služili na postaji Prozor.

20. 1. 1943. u 2200 sata grupa od oko 200 naoružanih partizana napala je Vitez (12 km. jugo-istočno od Travnika), željezničku stanicu i inpregnaciju pragova u istom mjestu. U Vitez je upućen oklopni vlak. Zapalili oružničku vojarnu i hrvatski dom, razorili prugu, promet obustavljen. Partizani su došli iz Rastova (20 km. južno od Travnika). Isti dan u 2400 sata povukli se u smjeru Rastovo. Gubitci partizana 6 mrtvih 20 ranjenih. Gubitci naši, 1 njemački dočastnik poginuo. Pruga se popravlja.²⁰

21. 1. 1943. u 0500 sati grupa od 200 partizana upala je u Gornji Vakuf.²¹ U pošti uništila brzoglasu, u občinskom poglavarstvu pismohranu, iz čitaonice odnjeli 2 krugovalna aparata, iz kotarske ispostave jedan pisaći stroj. U posebničkom stanu jednog oružnika razoružali i odnjeli mu oružje i odoru. Po izvršenoj pljački partizani se povukli jugo-istočno prema selu Pridvorci.

Zapovjednik pukovnik
Stjepan Toma

¹⁹ Vidi prim. br. 5.

²⁰ Akciju su izvele jedinice Prve dalmatinske brigada Treće NOU divizije. Vidi prim. br. 4.

²¹ Gornji Vakuf je oslobodila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 163 i 189.

BR. 197

IZVJEŠTAJ ISPOSTAVE ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U ZENICI OD 29 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU ZEPČA OD STRANE JEDINICA NOV'

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

R. S. Broj: Prs. 1459/1943. Zagreb, dne 29.1.1943.
Predmet: Zepče — napad partizana.

GLAVNI STOŽER MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL

Zagreb

Ispostava žup. red. oblasti u Zenici, svojim izvješćem br. 356 od 23. I. 1943. god. dostavila je sljedeće:

»Po Vašem nalogu broj: 339/43. od 22. siječnja 1943. dobio sam nalog, da odputujem za Zepče i izvjestim o stanju Zepča prilikom napada partizanskih bandi na samo Zepče, te izvješćujem sljedeće:

Dne 17. siječnja 1943. god. oko 21. sat i 30 minuta, u noći napali su partizani sa svih strana grad Zepče, kojih je bilo u jačini oko 900 do 1000, što muških što ženskih.²

Partizani bili su naoružani s puškama, lakim i teškim strojnicama, bacačima mina i lakim topovima. U grad Zepče, bilo je upalo partizana oko 500 stotina, a u okolici grada, ostalo ih je kao obhodnje osiguranje grada oko 500 stotina.

Partizani čim su upali u grad odmah su zapalili sljedeće zgrade i to: Kotarsku oblast, Porezni ured, kotarski sud, grunтовnicu, občinsko poglavarstvo, oružničku postaju, željezničku postaju, stan ustaškog logornika, tri željeznička magazina, pučku školu, hrvatsku čitaonicu i jednu zgradu braće Kendića u kojoj je bilo smješteno vojno skladište.

Istu večer kada su upali u Zepče, odveli su sljedeće osobe: Dr. Nikolu Kisića, kotarskog liječnika, navodno radi toga da je vođa četnika, 2) Edhema Pašalića šerijatskog sudca bivšeg logornika, 3) Ibrahima Slavića prometnog željezničkog činovnika radi toga što je iste večeri pustio kao prometni činovnik

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 471—38, k. 18.

² Zepče je napadala i oslobodila Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87 i 196 (27 I, 5 pukovnija).

teretni vlak da izbjegne za Zavidoviće. 4). Mehmeda Babinjca trgovca.

5) Milorada Lumovića obćinskog činovnika radi toga što je on kao crnogorac ostao u službi Nezavisne Države Hrvatske i 6) Oljačku Ljubicu sa svojom kćerkom Ljubicom radi toga što je Ružica bila ranije u partizanima, pa se kasnije predala Hrvatskim vlastima, istom je odveden Avdo Šahonović oružnički narednik i nekoliko domobrana, a neki su se od ovih domobrana povratili.

Bili su odvedeni, ali su kasnije povraćene ove osobe:

1) Alojz Humski nadstojnik željezničke postaje, 2) Nikola Grgić nadstojnik pošte, 3) Hofbauer Slavko nadzornik željezničke pruge, 4) Berković Ivan prometni činovnik željeznički, 5) Sole Ivan obćinski bilježnik, 6) Stefan Stefanko gostioničar odveden je i navodno ubijen.

Prilikom upada partizana u Zepče, poginuo je Selim Babinjac obćinski blagajnik jer je pokušao da prikrije novac iz obćinske blagajne, isto je poginuo Mehić Husein sudski podvornik, ali pukim slučajem od pušćanog naboja. Kotarski predstojnik g. Muhamed Tafre bio je iste večeri poveden od svoga stana do zgrade kotarske oblasti, gdje je kasnije bio pušćen na slobodu po partizanima.

Ova partizanska banda koja je upala u Zepče, imala je naziv II. Hercegovačka Brigada³, među kojima je bilo većinom pravoslavaca, a u manjem djelu katolika i Muslimana. Vođa brigade zvao se neki Vlado⁴, također je među njima bio Čedo Kapor sin Milanov iz Trebinja, neki Bjelica⁵ Mostarac, židov Ozme, iz Zavidovića, bivši sudac Filipović, a mislim da je od Mostara, kao i ing. Alikalfić Fazlija iz Mostara.

Dne 20. siječnja oko pola noći, došlo je pojaćanje od jedne bojne domobrana i ustaša iz Zavidovića, koji su oslobodili Zepče, a partizani su se povukli i otišli u Blatnicu kotar Teslić.

Željezničke pruge bile su porušene od željezničke postaje Zepče u pravcu Zavidovići, oko 900 metara, jedan pancerni vlak koji je 27[^] na večer naišao kroz Zepče, toga su partizani ustavili i samoga bez upravljaća pod punom parom, pustili put Begovu Hanu. Prilikom upada u Zepče partizanskih bandi, opljaćkana je činovnića zadruga u vrijednosti 200.000 kuna istom je opljaćkana oko 10. trgovaćkih radnji, kao i privatni stanovi, a ove su pljaćke vršili većinom građani grada Zepća. Istom je porušena jedna četvrtina drvenog mosta koji vodi put Zavidovića.

¹ Deseta hercegovaća brigada unutar Treće NOU divizije imala je naziv: Druga brigada.

* Vlado Šegrt

" Tripo Bjelica

Prilikom napada na grad Zepče, bilo je u odbrani grada naših domobrana skupa što u gradu i željezničkoj postaji oko 100 domborana.

Viđen je u Poglavnikovoj ulici jedan partizan mrtav, a vjerovatno da ih je bilo još mrtvih jer partizani, običavaju svoje mrtve sa sobom nositi. Po gradu sam primjetio na više mjesta krvi.

Napominjem da su četnici prilikom napada partizana na Zepče a vodili borbu protiv istih.

Zgradu gdje je smještena pošta nijesu zapalili radi toga, jer je ista privatno vlasništvo, već je su sve unutrašnje aparate uništili.

Napominjem da su partizani od naših domobrana, zaplilenili jedan bacač, jednu tešku strojnicu i nešto od pušaka.

Gornje se dostavlja, s molbom na mjerodavnost. —

ZA DOM SPREMNI!

PO OVLAŠCENJU GLAVNOG RAVNATELJA
NADSTOJNIK OBČEG ODSJEKA:

Dr. Vučić

Dr. Vučić

(M. P.)

BR. 198

DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU
KOD 714 NJEMAČKE PJEŠADISKE DIVIZIJE ZA 29 JANU-
AR 1943 GOD. O REZULTATU BORBI KOD KLAŠNICA¹

CASTNIK ZA VEZU
kod 714. njem. pješ. div.
Op. br. 198/taj.
29. siečnja 1943.
Predmet: Dnevno izvješće. —

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA
Operativni odjel.
Obće stanje:

Nepromjenjeno.

I.

Podhvati u toku: na 28/1.

Prema izvještaju stanovnika i vlastitog razviđanja naslućuje se napad 4. Partizanske divizije na luk Une i Sane. Ustanovljeno je neprijateljsko osiguranje za Dovlačenje od voda do bojne prema Sjeveru, Istoku, Jugu.⁵

Prostor JI. Bos. Gradiške i IZ Prosare slobodan je od neprijatelja.

Uporište Đedovača³/4 Km. sjevernije Sankog Mosta / zauzeto bez borbe. Zapovjednik 12. sata 10. pješačke pukovnije zbog kukavičkog držanja pred neprijateljem uhapšen.

Neprijatelj južno od Banja Luke od pojačane izvidnice prema jugu potisnut.⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—20. k. 18.

² U to vrijeme na ovom sektoru se nalazila Druga, Peta i dijelovi Seste krajiške brigade Četvrte NOU divizije, dok su na zapadu Osmo krajiška brigada i Banijski NOP odred zatvarali pravac Bosanska Krupa — Bihać. Osmo krajiška brigada je u to vrijeme bila pod komandom Prvog bosanskog NOU korpusa.

³ Đedovaču je oslobodio Prvi bataljon Seste krajiške NOU brigade.

⁴ Odnosi se na povlačenje Prve proletherske divizije u pravcu Gornji Vakuf — Solakova Kula — Ivan Sedlo.

Kod borbe IZ od Klačnica brojano 6 mrtva neprijatelja i 2 puške zapljene.⁵

Na večer neprijateljska topovska vatra na uporište Čelinac, od 97 granata, 35 sjeverno od uporišta eksplodirali.

Most preko rieke Save jednosmjerno upotrebljiv za promet.

Obkoparski sat 714. Bos. Gradiška.

7. sat 11. Gren. puk. 721, 1/2 3 sat 661 top. sklop Priedor, III bojna 2. Gorskog zdruga Bos. Dubica.

Čišćenje luka Une-Sane: III bojna 2 Gorskog zdruga na D. Jelovcu-Gradina (12 km. JZ Bos. Dubica), 11 sat 721 Gren. puka, IV bojna 3 Gorskog zdruga Priedor na Jutrogoštu (12 SSZ Prijedor), i bojna 721 Gren. puka Bos. Novi na Dl. Vodičevo (12 km. SI Bos. Novi). Nadiranje iz Brezičana, Dragotinje, uporišta IZ Svodne (6,12 odnosno 15 km. IZ Priedora) kao i od Kostajnice prema J.

31/1 svršeno bez rezultata."

30. I: Namjeravano opkoljavanje i uništenje u prostoru Devetaci-Grabašnica (17 km. SZ Prijedora).

Čišćenje Bjeljevine Gore južno Banja Luke pojačanom III bojnom 741 Gren. puka i posada uporišta Vrbas i Celinca. Bojno razviđanje, izgradnja položaja i mosta.

CASTNIK ZA VEZU
satnik (von Ullisperger)
von Ullisperger stk

⁵ Na Klačnice je napadala Prva proleterska brigada Prve divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 137, 146 i 193.

⁶ Na originalu dopisano crvenom olovkom: 31/1 svršeno bez rezultata. Primjedbu je vjerovatno dopisao general Dragojlov, načelnik Operativnog odjeljenja hrvatskog domobranstva.

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA OTSJEKA POSUŠJE—IMOTSKI—LJUBUŠKI ZA 29 JANUAR 1943 GOD. O POKRETU JEDINICA NOV PREMA IMOTSKOM I O BORBAMA OKO POSUŠJA'

Zapovjedništvo Odsjeka
Posušje — Imotski — Ljubuški
Op. Broj Uredovno

U Goricić dne 29. I. 1943.

Predmet: Dnevno izvješće.

**ZAPOVJEDNIČTVU 6 PJEŠAČKE DIVIZIJE
(Gist.)**

28. ovog mjeseca u 6 sati preduzeta akcija nasilnog izviđanja pravac Kamenmost selo Poljica o čemu se podnosi posebno izvješće.

U toku noći na podotsjeku Imotski nikakovih novosti izuzev manjih čarkanja na postavama.

Na podotsjeku Posušje 28. ovog mjeseca oko 12 sati upućena jača obhodnja (razvodnički vod) došao do sukoba sa grupom partizana u Marića Docu (jačina partizanske grupe oko 15 momaka sa tri strojo-puške) ovome vodu upućen je kao pojačanje još jedan vod koji je vodio borbu do kasno u noć. Tok borbe odlučen u našu korist u kojoj nismo imali gubitaka dok je protivnik izgubio 8 boraca i jednu pušku koja je zarobljena. — U toku noći 28 i 29 partizani napali selo Rakitno (miliciju) raspoložujući navodno sa tri bacača više strojnica i strojopušaka. — Oko 11 sati još se je čula po koja puška sa pravca oružničke postaje Rakitno. — Svi su izgledi da je Rakitno zauzeto po partizanima.² — Ovo sve javlja oružnička među-postaja Trebistovo. — Radi provjere upućene su sa podotsjeka jače obhodnje prema Trebistovu i Marića Docu. — Rezultat se očekuje.

Po dobivenim podacima od mještana i povjerenika 27. ovog mjeseca u 11,30 sati primjećen je pokret od Prisike preko Vinice u pravcu Ržana oko 100 oboružanih partizana sa 25 ko-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29/7—3, k. 102.

² Rakitno su oslobodile jedinice Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 161.

nja natovarenih jednim topom »Škoda« 37, dvie do tri strojnice više strojo-puškaka i dosta puškaka, koji 27. uveče stigli u Ržano. — Dalji pravac pokreta za sada nepoznat. — Prema viestima dobivenim 28. u večer navodno se prikuplja jedna grupa od oko 600 partizana sa jednim topom u oblasti sela Vir sa namjerom napada na Imotski.³ — Detalji nepoznati. —

Savezničko zrakoplovstvo bombardiralo je jučer do 9 sati sela: Klenovac, Krivi Dol i Poljice — rezultat nepoznat izuzev kod sela Poljica (zaseok Domnjani) gdje su bombe eksplodirale u blizini škole u kojoj su nalazili oko 200 partizana (muških i ženskih) koji nisu imali žrtava. — Posle podne oko 16 sati zrakoplovi⁴ su bombardirali Podosoje i po svima izgledima zaseoke šošić i Igar (Gornje Igrane) — rezultat do sada nepoznat. — Jutros oko 9 sati bombardirala su dva talijanska zrakoplova sela: Klenovac, Crnogorce, Krivi Dol i Poljica — rezultat još nepoznat.

Molim da se od strane zrakoplovstva bombardira i poruši zaseoci: Puljizi, Garcii, i Jerkovići — sklopa Podosoja; zaseoci: Lujani, Runci, Domjan (škola), Matkovići, Skako i Lazići sklopa Poljice; sela Lapenover, Ujevići, Krivi Dol (škola — kuća kat sjeverne strane puta), Crnogorci, Medvidovići i Rupučići i što je važno selo Klenovac (*kuća najbliža cisterne*); Zaseoci Vranješi, Igrišće, Kurtovići i Rudeži sklopa sela Poljica (osam kilometara jugo-zapadno sela Drinovci; zaseoci Šošići, Nevistina Stina i Igar sklopa Gornje Igrane (5 kilometara istočno Podgore). — Zatim molim da se razviđa prostorija: Aržano, Vinica, Roško Polje, Zagorje, Vir, Studenci i u koliko se šta primjeti (pokret četa ili komore) bombardirati i mitraljirati, a o primećenom podneti izvješće. —

Zapovjednik, pukovnik,
(Šimić)
Šimić pk

³ Vjerovatno se odnosi na Drugu dalmatinsku brigadu Druge pro-
leterske divizije.
⁴ Italijanski

BR. 200

OBAVJEŠTENJE ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE
DIVIZIJE U MOSTARU OD 30 JANUARA 1943 GOD. O BOR-
BAMA ZANDARMA I MILICIONERA PROTIV JEDINICA
NOV KOD SELA RAKITNO¹

. NAJZURNIJE

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 979/taj.
U Mostaru, dne 30. siečnja 1943

Predmet: bombardiranje.

ZAPOVJEDNIŠTVU 154. PJEŠAČKE DIVIZIJE
»MURGE«

Prema podacima dobivenim danas u 10 sati brzoglasom iz Posušja, naši milicioneri i oružnici vode borbu sa partizanima koji su tokom 29. siečnja ušli u s. Rakitno² i izgleda da su naše snage uspjele izbaciti partizane iz jednog diela navedenog sela.

Molim, da se danas poslie podne izvrši bombardovanje s. Klenovac (poglavito zgrada koja je najbliža do cisterne) i zaselka Damnjan u s. Poljica.

U oblasti Rakitna molim, da se za sada ne vrši bombardiranje.

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29/7—2, k. 102.

² Rakitno su oslobodile jedinice Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 161 i 199.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U MOSTARU OD 30 JANUARA 1943 GOD. O STANJU U HERCEGOVINI U DRUGOJ POLOVINI JANUARA¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 389/taj

U Mostaru, dne 30. siječnja 1943.

TAJNO

Predmet: Doglasno izvješće za
II. polovinu siječnja
1943.

- 1.—VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU (J.S.) ZAGREB
- 2.—ZAPOVJEDNICTVU I. i III. DOMOBRANSKOG SBORA (GLST.)
- 3.—GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
- 4.—MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST (ODSJEK X.) ZAGREB
- 5.—OPĆEM UPRAVNOM POVJERENICTVU NDH. KOD VIŠEG ZAPOVJED. TALIJ. ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« (II ARMATA) SUŠAK
- 6.—OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA ZA VELIKE ZUPE VRHBOSNA- HUM I USORA I SOLI SARAJEVO
- 7.—ZAPOVJEDNICTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE (III. SEKTOR) MOSTAR
- 8.—DRŽAVNOM TAJNIKU PREDSJEDNICTVA VLADE DR. VJEKOSLAVU VRANCICU ZAGREB
- 9.—ZAPOVJEDNICTVU 1, 2, 3, 4. i 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE (J. S.)
- 10.—ORUŽNICKOM KRILNOM ZAPOVJEDNICTVU MOSTAR, OMIS, DUBROVNIK I BILECA U TREBINJU.—

Temeljem odredaba privremenog Naputka za rad i organiziranje izvještajne službe u vojsci i zapoviedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. Broj 321/J.S. od 31 srpnja 1941. godine, podnosim doglasno izvješće za II. polovinu mjeseca siječnja u slijedećem:

I. OBCA UNUTARNJA SITUACIJA:

1) Raspoloženje naroda

Raspoloženje naroda i unutarnje prilike ostale su nepromjenjene. — Hrvatski je narod, osobito onaj u Primorskim

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32/1—22, k. 149.

krajevima, izložen teškom iskušenju. Nezaštićen i ostavljen sam sebi postaje žrtvom ili četničko-komunističke akcije ili talijanske protuakcije. — U svakom slučaju strada i nalazi se u teškom položaju. Uništavanje njegove imovine na dnevnom je redu. To još više pogoršava i onako slabo gospodarsko stanje i kod masa ubija vjeru u Državu i njenu moć. Konačno posljedica je svega toga sve više ispoljavanje neraspoloženja prema Državi i njenim predstavnicima vlasti. — Vrhovna državna vlast osjeća se veoma slabo ili nikako na skoro svim područjima. — Bude li se ovim putem nastavilo posljedice su očigledne. —

Narodne mase budno prate događaje u svijetu i na ratištima, — jer znaju i uvjereni su da o ishodu rata zavisi njihova vlastita budućnost. —

Komunistička djelatnost pod vidom partizanske borbe za oslobođenje od okupatora nastavlja se nesmanjenom žestinom. Posljednje stanje na ratištima izgleda da je dalo veći moralni podstrek za njihovu djelatnost. Napadi, pljačka i uništavanje svakodnevnih su pojave. Najaktivniji su u srednjoj i južnoj Dalmaciji i radi toga je stanje na području krila Omiš zabrinjavajuće. Veliki dio područja toga krila ugrožavaju partizanske skupine. Na poluotoku Pelješcu krila Dubrovnik i u kotaru Metkovićkom osjeća se također njihova jača djelatnost. —

Talijanske vojne snage neuspjevaju da onemoguće rad ovih skupina niti da njihovu djelatnost smanje. U protuakcijama koje poduzimaju ne postizavaju konačni cilj, već se sve u glavnom svodi na ubijanje naših ljudi i podpunom uništavanju njihove imovine. — Naravski da pri takvom stanju stvari imaju protiv sebe sve naše stanovništvo bez obzira kakvog je mnijenja i opredjelenja. Mjesto ukazivanja zaštite i pomoći, oni ga sistematski uništavaju, svejedno pod kojim vidom i metodom.

Četničke postrojbe neprekidno djeluju pod vodstvom i upravom talijanskih vojnih vlasti. Dobro su naoružani i organizirani, osobito u istočnoj Hercegovini. — Talijanske ih vlasti upotrebljavaju za borbu protiv partizana. I ako te postrojbe prilikom akcija napadaju i pljačkaju naše mirno pučanstvo, Talijani ništa ne poduzimaju da to spriječe i onemoguće. — Sta više, za pojedine četničke akcije nemoguće je i zamisliti da su pripremljene i izvršene bez da su to znale talijanske vojne vlasti. —

Predstoji odlazak 10.000 Crnogoraca pripadnika dobrovoljne protukomunističke milicije pod vodstvom talijanskih častnika radi čišćenja zemljišta od partizana u Bosni. Imali su proputovati područjem pukovnije 26. i 27. ovog mjeseca, ali izgleda da je taj odlazak, iz nepoznatih razloga, odgođen.

Muslimanski dio pučanstva i dalje se organizira u t.zv. muslimansku dobrovoljnu protukomunističku miliciju pod vodstvom Dr. Popovca Ismeta i dr. Pripadnici domobranstva koji dolaze kućama na dopuste, ne vraćaju se u postrojbe, nego se učlanjuju u tu miliciju i ostaju kod domova. U ovome imaju podršku talijanskih vojnih vlasti. Hrvatsko-katolički dio pučanstva ovo sve gleda sa velikim iznenađenjem i strahuje od toga, budući se znade, da je rad Dr. Popovca glavnog organizatora ove milicije usmjeren jedino protiv probitaka NDH. Ovo se je osobito ispoljilo prilikom napada na selo Bjelemiće, zarobljavanje i ubojstva oružnika katolika, o čemu će biti govora u ovom izvješću na određenom mjestu.

Pravoslavno pučanstvo i dalje je zadržalo svoj nepomirljiv stav prema Državi i Ustaštvu. Uvjereni su u pobjedu saveznika osobito u posljednje doba, i jedino u tom vide svoju bolju budućnost.

Zidovi su sa područja pukovnije prikupljeni u Kuparima (8 km j.i. od Dubrovnika) i na otocima Braču i Hvaru, te se nalaze pod nadzorom talijanskih vojnih vlasti. Kretanje van određenih logora nije im dozvoljeno. Izdržavaju ih talijanske vojne vlasti.

2) Četnička akcija i poduzete protumjere:

Općenito o četnicima, svrstanim u redove dobrovoljne protukomunističke milicije, rečeno je u prednjoj točki.

U savezu sa njihovom akcijom protiv našeg pučanstva u toku minulih 15 dana dogodilo se je slijedeće:

Na području oružničkog krila Mostar:

3. siječnja jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika iz kotara Nevesinje, napala je na muslimansko selo Ljubuča (32 km j.i. od Konjica). 5 oružnika postaje Bjelemići sa naoružanom milicijom stupili u borbu, koja je vođena 6 sati, kada im je uspjelo odbiti četnike i protjerati na drugu stranu rijeke Neretve. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok su 2 nepoznata četnika ubijena. —

5. siječnja vođa muslimanskih četnika Dr. Popovac uputio je pismo muslimanskom svećeniku Rašidu Trnki u selo Bjelemiće i pozivao ga, da savjetuje muslimanima, da se pripoje u njegovu miliciju, jer da će u protivnom sa 3.000 četnika napasti na Bjelemiće, zauzeti vlast a oružnike protjerati. Pismo je upućeno iz Kalinovika, gdje je toga dana održana konferencija po četnicima. Posredovano je kod talijanskih vojnih vlasti preko 6. pješačke divizije, da se ova namjera spriječi.

10. siječnja po nalogu i pozivu talijanskih vojnih vlasti, sakupilo se je u Blagaju (13 km j.i. od Mostara) oko 400 čet-

nika iz okolnih sela i oko 400 muslimana, također pripadnika t.zv. dobrovoljne protukomunističke milicije. Ovdje im je jedan talijanski častnik održao govor, bodrio ih na borbu protiv partizana obećavši im dati hranu, plaću i sve ostalo. Pri dolasku talijanskog častnika, izvršen je pozdrav trupom po biv. jugoslovenskim propisima.

11. siječnja u 1700 sati dva naoružana četnika, sačekali su na cesti Mostar—Nevesinje kod mjesta zv. »Carski Vinogradi« (5 km j.i. od Mostara) seljaka katolika Marka Krtalića iz sela Gnojnica kotar Mostar i tom prigodom oduzeli mu novčarku sa 5.280 kn.

Istog dana u 1800 sati na istoj cesti u selu Kočanima (6 km j.i. od Mostara), 3 naoružana četnika sačekali su seljaka katolika Marka Dragoju iz Gnojnica, kotara Mostar i tom su mu prigodom oduzeli 10.000 kuna gotovoga novca. —

11. siječnja u 2000 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika, upala je u selo Gnojnice, zaselak Kočine (5 km j.i. od Mostara) i odpočeli sa pljačkom domova našeg pučanstva. Oružnici izpostave Gnojnice sa naoružanom milicijom priskočili su u pomoć seijanima i četnici su se razbježali. Opljačkali su 2 doma odnesavši sve do čega su došli. Oružnici izpostave Gnojnice i postave Blagaj vode istragu. Poslijedak za sada nijedan.

11. i 12. siječnja izvađena su dva nepoznata lješa iz rijeke Neretve odmah povrh Mostara, koji su bili vezani žicom, bez odjeće, a predhodno ubijeni. Istraga se vodi i sumnja se, da su ovo pripadnici ustaške vojnice koji su negdje u okolini Mostara ubijeni po četnicima i bačeni u vodu. Zupsko redarstvo i oružnici postaje Mostar vode istragu da se rasvijetli ovaj slučaj.

17. siječnja po noći, ubijen je po četnicima seljak katolik Jure Petrić iz sela Gnojnica, kotara Mostar. Vođeno istragom utvrđeno je, da je u ubojstvu učestvovao četnik Lazo Džonlaga iz istog sela. Od strane talijanskih vojnih vlasti Džonlaga je uhićen i sada se nalazi u pritvoru. Istraga se vodi. — Poslijedak za sada nepoznat.

10. siječnja jedna veća rulja do zuba naoružanih četnika iz sela Bačevića i Ortiješa, kotara Mostar, došla je u selo Slipčiće, kotar Mostar i tom su prigodom pjevali: »Ubili smo Francetića, skoro će mo Pavelića«, »Paveliću j. . . ti oca, gdje su naši Srbi oko Stoca«, »Četničke se pjesme ore, a ustaške kuće gore« itd. Kada je naišao katolički svećenik iz sela Tepčića O. Fra Marinko Jelić, digli su na njega veliku viku, potezali oružja da ga ubiju, ali ipak propustili su ga da prođe svojim putem. Pučanstvo ovog sela, koje je u većini katoličko, ogorčeno je na

ovaj postupak četnika i zamolili su, da se preko talijanskih **vojnih** vlasti spriječi zalazak ovim bandama u katolička sela. —

15. siječnja u 0600 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika, upala je u selo Jasenjani (16 km s. od Mostara) i vršili su premetačine domova našeg pučanstva. Oduzimali su sve do čega su došli, a ovo su tobož vršili pod vidom traženja vojničkog oružja i opreme. — Oružnička postaja Sjenčine izvijestila je zapovjednika talijanske posade u Drežnici, koji je obećao da će poduzeti potrebne mjere. Do sada nije ništa poduzeto. Četnici su pripadnici četničke čete u Bijelom Polju.

14. siječnja iz kuće pravoslavca Riste Janjića u Raškoj Gori bačena je bomba na željezničku motornu trokolicu, koja je dolazila iz Sarajeva u pravcu Mostara. Pukim slučajem žrtava nije bilo. U ovoj kući nalazilo se je 7 četnika plemena Janjići iz Raške Gore. Zapovjednik talijanske posade u Drežnici obavještava po ovome obećao je, da će poduzeti mjere. Do danas nije ništa poduzeto. —

17. siječnja u 0300 sata po do sada nepoznatim četnicima zapaljen je štagalj — staja Ilije Perića seljaka — katolika iz sela Malog Polja, kotara Mostar. Uzrok paljevinje je taj, budući se sin oštećenog nalazi u ustaškoj postrojbi.

17. siječnja u 0400 sata zapaljena je staja seljaka Marka Perića iz sela Blagaja, kotara Mostar u kojoj je bilo nešto stočne hrane i gospodarskog alata. Djelo je osveta četnika, budući se je imenovani ispoljavao Hrvatima, te je prošle jeseni morao i izbjeći iz tog sela. —

18. siječnja u 2300 sata po do sada nepoznatim četnicima, zapaljena je kuća Alije Balalića u selu Blagaju, kotara Mostar. Sta je sve bilo u kući nije poznato, budući je imenovani odsutan od kuće u Doboju, kao željeznički dužnostnik. —

18. siječnja u 0600 sati, jedna grupa nepoznate jačine naoružanih četnika, upala je u selo Vihoviće (3 km s. z. od Mostara) i tom su prigodom opljačkali kuću seljaka — katolika Franje Džidića odnesavši gotovog novca 1.000 kuna i raznih stvari u vrijednosti za 6.730 kuna. — Ivanu Džidiću opljačkali su raznih stvari u vrijednosti za 3.300 kuna, a na kući Ivana Krešića razbili su vrata. —

21. siječnja jedna grupa nepoznate jačine naoružanih četnika, ponovo je upala u ovo selo i kod istih seljana vršili su premetačine domova, prijetili ženama i djeci ubojstvom, tražeći oružje da im se izruči. Ova grupa četnika bila je dotične noći na krsnoj slavi kod pravoslavca Jovana Čvora, gdje su svu noć pijančili, a ujutro rano naišli su kroz selo i nasilja vršili. Talijanske vojne vlasti obavještene su radi posredovanja. —

21. siječnja u 1200 sati četnici Novica Golo i Veljko Savić oba iz sela Bačevića, kotara Mostar, sačekali su u Bačevićima Antu Prusinu, željezničara i tom su mu prigodom oduzeli gotovog novca 2.600 kuna, skinuli sa njega kožni kaput i oduzeli mu sve isprave koje je kod sebe imao. Krilo Mostar posredovalo je kod talijanskih vojnih vlasti preko velike župe Hum da se sa krivcima postupi po zakonu. —

21. siječnja u 1715 sati četnik Momir Golo i 3 dr. iz sela Bačevića, kotara Mostar, došli su u krčmu Mate Barišića u selu Buni, (12 km j. od Mostara) i tu su vlasnika gostione kao i ostale Hrvate koi su se zatekli u krčmi pod prijeljnom smrti prisilili, da ljube sliku biv. kralja Petra. Jedan je hteo baciti bombu u krčmu, ali je po jednom od njih spriječen i bacio ju je u muslimansko groblje preko puta krčme. Po izlasku iz krčme, upali su u kuću Pere Vučine, gdje su vršili premetačinu, pa ne našavši ništa za njih, istukli su mu ženu, sa sobom bili povelj njegovog 13-godišnjeg sina, koga su odveli u noć i nakon kraćeg vremena pustili na slobodu.

19. siječnja iz oblasti Nevesinja, upućeno je oko 800 naoružanih četnika u pravcu Kruševljani — Glavatičevo — Bjelemići. Ovi imadu namjeru udružiti se sa četnicima iz Foče i Kalinovika i udruženim snagama napasti na selo Bjelemiće (26 km j. i. od Konjica).

19. siječnja oko 3.200 četnika, talijanskih suboraca, izvršili su napad na selo Ljuta (28 km j. i. od Konjica) i nakon kraće borbe sa milicijom bez osobitog otpora zauzeli ovo selo. —

20. siječnja ista ova grupa četnika izvršila je napad na selo Bjelemiće (26 km j. i. od Konjica) i nakon kraće borbe zauzeli su i ovo selo. Zarobljeno je 30 domobrana i 50 naših milicionara. Oružnike katolike uhitili su i odpremili u Kalinovik i za njihovu se sudbinu do danas nezna. Zamjenika zapovjednika postaje oružnika Stojana Curića po do sada prikupljenim podacima mučili su dva dana, potom ga ubili i zakopali u jednu jamu. Oružnici muslimani njih četvorica ostali su u Bjelemićima i tamo se slobodno kreću i nose fesove mjesto domobranskih kapa. Zarobljenih 30 domobrana pustili su na slobodu i izgleda, da su i ovi stupili u ovu muslimansku miliciju.

Napad na Bjelemiće izvršen je pod vodstvom Dr. Ismeta Popovca, Hamdije Cengića odbjeglog častnika našeg domobranstva i još nekih istaknutijih muslimana iz Kalinovika i okoline Konjica. Po još točno neprovjerenim podacima, a kako su izjavili neke izbjeglice iz Bjelemića, prigodom ove akcije kružio je jedan talijanski krilaš iznad Bjelemića i pratio tok borbe. Poslije zauzeća Bjelemića, četnici su se povukli, ostavivši na oružničkoj postaji nekoliko svojih naoružanih četnika i uspostavili

neku svoju vlast u tom kraju. Pučanstvo Bjelemića i okolnih sela, a koje je pripadalo ustaškoj organizaciji, izbjeglo je, a većina ih je ostala i predala se sudbini. Ima izgleda, da će ovi isti četnici nastaviti i dalje sa akcijom i zauzimanjem sela sve do lijeve obale rijeke Neretve i u pravcu Bradine. — Talijanske vojne vlasti o sve obavještene, ali nisu još ništa poduzele.

Na području oružničkog krila Omiš:

Četničke postrojbe koje su bile ustrojene u oblasti Vrlike, zauzećem ovog mjesta po partizanima, raspršile su se.

29. prosinca po odobrenju talijanskog mjesnog zapovjednika u Gradcu,*jedna skupina četnika njihovih suboraca, prenoćila je u tom mjestu u zgradi »Rudarskog Doma« i kod odlaska zapalili su zgradu, koja je do temelja izgorila. Dom je bio vlasništvo Rudarskog poduzeća iz Sarajeva, a bila je ustupljena njemačkom društvu Todt. Šteta se cijeni na oko 3,000.000 kuna.

7. siječnja putem pošte, primili su četničke letke pod naslovom »Krik iz Jama« vidjeniji pravoslavci u selu Dugi Rat, kotar Omiš. U letcima se napada Ustaštvo i Hrvatstvo. Ovakovi letci rasturani su po Splitu i okolici pa se sumnja, da je izdavač letaka Serdrije Urukalo pravoslavni pop. Dr. Mimica Tomo iz sela Kutleše, kotara Omiš i Aleksander Jukić profesor, sve trojica sada borave u Splitu.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

1. siječnja četnik Trifko Bulat iz Pribilovaca, kotara Čapljina, ubio je iz puške hrvata Vidoju Blaževića iz sela Višića kotara Čapljina. Ubojstvo je izvršeno kod Deranskog Blata (11 km j. z. od Čapljine).

2. siječnja jedna grupa nepoznate jačine naoružanih četnika, izvršila je napad na selo Lokve (15 km j. z. od Čapljine). Oduzeli su 60 glava sitne stoke i razoružali 6 naših milicionara.

4. siječnja ubijen je po četnicima seljak Jusuf Šabanović iz sela Ševaš Njiva (4 km j. od Čapljine). Talijanske vojne vlasti uhitile su pod sumnjom četnike Zivka Lojpura i Ljubu Toholja iz Tasovčića. Istraga u toku i za sada se utvrdilo, da je ovaj ubijen prigodom pljačke. —

14. siječnja jedna grupa četnika pod vodstvom Rade Kvesića iz sela Tasovčića, kotara Čapljina, došla je u Čapljinu gdje su u mjesnoj krčmi zadržavali se oko pola sata i pili. Ovom prigodom izražavali su se protiv Hrvata i vrijeđali Državu. Pitali su neke karabinjere da li ih ima dosta (četnika) da mogu zauzeti Čapljinu. Karabinjeri su ih uputili preko mosta u selo Tasovčice i nije došlo do incidenta. —

Na području oružničkog krila Bileća:

12. siječnja krilni zapovjednik u Bileći iz podpuno pouzdanog izvora doznao je, da je među pravoslavce u Trebinju prigodom Božićnih blagdana podijeljeno oko 1,200.000 kuna kao zimska pomoć. Otkuda je ova pomoć stigla za sada se nema točnih podataka. Ovo je poznato i među talijanskim vojnim krugovima, koji vode provjeru.

12. siječnja u 1500 sati na putu Zavala — Slano na mjestu zv »Vratilo« (7 km j. od Ravnog), 5 naoružanih četnika sačekali su i opljačkali: Jelu Baliju iz Golubinaca, Stanu Kristić ženu Ivana, Stanu Kristić ženu Nikolinu, Anicu Tomičić sve iz sela Orahov Dol, kotara Ravno, odnesavši im sve životne namirnice koje su bile izuzele kod kotarske oblasti u Ravnom. Povrh ovoga, oduzeli su im i nešto novca, kojeg su kod sebe imali, a potom se izgubili u šumu.

15. siječnja krilni zapovjednik u Trebinju doznao je, da se je u Bileću skorih dana zadržavao Draža Mihajlović, četnički vojvoda. Nije se točno utvrdilo, kod koga je bio nastanjen. Povrh ovoga doznalo se je i to, da se Mihajlović kreće u seljačkom odijelu sa torbom i da se ponajviše zadržava u selu Kuči (Crna Gora).

3)0 K o m u n i z m u :

Komunizam pod vidom partizanske narodno oslobodilačke borbe za oslobođenje od okupatora naglo se širi, a osobito u posljednje doba. Stanje je na području krila veoma teško i zabrinjavajuće. Nemamo snaga za neku veću protuakciju i partizanske bande iz dana u dan postaju djelatnije. Posljednjih dana rasturani su letci svake vrste, a jedan podpisan pod »Prvi Antifašistički kongres omladine Jugoslavije«. Prikazuju bijedno stanje u krajevima okupiranim po Talijanima i pozivaju pučanstvo da stupi u njihove redove za zajedničku borbu protiv okupatora. Krajnje je vrijeme da se poduzmu protumjere od strane naših domobranskih snaga, jer Talijani ne samo da nisu ništa u tome postigli, nego su doprinijeli da je stanje svakim danom nesnošljivije.

U savezu sa njihovom akcijom protiv našeg pučanstva od posljednjeg izvješća do danas prikupljeni su slijedeći podatci

Na području oružničkog krila Mostar:

3. siječnja došlo je iz Ljubuškog u Vrgorac povjerenstvo za odkup duhana i ishodili su proputnice za tamošnje seljane da mogu dovesti duhan u Vrgorac i predati na odkup državi.

Međutim partizanske skupine koje se nalaze u tamošnjim selima, zabranile su izvoz duhana i sve propustnice oduzeli sadiocima. —

6. siječnja u selu Prološcu, kotara Imotski, rasturan je komunističko-partizanski letak naslova »Narode Imotske Kraji-
ne«. U njemu se napadaju naše vlasti, Poglavnik, vođa Reicha
Hitler i Musolini. Nadalje se narodu stavlja do znanja, da su
četnici Draže Mihajlovića u zajednici sa Talijanima izvršili po-
kolj pučanstva u Kozici, Zupi i Rašćanima i pozivaju pučan-
stvo za zajedničku borbu protiv okupatora. —

9. siječnja povratila se je iz partizanskog zarobljeništva
Fatima Terzić đak 6 razreda gimnazije iz Konjica i prijavila
se talijanskim vlastima. Izjavila je, da je kod partizana bila
bolničarka, a u posljednje doba da je bila na mjestu zv. »Crni
Vrh« (35 km s. od Ostrošca). Nadalje je izjavila, da se među
partizanima pogovara, da će uskoro učiniti pohod na Mostar i
zauzeti ga. —

15. siječnja odbjegli su od svojih domova i pridružili se
partizanskim bandama u selu Solakova Kula (20 km s. z. od
Konjica): Ibro Hrnjica, Mujo Hrnjica, Safet Graho i Muharem
Graho, svi iz sela Gorana, općine Ostrožac, kotara Konjic. —

15-16. siječnja po noći, po trojici naoružanih partizana
odveden je Luka Granić iz sela Orah (5 km s. i. od Vrgorca).
Odveli su ga u planinu Biokovo, gdje je zadržan dva dana, a
potom pušten na slobodu. —

20. siječnja općinski tajnik u Vrgorcu Ivan Erceg, dobio
je dopis od partizana i to od »Općinskog Narodno Oslobodilač-
kog Odbora« u Vrgorcu u kome ga pozivaju da dadne ostavku
na službu dosadašnjeg općinskog odbora i da priđe u njihov
odbor. Priklopili su dopisu oko 20 ostavki na službu od općin-
skih šumara, čauša itd. jer u protivnom da će biti osuđen na
smrt.

U vremenu od 29. prosinca 1942. do 21. siječnja 1943.
udaljili su se od svojih domova i pridružili partizanima: Andrija
Gudelj iz sela Poljice, Ante Tolić iz sela Podbablja, Mila Tolić
žena Antina iz sela Podbablja, Pero Kujundžić iz Poljica, Jure
Ivkošić, Ivan Lešina, Ivan Jakić, Mijo Babić i Ivan Babić svi iz
sela Runovića, Marko Gudelj iz Podbablja, sve kotara Imotski
i Stanko Peša pripravnik rizničke straže u Kamenmostu, rodom
iz Zatona, kotara Biograd n/M.

Na području oružničkog krila Omiš:

22. prosinca u luci Baška Voda (25 km j. i. od Makarske)
prigodom dolaska broda »Zora«, upala su na brod 4 naoružana
partizana i pričuvalne domobrane Marka Barišića i Iliju Pašalića

razoružali, odnesavši im bodeže sa pripasnim remenjem, kabanice, a jednom su svukli i cipele. Ostale putnike nisu dirali. —

23. prosinca pušteni su svojim kućama iz partizanskog logora gdje su bili zarobljeni Nikola Maretić i Pavao Zebić. oba iz sela Sićana, kotara Sinj. Vratili su im partizani također i 3 vola i 2 konja, koje su bili sa njima zarobili.

24-25. prosinca po noći tri naoružana partizana upala su u kuću domobrana Ante Tenžere u selu Obrovcu, kotara Sinj i tom prigodom oduzeli mu domobransku odoru, a potom se udaljili iz sela. Imenovani je bio na dopustu. —

26. prosinca u 1400 sati vođa Bračkog partizanskog odreda Benko Matulić, održao je komunistički sastanak u selu Gornje Podborje, općine Bol na Braču na kome su sastanku uzeli učešća svi mlađi ljudi komunistički orijentirani. Matulić im je naglasio da budu uvijek spremni i kada se pozovu, da odmah stupe u njihove redove za zajedničku borbu. —

27. prosinca u 5000 sati jedna jača grupa naoružanih partizana, upala je u selo Poljica, zaseok Kujundžići (7 km j. z. od Imotskog). Seoska milicija stupila je sa njima u borbu, ali su je partizani zbog nadmoćnosti raspršili. ... Razoružali su dva milicionara, zarobili seoskog glavaru i još dva seljana koje su nakon preslušanja kod svoje komande u selu Zagvozdu pustili na slobodu. Naše postrojbe iz Imotskog pošle u potjeru za napadačima, ali bez uspjeha.

28. prosinca odbjeglo je od svojih domova u selu Bolu, na otoku Braču deset momaka u starosti od 16—21 godinu i pridružili se partizanskim bandama na ovom otoku. —

28. prosinca jedna grupa od 30 naoružanih partizana, dolazila je u selo Obrovac, kotara Sinj i u zaselku Čačijin Dolac (6 km s. z. od sela Han) sakupljali su kod seljaka životne namirnice. — Istog dana jedna druga grupa partizana, sakupljala je namirnice kod seljaka u selu Gljev, kotara Sinj.

29. prosinca odbjeglo je iz Omiša 7 muškaraca i 3 ženske i pridružili su se partizanskom odredu u planini Mosor. —

1. siječnja odbjegli su od svojih domova i pridružili se partizanskim bandama u planini Mosor: Ante Krnić iz Zadvarja, kotara Omiš i Josip Olujić iz Opanaka, kotara Omiš.

1. siječnja odbjegli su od svojih domova i pridružili se partizanskim bandama: Vujević Marko, Čatipović Bogdan, Dalbelo Uroš, Mirković Vinko. Delić Uroš, Strujić Drago i Gunjača Jerko, svi rodnom iz Sinja. —

5. siječnja u 12 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana na cesti Lovreć — Imotski, na mjestu »Klenovac«. (8 km i. i. od Lovreća) opljačkali su trgovce kožom Ivana Krželja iz s. Zeževice i Miju Krnića iz sela Zadvarja, kotara

Omiš, odnesavši im 42 para neizrađenih opanaka. Uhitili su ih i odveli u zapovjedništvo njihove — partizanske divizije u selu Gor. Igrana i nakon preslušanja pustili su ih na slobodu. Po novac za oduzetu kožu rekli su im da mogu doći u komandu divizije kroz 20 dana. —

5. siječnja u 2030 sati trojica naoružanih partizana pokušala su se sa čamcem prevesti preko rijeke Cetine kod sela Bajagića, kotara Sinj, ali su primjećeni od naših domobranskih i oružničkih obhodnji, koje su na njih otvorile puščanu vatru i uništili ih. Na mjestu gdje su se iz čamca prevrnuli, nađeno je oko 15fr kg soli, 50 kg sode, i paket razne robe, 5 kutija klinaca za podkivanje opanaka, 1 puška i 1 foto aparat.

6. siječnja u 2300 sata uhićeni su i odvedeni po partizanima seljaci Štipan i Petar Efendić iz sela Obrovca, kotara Sinj, koji su nakon preslušanja pušteni na slobodu.

7. siječnja po odlasku talijanske vojske iz sela Krilo-Jesenice, kotara Omiš, partizani su na više mjesta uz cestu postavili svoje obhodnje u svrhu kontrole putnika. Sve osobe koje nisu imale partizanske propustnice, vraćali su domovima.

8. siječnja u 1900 sati nepoznate snage partizana izvršile su prepad na naše snage u predgrađu Makarske. Oružništvo i ustaše posade Makarska stupili su u borbu i napad bez gubitaka odbili. Za gubitke partizana nema podataka. —

8. siječnja u 2100 sat jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana, izvršila je prepad na selo i oružničku ispostavu u selo Potravlje, kotara Sinj. Oružnici pomoću milicije odbili napad bez vlastitih gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka. —

9. siječnja u 0100 sat jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, izvršila je napad na oružničku postaju Ribarić (15 km s. z. od Sinja). Oružnici primili borbu, koja je vođena sve do 0400 sata toga dana, kada su napad bez vlastitih gubitaka odbili. Za gubitke partizana nema podataka. —

9. siječnja u 2100 sat jedna grupa od 20 naoružanih partizana, upala je u selo Strmen Dolac, kotara Sinj i od tamošnjeg seljaka Krole Ivana oduzeli su: 400 kg pšenice, 800 kg kukuruza, 45 kg suhog mesa, 2 gunja i još druge razne robe u ukupnoj vrijednosti 136.000 kuna. —

9-10. siječnja po noći, jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, opljačkala je vojarnu rizničkog razdjela u selu — Krilo-Jesenice, kotara Omiš, odnesavši svu državnu opremu i jedan samokres. Izvršili su premetačinu i u posebničkim stanovima oženjenih rizničkih stražara, ali u njihovu posebničku imovinu nisu dirali.

10. siječnja odjeli talijanske vojske iz Omiša, vršili su premetačinu područja u okolici sela Dugi Rat, kotara Omiša i tom su prigodom na šest munjovodnih stubova pronašli postavljene mine, od kojih su dvije eksplodirale bez učinka. Ostale su stručnjaci odstranili i nije došlo do štete. Mine su postavili partizani. —

10. siječnja u 1000 sati jedna grupa od 30 naoružanih partizana otvorili su puščanu i strojopuščanu vatru na putnički vlak koji je dolazio iz Sinja u blizini tvornice »Majdan« (1 1/2 km s. i. od Solina). Vlak je pokušao proći, ali je uslijed oštećenja stroja morao stati. Tom prigodom poginula su naša dva domobrana, 3 ranjena. Poginuo je domobranski vodnik neki Krolo i ranjeno je još 5 talijanskih vojnika. Talijanske snage posade kod tvornice »Majdan« otvorile su topovsku vatru i prisilili partizane na bjegunstvo.

11. siječnja u 2200 sata jedna skupina od 140 naoružanih partizana koja je nastanjena u selu Zelovo (9 km s. z. od Sinja), izvršila je napad na oružničku izpostavu u selu Satrić (11 km s. z. od Sinja). Oružnici primili borbu, koja je vođena sve do 12. siječnja 6000 sati, kada su partizane odbili bez vlastitih gubitaka. Uhićena su dva naoružana partizana i to neki Milivoj Peran iz Kaštel Starog, kotara Split i Antun Matić iz sela Sunkovića, kotara Šibenik. Predati su mjesnom talijanskom zapovjedništvu u Sinju i na 14. siječnja strijeljani su u Sinju. —

12. siječnja jedan roj domobrana pod zapovjedništvom poručnika Josipa Matijevića iz posade Zadvarje, uhitili su našeg domobranskog neposlušnika — partizana Matu Stipetića rodom iz Novih Sela, kotara Omiš, u selu Čista, kotara Imotski. Uhićen je sa oružjem bez otpora i na 15. siječnja strijeljan je po našim domobranskim vlastima u Zadvarju. —

13. siječnja u 1630 sati ubijen je od strane domobranskog zastavnika Mirka Bilobrka partizan Dušan Dodaja iz sela Dugopolja, kotara Omiš. Ovaj je pokušao ubiti zastavnika Bilobrka, ali ga je ovaj preduhitrio i ubio. Ubijeni partizan bio je naoružan sa samokresom i dvije bombe.

13. siječnja u 1830 sati dva naoružana partizana upala su u posebnički stan oružničkog narednika Mate Pocrnje u selu Milna na otoku Braču. Tom prigodom tražili su od njega da im preda oružje, pa budući ga nije imao izvršili su mu kućnu premetačinu i oduzeli bodež. Talijansko posadno zapovjedništvo po ovome obavješteno nije poduzelo mjere, da se partizani uhvate. Oružnici ove postaje razoružani su od strane Talijana, te na posredovanje da im se oružje vrati nije još donesena odluka. —

14-15. siječnja po noći partizani su zapalili zajedničku kuću Andrije Strujića i Kuštre Joze u selu Krušvar kotara Sinj. Kuća sa svim namještajem i životnim namirnicama izgorila je do temelja čime su oštećeni za oko 500.000 kuna. —

14. siječnja po nepoznatim partizanima postavljene su dvije mine na cesti Omiš — Makarska na mjestu zv. »Vela Luka« (3 1/2 km j. i. od Omiša). Mine su postavljene u svrhu uništenja talijanskih preselica, ali su pravodobno primjećene od strane oružnika i odstranjene, te nije došlo do težih slučajeva.

15. siječnja po noći, partizani su zapalili zgradu pučke škole u selu Satriću (11 km s. z. od Sinja), koja je do temelja izgorila. Ovo je učinjeno zbog toga, da se onemogućí nastanba oružnika postaje Vrlika, koji su se bili smjestili u ovoj zgradi.

19-20. siječnja po noći, partizani su prepilali 42 b. b. stuba uzduž željezničke pruge Sinj — Split između sela Grlo i Kočino Brdo i posjekli svu žicu. Promet je kroz tri dana uzpovstavljen.

21. siječnja u 2300 sata jedna grupa od 50 naoružanih partizana, upala je u selo Krušvar, kotara Sinj i tom su prigodom opljačkali seljaka Zupu Duju odnesavši mu 100 kg pšenice, 400 kg kukuruza i 60 kg suhog mesa. Ovo su učinili iz osvete, budući mu se sin nalazi u nekoj ustaškoj postrojbi. —

23. siječnja u 2340 sati jače snage partizana izvršile su napad na oružničku izpostavu Kučići (14 km i. od Omiša). Oružnici su primili borbu, koja je vođena sve do 24. siječnja 0600 sati, kada su se oružnici zbog jake nadmoćnosti partizana morali povući. Ovom prigodom ranjena su dva oružnika i dva domobrana. Partizani su zapalili zgradu vojarne. Ovom prigodom ubijeno je tri partizana, a 7 ranjeno.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

11. siječnja pojavila se je jedna veća skupina naoružanih partizana pod vodstvom Balde Mikešića poznatog komuniste iz sela Stona, kotara Dubrovnik u selu Ponikve i Sparagovići, kotara Dubrovnik. Izvršili su pljačku nekoliko domova tamošnjih seljaka, a potom napustili selo. — Talijanska posada po ovome je obavještena ali se nema podataka da li je ma šta poduzela. —

Istog dana i ova ista grupa partizana, vraćala je u sela Točionik, kotara Dubrovnik, među kojima je prepoznat i bivši oružnik Stijepo Barkidčija. Po ovome su obavještene talijanske vojne vlasti, koje su uhitile nekoliko sumnjivih osoba iz ovog sela, dok u potjeru za partizanskom bandom nisu išli. —

12. siječnja u 2100 sat jedna jača skupina naoružanih partizana, izvršila je napad na vojarnu talijanskih rizničkih stražara u selu Trpanj na Pelješcu. Talijanski riznički stražari primili borbu i nakon nekoliko časaka partizani su se povukli. Gonjenje partizana nije poduzeto.

17. siječnja u 0900 sati jedan odjel od 30 oružnika i milicionara oružničke postaje Slano, sukobio se je sa jednom jačom grupom naoružanih partizana na mjestu zv. »Baleta« između sela Trnovice i Točionika (34 km s. z. od Dubrovnika). Oružnici su primili borbu, koja je vođena sve do 1800 sati toga dana, kada su se partizani koristeći mrak povukli u pravcu Stona i prebacili se na poluotok Pelješac. Prigodom borbe na našoj strani nije bilo gubitaka, dok je ubijen jedan nepoznati partizan, a ranjen vođa partizana Baldo Mikešić, đak prava rodom iz Stona, kotara Dubrovnik. —

18. siječnja u 1500 sati jedan odjel talijanskih vojnika sa oružnicima postaje Ston, sukobio se je sa jednom grupom neutvrđene jačine naoružanih partizana kod sela Metohija (kota 188) (43 km s. z. od Dubrovnika) i nakon kraće borbe partizani su se raspršili. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok je ubijen jedan partizan a dva zarobljena. Zarobljeni se zovu: Ivo Vio-lić — tečak iz s. Potomnja na Pelješcu i Marija Radeljević, đak agronomije rodom iz Dubrovnika.

Na području oružničkog krila Bileća:

12. siječnja uhićen je po četnicima bataljona Lastva, u selu Budinje (7 km i. od Lastve) Ljubo Kovačević, rodom iz sela Nudola (Crna Gora), poznati partizan i brat Save Kovačevića »Mizera«² vođe jednog odjela partizana koji sada operiraju u Bosni. Imenovani odgovara za mnoga zvjerstva učinjena u oblasti Trebinja za vrijeme partizanske akcije u tim krajevima. — Predat je talijanskim vojnim vlastima na postupanje. Za sada se nema podataka šta je sa njime učinjeno. —

18. siječnja nepoznatog sata jedna četnička obhodnja bataljona na Humu, sukobila se je sa jednom grupom neutvrđene jačine naoružanih partizana³ kod sela Dobromani (6.5 km s. od Huma) i nakon kraće borbe partizani su se raspršili, ostavivši na mjestu borbe 4 puške sa nešto strijeljiva i tragove krvi. Kod četnika nije bilo gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka. —

² Narodni heroj Sava Kovačević. Poginuo 13 juna 1943 godine na Sutjesci, u Petoj neprijateljskoj ofanzivi, kao komandant Treće NOU divizije.

³ Akciju je, vjerovatno, izvršio partizanski bataljon »Sloboda«.

Istog dana jedna druga četnička obhodnja sukobila se je sa jednom grupom naoružanih partizana nepoznate jačine kod sela Poljica (12 km s. z. od Huma) i nakon kraće borbe partizani su se raspršili, ostavivši na mjestu borbe također tri puške, nešto strijeljiva i pismohranu, zapakovanu u jednoj torbi. Na strani četnika nije bilo gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka. —

19. siječnja u 2330 sati jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, izvršila je napad na vojarnu četničkog sata u selu Slivnici (10 km j. z. od Trebinja). Četnici su primili borbu i napadače odbili bez vlastitih gubitaka. Za gubitke partizana nema podataka. —

22. siječnja u 2320 sati vojnički vlak broj 6 naišao je na razstavljene tračnice na km 240 između sela Diklići i Poljice pruga Hum — Mostar, kojom je prigodom stroj sa tri vagona iskliznuo. Ovom prigodom ranjen je jedan talijanski vojnik i strojovođa. U isto doba jedna grupa partizana nepoznate jačine otvorila je pušчанu vatru na vlak, ali su talijanski vojnici primili borbu i napad bez gubitaka odbili. Talijanske snage po-vele istragu i potjeru za ovom partizanskom skupinom. Ishod za sada nepoznat.

4) O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i protudržavnih elemenata:

Dr. Ismet Popovac i dr. i dalje nesmetano provode svoju akciju na odcjepljenju muslimana, pa je u posljednje doba u zajednici sa četnicima Draže Mihajlovića iz oblasti Foče i Kalinovika odpočeo i vojničku akciju protiv naših snaga u oblasti Bjelemića, kako je to iznešeno u toč. 2) ovog izvješća. U kotaru Mostar, Konjic i Nevesinje, pridobio je većinu muslimana za svoju svrhu i sada prema primljenim podacima živo radi na tom i u kotaru Gacko. Posredovano je kod talijanskih vojnih vlasti da mu se spriječi ovako po naše probitke štetan rad, ali u tome nije postignut do sada nikakav uspjeh.

13. siječnja u 1830 sati došao je u krčmu Ivana Jerkovića u Konjicu, Dešo Ramušković, izbjeglica iz Pljevlja sada vođa muslimanske protukomunističke milicije u Podorašcu kod Konjica i tu je uznemiravao goste, pjevajući razne protudržavne pjesme. Konačno je izvadio bombu, skinuo sa nje poklopac, rekavši »NEMA VIŠE »SPREMNO«, DA J... ONOGA KOGA POSTAVIO, PSOVAO JE I VRIJEĐAO POGLAVNIKA I DRŽAVU«. Po talijanskim karabinjerima odstranjen je iz krčme, dok druge mjere protiv njega za sada nisu poduzete. Posredovano je kod Talijana da ga izruče našim vlastima, ali za sada se nema podataka, da li je to učinjeno.

5) O stranoj promidžbi u narodu:

Komunisti vrše je potajno među pučanstvom, rasturanjem letaka, a partizani u zauzetim selima održavaju i govore pozivajući pučanstvo u zajedničku borbu protiv sila Osi. Osobito u posljednje doba učestalo je rasturanje letaka na cijelom pukovnijskom području. Iznose se slabe prehranbene prilike, veličaju se uspjesi partizana i Ruske i Engleske vojske na ratištima, što sve pogubno utiče na raspoloženje pučanstva, osobito u područjima, kojima partizani dominiraju već duže vrijeme.

6) O prilikama prehrane i prometu:

Prehranbene prilike su teške i zabrinjavajuće. Nemože se opisati ni zamisliti, u kakvom se položaju nalazi pučanstvo cijelog pukovnijskog područja, a osobito u Dalmaciji, a i istočnoj Hercegovini. Na tržištima nema ništa, a i u koliko nešto ima, to je tako skupo, da se mogu obskrbiti samo imućnije osobe, dok sirotinja glada. Šverc je dostigao vrhunac i nabijači cijena bogate se tako, da ih imade takovih, čiji se je imetak ustrošio. Ako se ovom zlu ne nađe lijeka i ne stane na kraj nabijačima cijena, siromašno pučanstvo, koje je u ogromnoj većini, pomrijeće od gladi. Ovime su pogođeni i svi državni službenici, a oružništvo pogotovo. —

Željeznički promet odvija se normalno i nije bilo većih oštećenja pruge u proteklih 15 dana. Ograničenjem putovanja, pučanstvo je veoma pogođeno, jer se nemogu obskrbiti životnim namirnicama iz plodnijih krajeva naše države.

Brodski promet nalazi se u rukama Talijana i upriličen je i usklađen orema njihovim vojnim potrebama.

Samovozni promet zamro je zbog nestašice pogonskog tvoriva i guma, a na većem dijelu područja pukovnije i nesiguran je zbog Svakodnevnog napadaja partizanskih bandi na prometala. —

7) O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i sa građanskim vlastima:

Dobri su u znaku uzajamne suradnje i pomaganja.

3. siječnja u Makarskoj, došlo je do sukoba između oružničkog narednika Franje Balića i jednog ustaškog vodnika i ovaj ustaški vodnik pomoću nekoliko naoružanih ustaša, razorio je narednika Balića i odpremio u zatvor, a sutradan pušten je na slobodu. Istraga je u toku. —

8) O odnosima sa savezničkom vojskom, čiji se dijelovi nalaze u našoj zemlji:

Sa savezničkom njemačkom vojskom, čiji se manji dijelovi nalaze u Mostaru i okolici na prevozu bauksitne rudače veoma su iskreni i prijateljski.

Sa savezničkom talijanskom vojskom korektni su, ali ne i srdačni. Uzrok ovome izložen je u toč. 1) ovog izvješća. Stanje se je osobito pogoršalo, odkako je izvršen napad na postaju Bjelemiće od strane četnika, jer je ovo uslijedilo po znanju i odobrenju talijanskih vojnih vlasti.

U toku nastavka svojih akcija na poluotoku Pelješcu, talijanske vojne vlasti u selima Oskorušno, Gornjoj i Donjoj Vručici popalile su 7 stanbenih kuća i 8 staja i uhitile su 26 osoba budući se iz njihovih obitelji nalazi po neki član u partizanskim bandama. —

11. siječnja talijanske vojne snage iz Omiša, vršile su premetačinu domova u selu Krilo-Jesenice, kotara Omiš i tom su prigodom opljačkali nekoliko domova. Ranjen je seljak Mate Tomaš, koji je počeo bježati iz kuće opazivši talijanske vojnike.

12. siječnja od strane talijanskih krilaša, bombardirano je selo Donja Br-ela, kotara Makarska. Učinak nepoznat, budući se to selo nalazi pod vlašću partizana. —

13. siječnja talijanski karabinjeri dopratili su vezane u lancima 7 četnika, 1 ustašu i 1 željezničara iz Mostara, koje su pritvorili na Lapad u zatvor.

15. siječnja talijanski karabinjeri dopratili su iz Metkovića u Dubrovnik 52 muška i 9 ženskih osoba koje su rodom sa Pelješca i kao sumnjive komunizmu pritvorili su u tamošnji zatvor »Lovrienac« u Dubrovniku.

15. siječnja vlakom iz Mostara doputovali su u Dubrovnik ustaški nadooručnik Marko Čavić, poručnik Franjo Mažić, vodnik Ante Borić i dorojnik Ante Devčić, koji su odsjeli u kući Luke Radenkovića. Istoga dana u 21 sat ova je kuća bila opsjednuta po talijanskim karabinjerima i ustašama nije dozvoljen izlazak iz kuće sve do sutradan 10 sati, kada su ih karabinjeri sa jednim samovozom odveli u talijansko zapovjedništvo, oduzeli im puške i strojnice, ostavivši im samo samokrese. —

18. siječnja u 1000 sati po talijanskim vojnim vlastima osuđena je na kaznu smrti i strijeljana Emila Lozić žena Filipova iz sela Donje Vručice, na poluotoku Pelješcu. Uzrok strijeljanja je taj, budući je po nepoznatoj osobi u tom selu pokvarena poljska brzoglasna veza i ovo je strijeljanje izvršeno kao

odmazda, budući se nije pravi krivac pronašao. Imenovana je strijeljana baš na onom mjestu, gdje je žica bila presečena. —

20. siječnja došla su dva talijanska vojnika u kuću Ivana Ivaniš u selu Uskopliu, kotara Dubrovnik i od njegove žene tražili vina i smokava, a da će joj oni za to dati jednu talijansku košulju. Ova je to odbila, a oni su odmah izvršili joj kućnu premetačinu i u školskoj torbi djeteta pronašli 5 puščanih naboja, koje je dijete našlo idući iz škole. Poslije ovoga udaljili su se, a odmah iza tog došao je jedan talijanski častnik sa nekoliko vojnika i ponovno su izvršili premetačinu i pronašli dvije talijanske vojničke deke. Uhitili su vlasnika kuće i sinu mu, koga su sutradan nakon preslušanja pustili na slobodu.

20. siječnja talijanski vojnici iz Omiša, vršili su kućne premetačine u selu Krilo-Jesenice, kotara Omiš tom su prigodom opljačkali 7 domova, a u nekim su sav namještaj oplupali. Uzrok ovog je odmazda za posjećene b. b. stubove po partizanima. Po jednoj našoj ophodnji postaje izpostave Dugi Rat zatečeni su neki vojnici, gdje vrše premetačinu, pa kada su zapitani šta to rade odgovorili su da traže nešto za pojesti, budući da su gladni. —

24. siječnja po talijanskim vojnim vlastima uhićeni su i odvedeni u Metković seljaci: Ante Setka, Veselka Setka kćer Antina, Anto Nikolić i Mato Nikolić svi iz sela Momića, kotara Metković. Uzrok uhićenja navodi se, da su sumnjivi da održavaju veze sa partizanima. —

16. prosinca 1942. talijanski vojnici u zajednici sa četnicima vršili su raciju u selu Slivno Ravno, kotara Metković, uhitili su: Juru i Anđelka Babića iz sela Kleka, Utovac Matu, Utovac Matiju, Juračić Ivana, Butigan Franju i Mustapić Petra, svi iz sela Slivno Ravno, kotara Metković, iste odveli na ušće rijeke Neretve i tamo ih strijeljali. Uzrok ovome navodi se, da iz njihovih domova ima po neki član obitelji u partizanskim redovima. —

10. siječnja strijeljan je po talijanskim vojnim vlastima iz Opuzena, kotara Metković, seljak Jure Bartulović iz sela Slivno Ravno, kotara Metković. Strijeljanje je izvršeno navodno zbog toga, budući je imenovani priznao pred talijanskim vlastima, da je uzeo učešća sa partizanima u jednom napadu na talijansku preselicu, kojom je prigodom ubijeno nekoliko talijanskih vojnika. —

12. siječnja talijanske vojne snage iz Metkovića u zajednici sa milicijom iz kotara Ljubuškog, došle su u selo Desne, kotara Metković, gdje su uhitile nekoliko osoba među kojima i žene i odveli u Metković. Zapalili su 8 najboljih domova i od-

veli više grla krupne stoke. Pučanstvo ovog sela vidjevši da talijanski vojnici i milicija pale domove, pobjeglo je u šumu. Uhićene osobe puštene su drugi dan na slobodu, a strijeljali su Juru Markića starog 60 god. budući da mu je sin — učitelj odsutan od kuće, a nije mogao navesti gdje je. —

13. siječnja talijanske vojne vlasti iz Metkovića sa milicijom iz Ljubuškog, vršile su raciju protiv partizana u selu Kominu kotara Metković i tom zgodom uhitile su oko 100 osoba oba spola i od ovih su odmah strijeljali: Stanka Vukovića, Tomu Medaka, Stanka Medaka, Antu Dugandžića i Nikolu Čopu svi iz sela Komina. Uzrok strijeljanja navodi se, da je odbjegli partizan Duro Medak bio došao u ovo selo da popisuje pučanstvo za partizanske redove i da je bio upisao već 70 osoba, ali kada je spazio talijansku vojsku, pobjegao je zaboravivši torbu sa popisom u kući Stanka Medaka, koja je torba dospjela u ruke talijanskim vojnicima sa iskazom popisanih osoba. —

20. siječnja talijanske vojne vlasti iz Klisa, pojačane sa snagama iz Splita, zapalile u selu Kosa (Klis) 15 domova sa svim namještajem i životnim namirnicama koje su se u kućama nalazile. Ukupna vrijednost učinjene štete iznosi 2,290.000 kima. — Uzrok ovog paljenja navodi se, da je neki Spiro Šubašić iz tog sela pucao i ranio jednog mehaničara u tvornici Majdan kod Splita i da je sa njime uzelo učešća u ovom napadu još nekoliko osoba iz ovog sela. —

II. STANJE U ORUŽNIČTVU:

1) Raspoloženje, duh i stega kod oružnika:

Borbeni duh i stega i povrh svih teškoća kod momčadi na dostojnoj su visini. Zapaža se stanovito neraspoloženje kod momčadi, a ovo je kao posljedica slabe prehrane, jer oružništvo iz obskrbnih skladišta prima samo jednu polovinu hrane od one, koja je propisana za domobrane, a iz drugog izvora zbog skromnih beriva nisu se u stanju obskrbiti. Po ovome bi trebalo donijeti žurno rješenje i oružničtvu izdavati onu količinu hrane, koja je propisana za domobrane, jer u protivnom može se očekivati poremećaj stege.

2) Incidenti, neredi i izgredi većeg značaja:

Nije ih bilo. —

3) Bjegunstva iz oružništva:

26. studenog 1942. pričuvni domobran Simun Šaribok kri-la Omiš, pušten je kući na jedan mjesec dana odgoda vježbe

i do danas se nije povratio u postrojbu. Rodom je iz sela Cačvine, kotara Sinj. Postoji sumnja, da se je pridružio partizanskim bandama.

16. prosinca 1942. upućen je u svojstvu teklića iz Hvara u Mostar oružnik Meho Zećo, suhodnik na postaji Hvar i do danas se nije povratio na postaju. Posljednji puta viđen je na 7. siječnja o. g. kod mjesta »Smokovik« (2 km s. od Hvara) i tu mu se je svaki trag zagubio. Nosio je životne namirnice za postaju i sve je ovo pronevjerio, te se pouzdano sumnja, da se je pridružio partizanskim bandama na otoku Hvaru. —

23. prosinca povratio se je iz bolnice Mostar pričuvni domobran Lovro Čipčić u rodno mjesto Dugopolje, kotara Omiš, a na postaju Klis nije htjeo doći i nastupiti službovanje i ako je po zapovjedniku postaje više puta pozivan. Pridružio se je partizanskim bandama u tom selu. —

29. prosinca 1942. od strane zapovjednika izpostave Satrić, krila Omiš, pušten je, odnosno upućen je na raspremu u krilo Omiš pokusni oružnik Jure Plazibat, budući da je pronađen po liječničkom povjerenstvu nesposobnim za oružničku službu, ali se ovaj nije javio u stožeru krila, nego je sa oružjem i opremom otišao u nepoznatom pravcu i po prikupljenim podacima pridružio se je partizanskim bandama u tamošnjoj okolini.

17. siječnja 1943. oružnik Ivan Rogošić sa postaje Omiš, pokupio je od članova menažni ulog, te sa ovim novcem i svim oružjem i opremom, otišao u selo Gata, kod Omiša i pridružio se partizanskim bandama. —

19. siječnja odbjegli su sa oružničke postaje Imotski oružnici Juraj Balić i Jure Jelović-Mitrović i po prikupljenim podacima pridružili su se partizanskim bandama u tamošnjoj okolini. Protivu Balića vodi se istraga zbog održavanja veza sa partizanima a oružnik Jelavić također se nalazio pod istragom za napuštanje postaje pri napadu partizana. —

16. siječnja dolazio je u Mostar po nekom poslu oružnik Mate Livančić, vođa ophodnje postaje Buna, krila Mostar i bio je toga dana u stožeru pukovnije u pogledu udjelbe-premjesta sa postaje Buna, na postaju Sućuraj, krila Omiš. Na postaju se do danas nije povratio. Među bliskim znancima, a i oružnicima govorio je, da će rađe otići, odnosno pobjeći iz oružništva i pridružiti se četnicima nego otići na novu udjelbu. Po nekim seljanima viđen na 16. siječnja poslije podne da putuje na kolima iz Mostara za Bunu i dalje mu se je svaki trag zagubio. Predstoji dvoje: ili se je pridružio četnicima, ili je pak po njima ubijen i negdje zakopan. Oženjen je i imade djete. —

Za svim gore navedenim oružnicima i domobranima, raspisana je tjeratica na području ove pukovnije, a dostavljen je raspis i svima pukovnijama. —

4) Uticaj strane izvještajne službe i neprijateljske promidžbe:

Nije primjećeno ništa sumnjivog u ovom pogledu. —

5) Ponašanje dočasnika i momčadi van vojarne:
Propisno. —

III. VANJSKA SITUACIJA:

O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država, (raspoloženje pučanstva, kretanje vojske i njihovim vojnim mjerama):

Pučanstvo u anektiranom djelu Dalmacije veoma je raspoloženo prema našoj državi. Budno prate prilike na ratištima, očekujući svršetak rata u korist sila Osi gajeći nadu, da će tada i taj dio zemlje ući u sklop naše države. —

1. siječnja u 0045 sati u Splitu je nastala žestoka paljba iz svih vrsti oružja i trajala je oko 15 časaka. Nije utvrđen pravi uzrok ovome, ali se drži da je jedna talijanska ophodnja u pripitom stanju pucala i tako uzbunila cijelu splitsku posadu.

Od 16. siječnja pa do dalje odredbe, talijanske vojne vlasti u Splitu odredile su slobodno kretanje samo od 7 do 17 sati. — Uzrok za ovakove mjere nepoznat je. —

13. siječnja u 12 sati, talijanske vojne vlasti zaposjele su sa svojim vojnim snagama i anektirale selo Kunu i Pridvorje. kotara Dubrovnik. Anektiranje je prošlo u redu.

2. siječnja u 16 sati uplovili su u luku Gruž talijanski brodovi: »San Martino«, »Portoriko« i »Napoli«. Doplovili su iz Splita i na 3. siječnja odplovili prema Boki Kotorskoj. —

6. siječnja u 15 sati uplovili su u luku Gruž talijanski brodovi »Brioni«, »Margentini« i »Silvestro«. Doplovili su iz Drača i na 7. siječnja odplovili u pravcu Splita u pratnji torpidera T 8.

9. siječnja doplovio je u luku Gruž talijanski parobrod crvenog križa »Toskano«, koji je ukrcao ranjene i bolesne vojnike i odvezao ih u unutrašnjost Italije. —

O prilikama u Crnoj Gori, nema nikakvih podataka.

2) O stranim vojnim bjeguncima:

Nema podataka. —

3) O nedozvoljenim prelazima na državnoj granici, švercu i tsl.

Nema podataka. —

4) O odnosima sa pograničnim oblastima susjednih država:
U koliko postoje, odnosi su dobri. —

IV. OSTALI VAŽNI DOGAĐAJI:

1. siječnja župnik Luka Pavlinović iz Zadvarja, kotara Omiš, primio je putem pošte jedan letak pod naslovom »Hrvatski Narode«. U letku se pominje Dr. Vlatko Maček, koji je pritvoren i čuvaju ga ustaše, a radi toga budući se bori za slobodu Hrvatskog naroda. Konačno se naglašava, da je pobjeda blizu i pozivaju se narodi, da iztraju u započetoj borbi do kraja. Na omotu u kome je letak poslat, stavljen je žig sa tiskanim slovima »Ministarstvo veleobrti i trgovine Zagreb«. Omot je župnik poništio i nije se ovo moglo točno utvrditi. — Jedino je na omotu bio žig pošte Zagreb.

3. siječnja u 1000 sati opažen je nad Makarskom jedan balon, koji je išao visoko oko 2.000 m od s.z. strane i prešao je preko Makarske prema planini Biokovo. Budući je išao visoko, nisu se mogli opaziti nikakovi znaci na njemu. —

7. siječnja u selu Jasenske, kotara Sinj, spustio se je jedan balon nepoznate pripadnosti. Balon je velik kao bačva od 500 l oblika lopte, boje smeđe, sa strane jedna cjevčica u vidu ručice od kišobrana, ispod ove ručice jedna kantica od oko pola litre napunjena petroleumom, a za kanticu privezana je žica oko 50 m dužine. Seljaci, koji su balon pronašli, neopreznim baratanjem odkvačili su kanticu, uslied čega se je balon naglo digao u zrak i odletio prema selu Hanu i nije pronađen. Pronađena kantica od balona predana je zapovjedniku II sektora vojničkog povjerenika u Sinju.

29. prosinca u 0430 sati osjetio se je jači potres na cijelom pukovnijskom području. Osobito je jak udarac bio u zapadnom dijelu Hercegovine i u oblasti Imotskog. Najviše su stradala sela: Runovići, Kamenmost. Podbablje, Proložac, Postranje, Glavina i Vinjani Donji, kotara Imotskog. U tim selima ima dosta razorenih domova i oko 30 ljudskih žrtava. U selu Sovići, Gorica i Drinovci, kotara Ljubuškog, ima dosta oštećenih, a i porušenih domova. Ljudskih žrtava nije bilo u ovim selima. —

V. OBĆI ZAKLJUČAK:

Prilike javne sigurnosti zbog pobunjeničke akcije nepovoljne su na cijelom pukovnijskom području krila Omiš stanje je osobito teško. Nemamo snaga za protuakciju, dok talijanske vojne vlasti nisu do sada pokazale nikakav uspjeh na suzbijanju pobunjeničke akcije. Naše snage koje su došle u oblast Makarske i Imotskog preslabe su i nisu u stanju poduzeti neku veću protuakciju. U posljednje doba stanje u oblasti Imotskog pogoršalo se je, jer su partizani usmjerili svom žestinom napad u ovoj oblasti. Naše snage koje se tamo nalaze, do sada se ipak

uspješno bore. Neodložna je potreba, da se upute jače snage našeg domobranstva, radi čišćenja zemljišta u Dalmaciji. Poduzeta akcija od strane Talijana na Pelješcu, nije urodila plodom, jer se partizanske bande i dalje zadržavaju na tom poluotoku.

Prehranbene prilike slabe i zabrinjavajuće. Krajnje bi vrijeme bilo, da se nešto poduzme, jer se očekuju katastrofalne posljedice koje će glad prouzrokovati. —

Izvještajna služba otešćana, zbog odmazde pobunjenika, koju vrše nad pučanstvom, koje se stavi u službu dojavljivanja. —

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU:

Krilo Mostar: Umoljani, Glavatičevo, Bjelemić, Bišina, Ulog, Klinja, Rilji, Lukavac i Fojnica. —

Krilo Omiš: Kijevo, Vrlika, Muč, Lećevica, Tijarica, Lovreć, Studenci, Blato n/C., Zagvozd, Zupa Biokovska, Kozica, Igrane, Sućuraj, Bogomolja; Selca — Bol, Milna i Pučišće razoružane i radi se na ponovnoj uzpostavi ovih. I postaja Milna povučena u Supetar, budući su partizani ponovno napali na ovu i odnijeli svu opremu. Ova je bila razoružana po Talijanima i nisu više dali momčad naoružati, dok se ne odrede druga momčad. —

Krilo Dubrovnik: Berkovići, Hodovo, Domanovići i Orebić. —

Krilo Bileća u Trebinju: Plana, Divin, Krstača, Zmijanjac, Jasenik, Kazanci, Sipovica, Ljubinje i Vlahovići.

VII. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU PRESELJENE U DRUGA MJESTA:

Krilo Mostar: Rujište u Bijelom Polju, Ivan u Bradini. —

Krilo Omiš: Srinjine u Strožancu, Baška Voda u Makarsku, Studenci, Lovreć i Blato n/C. u Šestanovcu, Pučišće u Postire. —

Krilo Dubrovnik: ./.

Krilo Bileća: Stepen u Međuliću, Donja Lastva u Arslanagića Mostu, Zrab Zubci u Čičevu, Dobromani na Humu i Jasen u Gorici. —

fM. P.)

Zapovjednik, pukovnik:
Stjepan Jakovljević
Jakovljević,

DNEVNI IZVJEŠTAJ 718 NJEMAČKE PJEŠADISKE DIVIZIJE OD 30 JANUARA 1943 GOD. O SITUACIJI KOD TESLICA, JAJCA, TRAVNIKA I TUZLE¹

P r i e v o d.

DNEVNO IZVJEŠĆE 718. NJEM. PJEŠ. DIV.
od 29./30. siječnja 1943.

I. 1.) Cjelokupno stanje nepromjenjeno.

2.) a) *Teslić:*

Vlastito razvidanje ustanovilo je, da je prostor Vitkovci, 8 km sj. Teslić, posjednut od neprijatelja.² Inače nepromjenjeno.

Vlastiti gubitci: Niemci: 1 nestali mrtav, 3 ranjena.

b) *Jajce — Travnik:*

Željeznička pruga između Turbe i Komar prekinuta od komunista.³ Popravak u toku. Nije bilo novih napada neprijatelja.

Gubitci: Niemci: 1 mrtav, 3 ranjena.

Hrvati: 2 ranjena 52 nestala.

Neprijateljski gubitci nisu se mogli ustanoviti.

c) *Tuzla:*

Daljni napadi komunista na Caparde odbijeni.⁴

Ic

U Sarajevu, dne 31. siječnja 1943.

(M. P.)—

Za točnost prijevoda
podpukovnik (Bajd)
Bajd. s. r.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—8, k. 18.

² Na području Teslica u ovo vrijeme se nalazila Prva proleterska divizija.

³ Akciju su izvele jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

⁴ Napade su vršili Majevički i Sremski NOP odred.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE U TUZLI O BORBAMA NA PODRUČJU ISTOČ-
NE BOSNE U VREMENU OD 15 DO 30 JANUARA 1943
GODINE¹

ZAPOVJEDNICTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 341/taj.

U Tuzli, dne 31. siečnja 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za
proteklih 15 dana do-
stavlja.

1. GLAVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU (J. S) ZAGREB.
2. PREDSJEDNIŠTVU VLADE NA RUKE POMOĆNIKA PREDSED-
NIKA VLADE DRŽAVNOG TAJNIKA Dr. VJEKOSLAVA
VRANCICA.
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB.
4. OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUT. POSLOVA SARAJEVO.
5. ZAPOVJEDNICTVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA BROD.
6. ZAPOVJEDNICTVU 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE TUZLA.
7. ZAPOVJEDNICTVU 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE DOBOJ.
8. SREDIŠTNJEM UREDU ZA SUZBIJANJE KRIMINALITETA
ZAGREB.
9. ZAPOVJEDNICTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED I/III.
ZAG.
10. ZAPOVJEDNICTVU 1. 2. 3. 5. i 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE.

Prema uputu za rad i organizaciju izveštajne službe i za-
povjedi Glavnog oružničkog zapovjedništva Taj. J.S. Br. 320
od 31. srpnja 1941. predlažem sljedeće izvješće za vrijeme od
15. do 30. siečnja 1943.

II. ČETNIČKA AKCIJA:

Četnici i dalje izvode svoja nedjela i čine osvete nad hr-
vatskim pučanstvom. Ovo čine u manjim grupama, a kad se
kod njihovih vođa postavi pitanje ovi to odbiju — navodeći,
da to nisu njihovi četnici učinili. Vođe četnika imaju svoju
suradnju u borbi protiv partizana, ali njihova suradnja do sada

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 32/1—24, k. 149.

nije dala vidnih uspjeha. Prividno se ispoljavaju mirnim i pokornim da bi imali podrške i zaštite vlasti do ishoda sadanje borbe za novu Evropu.

Od posljednjega izvješća do danas na području ove pukovnije, četnici su izvršili sljedeća nedjela.

Oružničko krilo Tuzla:

14. siječnja 1943. u 19 sati, jedna partizanska brigada nepoznatog imena pod vodstvom Miroslava Popovića² u jačini od 2500 boraca, izvršila je napad na grad Teslić³ sa žestokom pušćanom, strojopušćanom, parabelima, bacaćima i topničkom vatrom koja je trajala do 15. siječnja do »0615 sati« a zatim su se ukopali oko Teslića (1 km. istočno u Pajićima), zatim sjeverno Zarkovina—Stražanica 2 km. s.z. (Na ovim mjestima partizani su ostali sve do 18. siječnja 1943. do 19 sati, odakle su se počeli pomalo povlačiti, opazivši pristignuće pomoći domobranskoj posadi u Tesliću.

14. siječnja 1943. naši gubitci 2 mrtva, 3 ranjena i 52 izgubljena sa jednim častnikom. Gubitci na strani partizana bili su veliki, ali im se točan broj nezna, jer su ih pokupili na konje, natovarili i otjerali što se je videlo po tragovima krvi u snijegu, a 4 partizana nađena su mrtva koje nisu uspjeli sobom odnijeti.

14. siječnja 1943. oko 500 partizana,⁴ napalo je na oružničku postaju Dragalovci (u Jelahu) i željezničku stražu koja je bila u bunkerima oko Jelaha. Napad je odpočeo u 20 sati i trajao je do 5 siječnja 1943. do »06« sati. Partizani su jedan dio željezničkih stražara zasužnjili a ostalim je uspjelo priključiti se oružnicima, koji su se zajednički borili protivu neprijatelja.

15. siječnja 1943. u »07« sati, kombinovani vod ustaša i legionara P.B.B. Kladnja u jačini od 80 momaka, naišao je na odmetničku zasjedu,⁵ jaku od 80—100 ljudi na prostoru između sela Vučinići i Visovići, kota 1154 (4 km. j.i. od Kladnja) i sa istom stupila u borbu, te su odmetnike potisnuli u smjeru planine Sjedaljka (6 km. j.i. od Kladnja). Ovom prilikom na našoj strani nije bilo gubitaka, a po tragovima krvi na strani odmetnika, bilo je dosta ranjenih.

³ Odnosi se na Koču Popovića, komandanta Prve proleterske divizije.

⁴ Napad na Teslić vršila je Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije. Napad nije uspio iako je ponavljan 15, 16 i 17 januara. Opširnije o borbama oko Teslića vidi dok. br. 130.

¹ Treći bataljon Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

⁵ Zasjedu je vjerovatno postavio Birčanski NOP odred.

15. siečnja 1943. u 1 sat, ponovno su partizani izvršili napadaj na grad Teslić sa svojim jakim snagama i borba je trajala do 16. siečnja do »06« sati. U ovoj borbi naši su gubitci, 2 njemačka vojnika poginula i 2 ranjena, naša 4 domobrana poginula i 19. sat 1. pješačke pukovnije sa jednim častnikom i 14 milicionera dom. dob. pukovnije iz Teslića zaslužnjeni, a 1 domobran sa oružničke postaje Teslić, lakše je ranjen. Gubitci neprijatelja bili su veliki od kojih je pronađeno 7 mrtvih, a ostale su uspjeli pokupiti i sobom ponieti.

16. siečnja 1943. u 23 sata izvršen je napad ponovno od strane partizana na grad Teslić i borba je trajala do 17. siečnja do »02« sata. Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.

16. siečnja 1943. u »03« sata jedna grupa partizana u jačini od 400 ljudi, napala je sa sjeverne i zapadne strane grad Tešanj.⁶ Borba je trajala istoga dana do »06.30 sati«. Oružnici i milicioneri u jačini 100 momaka, davali su jaki otpor (Zidine Tešnja) i partizane odbili, koji su se povukli u smjeru Jelaha (4 km. sjev. od Tešnja). Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.

16. siečnja 1943. u 23.30 sati od pravca Papraće oko 3000 partizana, izvršilo je napadaj na našu posadu V. bojne u Capardama sa puščanom i strojopuščanom vatrom i sa 2 bacača mina. Borba je trajala do 17. siečnja 1943. do »03« sata kada je napadač odbijen, te se je povukao na jug prema Podborogovu (6 km. j.z. od Capardi). Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.⁷

Partizani su bili najprije napali na četnički odred vojvode Kovačevića na Malom Rudniku (4 km. južno od Capardi), pa su se četnici morali povući do najbližeg domobranskog uporišta i sa istima zajednički odbijati neprijatelja. U ovoj borbi četnici su imali 4 mrtva, a na strani partizana gubitci su nepoznati.

17. siečnja 1943. u 21 sat ponovno su partizani sa jakom puščanom vatrom napali na grad Teslić.⁸ Borba je trajala do 18 siečnja do 07 s. Ova je borba bila žestoka a naročito na zapadnoj strani Teslića, gdje su partizani pored svoga lakog i teškog oružja upotriebili i nekakvo njihovo konjaničtvo i

⁶ Napad na Tešanj vršile su jedinice Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije.

⁷ Napad na Caparde i okolna neprijateljska uporišta izvršila je Šesta istočnobosanska brigada sa Sremskim, Majevičkim i Birčanskim NOP odredom. Vidi dok. br. 205.

⁸ U ovom napadu učestvovala su jedinice Treće krajiške NOU i Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

uspjeli se privući do predgrađa Teslića. Na ovome mjestu, naši su domobrani udarili na juriš i odbili neprijatelja. Na našoj strani 4 domobrana poginula, 1 častnik i 2 domobrana ranjeni. Gubitci su partizana veliki, od kojih je pronađeno 3 mrtva, a 1 ukopan u snijegu, a ostale pokopali i sakrili u potocima u šumi.

Ovoj udarnoj partizanskoj brigadi na Teslić bio je komandant neki Boško Pećanac,⁹ rodom iz Drvara, kotara istog, a kao politički komesar bio je neki Filip Kljajić,¹⁰ rodom iz Valjeva (Srbija). Sudjelovao je i komandant neki Miroslav Popović iz Valjeva.

25. siječnja 1943. u »06« sati šejkovićska partizanska brigada i djelovi 6. partizanske brigade iz Šejkovića nepoznate jačine, izvršile su napad na naše domobransko uporište Osmaci (3 km. istočno od Capardi), gdje je bila jedna satnija domobranstva. Borba je trajala 3 sata i u ovoj su borbi partizani našu posadu razbili i Osmake zauzeli.¹¹

Istoga dana jače partizanske grupe¹² napale su na oružničku postaju Caparde (Memići) i 11 oružnika i 6 legionara natjerali na povlačenje, pa su partizani opljačkali vojarnu. Istoga dana jače naše snage oružnika i legionara uspjele su razbiti partizane i postaju Memiče povratiti.

U ovoj borbi naši su gubitci: 1 oružnik je lakše ranjen, a 1 partizan je nađen mrtav. Po tragovima krvi na snijegu se vidi, da je partizana bilo više ranjenih i ubijenih, ali su ih vješto odvukli sobom. Istodobno jači partizanski odredi, napali su na V. bojnu u Capardama, prvenstveno pokidavši brzoglasnu liniju Memiči—Caparde i Memiči—Zvornik. Poslije žestoke borbe neprijatelj je sa većim gubiticima odbijen.

Na našoj strani 1 poručnik i 2 domobrana poginuli i 2 domobrana ranjena. Borbe se i sada vode na celom prostoru Memiči—Capardi, pa će se ishod borbe u idućem izvješću predložiti.

3./II. J.S.

Zapovjednik pukovnik
(Emanuel Mašek)
Mašek

⁹ Vjerovatno se odnosi na Nikolu Pećanca, komandanta bataljona u Trećoj krajiškoj NOU brigadi.

¹⁰ Narodni heroj Filip Kljajić, politički komesar Prve proleterske divizije. Poginuo 5 jula 1943 godine u Zvorniku.

¹¹ Domobransku posadu u s. Osmaci napale su jedinice Seste istočnobosanske NOU brigade.

¹² Sesta istočnobosanska NOU brigada sa Sremskim i Majevičkim NOP odredom. O borbama za Caparde vidi i dok. br. 205.

BOJNA RELACIJA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA
MJESEC JANUAR 1943 GODINE¹

OBCA BOJNA RELACIJA

o poduhvatima četa na području III. domobranskog zbora u
mjesecu siječnju 1943. godine.

a) Podhvati

Područje grada Sarajeva (Zapovjedništvo mjesta)

U toku mjeseca siječnja postrojbe u sastavu zapovjedništva grada Sarajeva nijesu vodile niti učestvovala u nikakvim poduhvatima, a niti je bilo važnih događaja od operativnog značaja.

I. Zona (9. p.p.)

Tokom mjeseca siječnja 9. p.p. bila je u pokretu sa područja ove zone u područje Pala, sa koga područja su, na njeno mjesto, vršene preselice Zagrebačke konjan. pukovnije. Postrojbe ovih dviju pukovnija, obzirom da su se međusobno smijenjivale, niesu vršile nikakove podhvate od operativnog značaja, pa za ovaj mjesec niesu ni predložile bojne relacije.

Prema podacima iz dnevnih izvješća, u mjesecu siječnju na području ove zone bilo je nekoliko podhvata protiv partizanskih skupina,² koje podhvate su uglavnom poduzimale njemačke postrojbe. Tokom ovoga mjeseca sa područja ove zone partizanske skupine su se povlačile prema jugu i prilikom svoga povlačenja napadale su i rušile želj. pruge, puteve, mostove, palili državne zgrade u pojedinim selima i pljačkali hranu od seljaka, a pri tome su poduzimale i manje podhvate protiv naših i njemačkih posada.

Važniji događaji bili su sledeći:

Od 1. do 3. siječnja: Partizani su tri noći uzastopno napadali na Travnik. Svi napadaji uspješno su odbijeni uz neznatne

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—3, k. 57.

² Na području Trećeg domobranskog zbora u mjesecu januaru 1943 godine nalazila se Druga proleterska divizija, Treća NOU divizija i Sesta istočnobosanska NOU brigada sa Majevičkim, Romaniskim, Birčanskim i Sremskim NOP odredom.

gubitke. Nakon ovih napadačkih pokušaja na Travnik, partizani su se između Travnika i Turbeta počeli povlačiti prema jugu.⁸

4. *siječnja*: U okolini Travnika, usljed povlačenja partizana, zavladao je mir i zatišje.

6. *siječnja*: U selu Stojkovići (4 km. j. od Travnika), partizani su zapalili občinsku zgradu i oružničku postaju, opljačkali hranu seljacima i nakon toga povukli se prema jugu.

7.18. *siječnja*: Partizani⁴ razrušili želj. prugu na 3 mjesta između Travnika i Turbeta i uništili jedan most.

12. *siječnja*: Jedan njemački potjerni odjel, kod sela Pečuj (8 km. j. od Travnika), razrušio je skupinu od 150 partizana. 10 partizana mrtvih i 4 njemačka vojnika ranjena.⁵

13. *siječnja*: Jedan njemački potjerni odjel, slomio je odpor neprijatelja južno od kt. 902 (4 km. s. od Jezera). 1 Niemac mrtav i 4 ranjena. Kod neprijatelja 45 mrtvih.

15. *siječnja*: Jedna njemačka izvidnica uništila je jednu partizansku "skupinu u selu Zaselju (10 km. j. i. od Travnika). 6 partizana mrtvih i 22 zarobljena.⁶

16/17. *siječnja*: Partizani napali na Busovaču i Komar.⁷ Napadaji odbijeni. Istodobno partizani su u selu Vitez (11 km. j. i. od Travnika) opljačkali i oštetili oružničku postaju i šumariju. U selu Bare (3.5 km. s.z. od Busovače) ubijeno je 27 partizana i 3 Niemca ranjena.

20./21. *siječnja*: Partizani⁸ oštetili željeznički most na riei Bilu (9 km. j. i. od Travnika), te prekinuli želj. prugu između Busovače i Lašve i time privremeno spriječili prebacivanje naših preselica. Promet u roku od 1 dana uzpostavljen.

Skupina od 200 partizana upala je u G. Vakuf i u pošti uništila brzoglasu i pismohranu.⁹

28. *siječnja*: Jedna njemačka izvidnica kod sela Vitez (11 km. j. i. od Travnika) ubila 3 partizana.

¹ Organizovanog napada na Travnik nije bilo, već je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije vršio demonstrativni napad. Vidi dok. br. 173 i 181.

^{*} Dijelovi Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije

⁵ Borba je vodena sa dijelovima Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

⁸ Isto

¹ Busovaču i Komar napadale su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama za Busovaču vidi dok. br. 44.

² Prva dalmatinska brigada

¹ Gornji Vakuf je oslobodila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 163.

Manji napadaji partizana na Jajce, Turbe, Goleš i Komar uspješno odbijeni bez vlastitih gubitaka.¹⁰

29./30. siječnja: Neprijatelj prekinuo želj. prugu i brzo-glasnu vezu između Jajca i D. Vakufa.¹¹

(M. P.) Zapovjednik general
' Lukić
Lukić

BR. 205

BOJNA RELACIJA DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA
ZA MJESEC JANUAR 1943 GODINE¹

I. DIO

I. OPERACIJE:

A. — Kod 3. pješačke divizije:

U toku mjeseca siječnja čete i postrojbe su učestvovalе samo u manjim podhvatima.

2. I. 1 vod 2. bitnice VII. topničkog sklopa podpomaže svojom vatrom četnike u obrani njihovih položaja Paprača, Velike Njive i Zilonje, sa uporišta Capardi. Napad partizana odbijen. Jačina snaga koje su učestvovalе u ovoj borbi, kao i posljedak borbe sa detaljnijim podacima nepoznat.²
5. I. I. bojna 3. pješačke pukovnije, po zapoviedi zapovjedništva Sicherungsgruppe,³ krenula u podhvat protiv manje skupine partizana u Suho Polje, pravcem: Suljin Han—Zagora—Suho Polje. Na partizane se nije

¹⁰ Ove akcije su izvele jedinice Treće NOU divizije.

¹¹ Ovu akciju su, vjerovatno, izveli dijelovi Pete crnogorske NOU brigade.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—9, k. 55. — Ova bojna relacija zavedena je 1 marta 1943 god., pod br. 2143, u djelovodni protokol Glavnog stožera oružanih snaga — operativni odjel.

² Borbe na pomenutim položajima vodili su Majevički i Sremski NOP odred.

³ Njemačke grupe za osiguranje

naišlo, jer su se isti, po izjavi mještana, povukli u pravcu Modrana (5 Z Suho Polje). Bojna se istog dana vratila u Bieljinu.

8. I. Ojačana satnija 1/6. pješačke pukovnije iz Ugljevika krenula je u krstarenje pravcem: Ugljevik—Jablangrad t. 451 — Mezgraja t. 252 — Ravni Gaj — Mukat — Prokoš t. 339 — Vučjak — Ugljevik. Prilikom ovog krstarenja kod sela Vučjaka ova satnija je napadnuta s jakom vatrom pušaka i strojopušaka.⁴ Satnija se odmah razvila za borbu i uspjela razbiti odmetnike, koji su se razbježali u raznim pravcima.
- Vlastiti gubitci: 1 častnik (prič. por. Pandurović Žarko) i 1 domobran poginuli, 6 domobrana ranjeno, i 6 domobrana zarobljeno.
- Protivnički gubitci: 20 ubijenih odmetnika.
9. I. I. bojna 3. pješačke pukovnije sa njemačkom obkopskom satnijom krenula je radi pretraživanja sela Obarske i hvatanja sumnjivih osoba.
- Uhvaćeno 24 sumnjive osobe, koje su predane njemačkom zapovjedništvu u Bieljini.
- 1 vod 18. satnije 6. pješačke pukovnije upućen u razviđanje iz Modriča ka Botajici. Na odmetnike se nije naišlo.
11. I. Dielovi IV/3. pješačke pukovnije iz Muslimanskih Šepaka i 30 dobrovoljaca 19. satnije V. bojne domdo pukovnije Tuzla izvršili podhvat čišćenja pravcem: Musi. Šepak — Pravosl. Rojčević — Barakovina — Vrela — Gradac. Sa Gradca primjećena je skupina ljudi, koja se kretala prema Visu (4 SZ Gradac). Od mještana se saznalo, da su to četnici Zvorničkog bataljona, koji se prikupljaju nakon završenog podhvata u Majevidici. Do sukoba nije došlo.
15. I. 1 ojačana satnija 1/6. pješačke pukovnije iz Ugljevika krenula u razviđanje pravcem: Ugljevik — Modran Most — Obriež — Zabrđe — Mađarica — Čađavica — te preko Obrieža za Ugljevik. Na odmetnike se nije naišlo.
17. I. Izvršeno je krstarenje s ojačanim vodom 23. satnije V/6, pješačke pukovnije iz Dragajevac pravcem: Dragajevac — Njemić — Jokić — k. 106 — cestom do Dragajevac. Na partizane i na skriveno oružje nije se naišlo. Narod je domobrane dočekivao sa strahom i nepovjerenjem.

* Napad je vjerovatno vršio Majevički NOP odred.

Skupina od oko 900 partizana izvršila napad na domobranska uporišta Čanagdžije (1 J Capardi) i četničke položaje Veliki i Mali Rudnik, te Matkovac. Partizanima je uspješno zauzeti uporište Čanagdžije i četničke položaje Matkovac i Veliki Rudnik." U ovoj borbi partizani su gađali iz 2 bacača uporište Capardi.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 16 mrtvih, 4 ranjeno i 35 za-
robljenih.

Protivnički gubitci: 35 ubijenih, nepoznat broj ranjenih.

22. I. Ojačana satnija IV/6. pješačke pukovnije upućena iz Modriča u Miloševac da potjera skupinu četnika Trebavskog četničkog bataljona koji su 21. I. došli u Miloševac. Ojačana satnija obkolila Miloševac a četnicima upućeno pismo u kome je zahtjevano da odmah napuste selo, što su ovi i učinili bez oružane intervencije. Po izjavi zapovjednika Gajića Pavia, ovi su četnici došli u Miloševac radi uhićenja nekih pljačkaša a po zapoviedi zapovjednika Trebavskog četničkog odreda pop Save Božića, navodno nisu imali nikakvih namjera na štetu hrvatskih oblasti.

23. I. 1 satnija 1/6. pješačke pukovnije krenula je u razviđanje pravcem: Ugljevik — Faličići — Glinje — D. Trnova — Atmačići — Ravno Polje — Modran Most — Ugljevik. Na odmetnike se nije naišlo.

25. I. U 0230 odpočeo je napad na uporište Capardi. Odmah u samom početku borbe partizani su, prekinuli brzoglasnu liniju prema Tuzli i Zvorniku. Prvi napad počinje na uporište Osmaci, koje bude sa svih strana obkoljeno sa jakim snagama partizana. Zbog ovoga zapovjednik V/3, pješačke pukovnije izdaje nalog za povlačenje posade ovog uporišta, koja se povlači dielom ka Memićima, a dielom na Caparde.

Odmah nakon pada uporišta Osmaci partizani vrše žestok napad na uporišta Mali Rudnik, Brezik i Kusunje kao i Capardi. Napad na Mali Rudnik odpočeo je oko 0230 sa sviju strana i trajao je do 0930 sati ali ga napadači nisu mogli zauzeti, te su se povukli u pravcu Paprača.

Posada uporišta Brezik i Kusunje nakon kraće ali žilave borbe sa nadmoćnijim neprijateljem, po nalogu

⁵ Napad na pomenuta četnička i domobranska uporišta vršili su Majevički i Sremski NOP odred.

zapovjedništva V/3, pješačke pukovnije povlači se na Capardi. Nakon ovoga partizani usmjeruju svoj glavni napad sa svima snagama na uporište Capardi, sa snagom od oko 1800 partizana, i u nekoliko juriša pokušavaju osvojiti Caparde, ali u tome ne uspjevaju. Pred zoru, koristeći maglu i jaruge, privukli su se na 100 do 150 metara i sa ove udaljenosti otvorili žestoku vatru iz pušaka i strojopušaka a potom krenuli na juriš. U silovitom naletu probili su se unutar položaja na sjeveroistočnoj strani, te se razvila borba unutar samog položaja. Zahvaljujući junačtvu legionara i domobrana kao i brzom djelovanju topova kartečnom pucnjavom, partizani su izbačeni sa položaja. Poslije ovoga, jer se magla počela dizati, partizani se povlače i nastaje zatišje.

Istog dana ujutro izvršen je protivnapad, uz pomoć topova i bacača, na uporište Čanagdžije, koje je bilo posjednuto slabijim partizanskim snagama. Uporište je vraćeno u naše ruke.⁶

Vlastiti gubici: 1 častnik (prič. por. Radmilov Krsto) i 1 domobran poginuli, 10 domobrana ranjeno i 24 domobrana zarobljeno (od ovih 1 strijeljan, 1 ostao kod partizana a 22 pušteno 29. I.).

Četnički gubici: 9 poginulih i 5 ranjeno.

Protivnički gubici: 375 ubijeno (prebrojano), 11 zarobljeno (od kojih 10 strijeljano) i neutvrđeni broj ranjenih.

Plien: 5 pušaka, 1 samokres i 1 konj.⁷

27. I. Dielovi V/6, pješačke pukovnije, 13., 14. i 15. satnija 3. pješačke pukovnije sa njemačkom obkopsarskom satnijom krenuli su iz Bieljine pod zapovjedništvom njemačkog bojnika Poche-a u podhvat protiv partizana u selu Batkoviću (12 S Bieljina). Po dobivenoj zapoviedi naši dielovi (osim 13. satnije) zatvorili su ivicu sela Batkovići od kanala do potoka Bistrik, a njemački dielovi sa 13. satnijom imali su izvršiti pokret kroz selo. Prilikom zatvaranja sjeverne ivice, jedna skupina partizana od oko 120 ljudi, izvršila je napad prema desnom krilu sjevernog

⁶ Napad na Caparde i ostala uporišta vršila je Sesta istočnobosanska brigada i Majevički, Sremski i Birčanski NOP odred. Vidi dok. br. 191.

⁷ Ukupni gubici partizana: u ljudstvu: 19 poginulih, 37 ranjenih, 5 nestalih; u oružju: 2 puškomitraljeza i oko 20 pušaka. Gubici neprijatelja: 18 ubijenih, preko 30 ranjenih i 57 zarobljenih, od kojih oko 30 četnika; a zaplijenjeno je: 3 puškomitraljeza, oko 60 pušaka i nekoliko sanduka municije.

rasporeda i uspjela obkoliti jedno odjeljenje jačine 11 domobrana pod zapovjedništvom prič. poručnika Maltarića, koje je imalo zadaću zatvoriti prostor između kanala i puta. Borba je trajala do 1300 sati, kada je ovo odjeljenje savladano, odvedeno, razoružano, te sljedećeg dana pušteno.⁸

Vlastiti gubitci: 1 častnik (por. Maltarić) i 2 domobrana ranjeno.

Izgubljeno: 11 pušaka, 7 bodova, 1 strojosamokres, 1 samokres i 12 kabanica.

Protivnički gubitci: 2 ubijena i 3 ranjena.

29. I. Oko 0230 sati jedna jača skupina partizana⁹ nepoznate jačine izvršila je napad na uporište III. bojne domdo¹⁰ pukovnije Tuzla na Vis i Vukovina (10 SZ Capardi) sa pravca Jelovo Brdo. Partizani su uspjeli zauzeti uporište Vukovina. Spalili su uređene bunkere. Pristignutim pojačanjem neprijatelj je odbijen, nakon čega se je povukao u pravcu Jelova Brda.

Vlastiti gubitci: 1 legionar lakše ranjen.

Protivnički gubitci: 1 nađen ubijen.

B. — Kod 4. pješačke divizije:

U toku mjeseca siečnja čete i postrojbe učestvovala su u manjim podhvatima.

2. I. Izvršena je zamjena posade na Vučijaku između VI/1, pješačke pukovnije sa dielovima III/5. pješačke pukovnije.

Noću za vrijeme napada na Teslić¹¹ neobično jak odpor partizanima pružio je postav »Andrija« koji je branilo ljudstvo domdo bojne Teslić sa 1 strojnicom i 9 pušaka. Položaj je, pod zapovjedništvom narednika Adema Skule, junački održan sve dok neprijatelj nije počeo gađati sa bacačima te kada je uspio razbiti bunker i pobio posadu.

Položaji domdo bojne Teslić i poslije pada Teslića su održani.

Vlastiti gubitci: 1 narednik i 7 dobrovoljaca poginulo i 1 častnik (nadpor. Steiner) sa svojim vodom zarobljen.

⁸ Napad su vjerovatno izvršile jedinice Sremskog NOP odreda.

⁹ Šesta istočnobosanska NOU brigada

¹⁰ Domobranske dobrovoljačke

¹¹ Napad na Teslić vršile su Prva proleterska i Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 42.

3. I. Na postavu Pridjel četnici su napadali jedan bunker zaposjednut sa 3 domobrana iz 21. satnije 1. pješačke pukovnije. Domobrani su razoružani. Istog dana četnici su napali na bunker na postavu Selište, ali su vatrom odbijeni.
19. satnija 1. pješačke pukovnije na svom putu iz Tešnja za Teslić kod Bučja napadnuta od strane odmetnika. Nakon dvosatne borbe odmetnici su se povukli.
- VI. bojna 1. pješačke pukovnije vodila je cijeli dan oštru borbu sa pobunjenicima sa Ozrena na k. 239. Veza sa Prniavorom nije se mogla održati, jer je rad bio ometan od strane Forkapinih četnika.
- Vlastiti gubitci: 1 častnik i 1 domobran poginuli i 1 domobran ranjen.
- Izgubljeno: 1 strojopuška i 2 puške.
4. I. 19. satnija 1. pješačke pukovnije na putu za Teslić napadnuta je kod Malog i Velikog Visa. Napad je odbijen.
- Po zapoviedi njemačkog zapovjedništva 1. bitnica V. topničkog sklopa otvorila je vatru na ciljeve: s. Planje, s. Orašje Planje, s. Djemilići i Kuminu Kosu.
5. I. Na bunkere kod Križa, čija je posada bila iz domdo bojne Teslić, izvršen je napad od strane partizana. Napad je odbijen.
- Domdo bojna Teslić i 1. bitnica V. topničkog sklopa učestvuju u oslobođenju Teslića.
- Vlastiti gubitci: 6 domobrana poginulo i 1 ranjen.
7. I. Upućuje se 8. pješačka pukovnija u Teslić, koga dana je izvršen podhvat prema G. Tesliću, po zapoviedi njemačkog generala Fortnera, u cilju hvatanja dodira sa neprijateljem i povraćanja topova 4. pješačke pukovnije, oduzetih prilikom zauzimanja Teslića.¹²
13. I. U s. Jadovici napadnuta su dva bunkera čiju su posadu sačinjavali 2 voda 15. satnije 5. pješačke pukovnije. Tom prilikom odmetnici su zauzeli postav 15. satnije. Nakon ovoga napad je izvršen na postav 9. satnije 5. pješačke pukovnije koja je nakon kraće borbe savladana.
- Vlastiti gubitci: 1 častnik i 57 domobrana zarobljeno.
- Izgubljeno: 3 strojopuške.
14. I. Četnici napadaju bunker u Suhom Polju.

" Opširnije o neprijateljskom napadu na Teslić vidi dok. br. 42 i 130.

Napadnuta je 19. satnija 1. pješačke pukovnije, koja se je nalazila na osiguranju pruge kod Zarkovine. Nakon dvosatne borbe, usijed nadmoćnosti napadača, satnija se povukla u Teslić.

VI/1. pješačke pukovnije stiže na Tromeđu (12 Z Dervente) i zauzima postav k. 204, koju su bili četnici prije zauzeli. Radi podhvata u s. Miškovcima došao je četnički izaslanik iz Motajičkog bataljona na Tromeđu i tražio da se cieli spor rieši na miran način, pod uvjetom da se četnici ne smiju kretati u blizini puta Tromeđa — Derventa 300 m s jedne i druge strane, nadalje da će se povratiti zarobljeni domobrani i oružje. Bojna je bez obzira na ovo krenula u borbenom redu kroz Miškovce, gdje je stigla bez borbe. Ljudstvo je upotrebjeno za opravak ceste, koju su četnici razorili te je tako promet ponovno uzpostavljen za Prnjavor.

Odpočeo je napad partizana sa sviju strana vanjskog pojasa odbrane Teslića.¹³ Sva uporišta vanjskog pojasa bila su napuštena, a ljudstvo iz 8. pješačke pukovnije povučeni na uži pojas odbrane Teslića. I pored žestokog napadaja partizana u jačini oko 1200 sa mnogo automatskog oružja, bacača i topova uspjelo je našim jedinicama odbiti neprijatelja.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 1 domobran poginuli, 1 domobran ranjen, te 1 častnik i 8 domobrana nestalo.

Izgubljeno: 3 puške, 3 nabojnjače, 1 kabanica i 310 naboja.

Protivnički gubitci nepoznati.

15. I. Ponovo je upućena 19. satnija 1. pješačke pukovnije na osiguranje pruge kod Zarkovine gdje je došlo do borbe sa partizanima, koja je trajala 2 sata.

Iz 5. pješačke pukovnije upućena obhodnja iz Luga za Tromeđu koja je od strane odmetnika kod Tomičevog Brda iz zasjede napadnuta.

Noću odpočeo neprijatelj napad na Teslić s jakom pripremnom vatrom iz bacača i protuoklopnih topova. Napad je odbijen.

Skupina odmetnika od oko 500 napada Jelah, s. Tešanj, Trnovaču i s. Alibegovac sa namjerom zauzeća Doboja.¹⁴ 1. bitnica V. topničkog sklopa zapornom vat-

" Napad je vršila Treća krajiška brigada (bez jednog bataljona). Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

¹⁴ Na pomenuta uporišta napadale su jedinice Prve proleterske i Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

rom spriječila daljnje prodiranje odmetnika i istom prilikom je paralizirala rad protuoklopnih topova, neprijateljskih.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 1 domobran poginuli, 3 domobrana ranjeno, 3 častnika, 3 dočastnika i 52 domobrana zarobljeno, 7 dobrovoljaca nestalo.

Izgubljeno: 57 taborskih kapa, 57 kabanica, 57 haljinaca, 57 hlača, 76 pari omotača, 71 krušnih torba, 296 košulja, 299 gaća, 67 čutura, 113 zdjelica, 79 telećaka, 83 kaciga, 86 pripasanih remena, 72 para cipela, 128 gunjewa, 16 strojopušaka i 51 puška.

16. I. Posada Prnjavora, koju su sačinjavali, dielovi 5. pješačke pukovnije, napadnuta je od strane partizana. Poslije kraće borbe dielovi vanjske crte obrane povukli su se na užu obranu Prnjavora. Satnija legionara Ukrajinaca¹⁵ za vrijeme borbe povukla se bez ičijeg naloga dok se je borba u Prnjavoru vodila, tako, da je kroz prostor kojeg je do sada držala legionarska satnija, provukao veći dio partizana i došao posadi u leđa. Po padu Prnjavora stiglo je u Derventu: 3 častnika, 1 častnički namjestnik i 65 naoružanih domobrana, od oko 350 domobrana koji su skupa sa zapovjednikom bojne bili u Prnjavoru. Točni podatci o gubitcima, u mrtvima i ranjenima, još do sada nisu ustanovljeni.¹⁶

Odpočeo je slabiji ponovni napad partizana na Tešlic. U ovoj obrani učestvuje i 1. bitnica V. topničkog sklopa sa zapornom vatrom na ciljeve sa povećanom daljinom i košenjem.

Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci: 1 ubijen i 3 ranjena odmetnika.

17. I. Iz 1. pješačke pukovnije upućen 1 vod u obhodnju pravcem: Mala Bukovica — Rudanka, a drugi pravcem: Krčevine — k. 322, te od milicionerske satnije 2 roja u pravcu: Visoka Glava — Rajkovac. Za osiguranje lievog krila njemačke satnije određen 1 častnik sa 30 domobrana pravcem: Usora — Bojna Glava. Vod je naišao kod s. Zabljaka na partizane, koji su se povukli bez borbe. Sve upućene obhodnje po izvršenoj zadaći vratile su se. Krajnji postav kojeg je držala jurišna satnija 4. pješačke pukovnije izpred Dubočca, napadnut je od strane četnika

¹⁵ Vjerovatno se odnosi na Ukrajince koje su Nijemci zarobili na Istočnom frontu i od njih formirali posebne jedinice za borbu protiv partizana.

" Prnjavor su oslobodile jedinice Frve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 62, 70 i 76.

jačine oko 200 ljudi sa 3 strojopuške. Napad je trajao oko 2 1/2 sata, kada se uspjelo odbiti napadače.

U isto vrijeme napadnut je 1. vod iste satnije, koji je bio na postavu prema Savi, isti je nakon kraće borbe savladan i zajedno sa častnikom zarobljen. Postav koji je držao ovaj vod zauzeli su ponovno pripadnici ustaške pripremljene bojne Bijelo Brdo izbacivši četnike iz rovova.

Oko 2130 sati neprijatelj je namjeravao sa jakim snagama prodrijeti u Teslić (sam grad) iz pravca zapada i od jugozapada prema sjevero-istoku.

Upali su partizani u s. Komušinu i Slatinu, čije su posade sačinjavale dio domdo bojne Teslić.

Vlastiti gubitci: 2 dobrovoljca nestala.¹⁷

18. I. Primjećeno je grupisanje četničkih snaga iz Kobasica i Motajice oko škole u Trstencima. Poduzet je vatrezni prepad na krajnje krilo postava, (iz 5. pješačke pukovnije) u Bosanskom Dubočcu. Napad odbijen.

U 0100 sat došlo je do borbe prsa u prsa kod Teslića. Partizani su odbijeni. Ovo je bila posljednja noć napadaja partizana na Teslić, ali je bila ujedno i najkrvavija za partizane.

Neprijatelj jačine oko 400 pobunjenika sa više strojopuškara i bacača napao je na položaj 1. satnije domdo bojne Teslić u Stenjaku i Crnom Vrh, ali je bio odbijen.

Vlastiti gubitci: 9 domobrana poginulo, 1 častnik i 14 domobrana ranjeno, i 2 častnika i 104 domobrana nestalo.

Njemački gubitci: 2 poginula i 1 ranjeni vojnik.

Protivnički gubitci: 28 ubijenih, pronađeno nezakopanih, izpred uporišta obrane Teslića, koje partizani nisu mogli odvući. Osim toga prema izjavi mještana partizani priznaju oko 600 poginulih i ranjenih.¹⁸

20. I. Poduzet podhvata na prostoru: Teslić Gusti (uključivo) i Gomjenica. U podhvatu je sudjelovala IV/8, pješačke pukovnije ojačana sa vodom njemačkih protuoklopnih topova. Na crti: Vučanovići — Dolići — Vlajići — partizani u jačini oko 500 pružili su jak otpor.¹⁹ Borba je trajala do pred mrak, kada su se naši povukli u Teslić.

¹⁷ Napad na Teslić, s. Komušinu i Slatinu vršile su jedinice Prve proleterske i Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130 i 169.

¹⁸ O borbama kod Teslića toga dana vidi dok. br. 130.

¹⁹ Na pomenutoj liniji držale su položaje jedinice Treće krajiške i Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

Vlastiti gubitci: 6 ranjenih domobrana.

Protivnički gubitci nepoznati.

21. I. U 1500 sati krenula je IV/1. pješačke pukovnije sa 17., 18. i 20. satnijom sa namjerom preko Viništa zauzeti Zepče, koje se nalazilo u rukama partizana.²⁰ U polazku sa položaja u s. Tatarbudžak podpomognuta vatrom bacača. Po zauzeću k. 437 osiguran je ključ obrane Zepča. Po ulazku 18. satnije 1. pješačke pukovnije u Zepče osiguran je bio dolazak i ostalih satnija.

Od strane dielova 8. pješačke pukovnije poduzet je podhvat na prostoru sjeverno od puta Teslić i G. Teslić. Usljed jakog otpora partizana borba je prekinuta.

Vlastiti gubitci: 2 domobrana poginula i 1 ranjen.

Njemački gubitci: 3 ranjena vojnika.

Protivnički gubitci nepoznati.

22. I. III. bojna 6. pješačke pukovnije sa jurišnom satnijom 4. pješačke pukovnije izvršila je napad na odmetničke postave: Ristića Brdo — k. 176 — k. 210 — Kape-tanovića Hrast.

Dielovi 8. pješačke pukovnije vrše akciju na području oko Teslića u zajednici sa njemačkim snagama.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

25. I. 1 bojna 8. pješačke pukovnije u toku razviđanja naišla na jak otpor partizana na crti: Mukadanovac — Ljeljuh — Borak. Iz Ljeljuha i Borka naš oklopni vlak dobio je preciznu vatru sa 2 puna pogodka od protu-oklopnih partizanskih topova. Usljed mogućnosti obkoljavanja s obzirom na veliko brojčano stanje partizana bojna se je povukla na crtu: Šimići k. 264.

Vlastiti gubitci: 1 ranjeni domobran.

Protivnički gubitci nepoznati.

27. I. U 0300 sata prebačena 18. satnija 1. pješačke pukovnije u Dubočac radi podhvata u povraćanju Trstenaca, kojeg je neprijatelj predhodnog dana zauzeo. Uz sudjelovanje 1 ustaške satnije pod vodstvom satnika Reškovića Nikole, povraćeni su Trstenci.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

28. I. Na 18. satniju 1. pješačke pukovnije otvorena je jaka neprijateljska vatra. Vatrom naših boraca neprijatelj je ušutkan.

U Zepču se tada nalazila Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87 i 197.

- Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.
30. I. Upućena je dočastnička obhodnja iz satnije legionara Ukrajinaca u pravcu: Smrlički Ml — Bogosavac. Obhodnja nije mogla izvršiti zadaću zbog nabujalosti rijeke Ukrine. Druga častnička obhodnja upućena je pravcem: Kalenderovci — Sredeljani — Prnjavor ušla je u Prnjavor gdje nije naišla na neprijatelja. Sam Prnjavor čuvali su nekoliko vatrogasaca.

C. — Kod Banjalučkog zdruga:

U toku mjeseca siečnja čete i postrojbe učestvovala su u manjim podhvatima.

4. I. Oko 0800 sati posada Sanskog Mosta, podpomognuta sa jednim njemačkim odjelom, izvršila je napad na neprijateljske postave kod s. Šehovaca u cilju proširenja obruča, kojim su partizani obsjedali grad.²¹ Poslije jake borbe koja je trajala do 1200 sati, naši dijelovi uspjeli izbaciti partizane iz njihovih postava, koji su se povukli ka Debeljaku.

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 2 ranjena domobrana.
Njemački gubitci: 1 poginuli vojnik.
Protivnički gubitci nepoznati.

6. I. Skupina od oko 300 partizana sa 2 teške strojnice i 1 bacačem, napala oko 0900 sati naše dijelove, koji su vršili opravku mostova na rijeci Gomjenici 2 km J Omarske.

1. satnija domdo bojne Banja Luka, koja je bila određena za osiguranje radova, prihvatila je borbu, ali usljed neprijateljske nadmoćnosti u broju i naoružanju, morala se je povući ka Omarskoj. Skupa sa ovom satnijom povukla se je i satnija radne bojne, koja je izvodila radove.

Vlastiti gubitci: 1 domobran teško ranjen i 1 domobran radnik teže ozlieden prilikom pada sa mosta.

Protivnički gubitci nepoznati.

Po povlačenju naših četa, partizani su ponovo zapalili oba mosta i podpuno ih uništili.

8. I. Domobranska preselica (1. i 2. satnija 10. pješačke pukovnije i 2. pohodna satnija) koja je iz Priedora krenu-

²¹ Položaj oko Sanskog Mosta u to vrijeme držala je Prva krajiška brigada Pete NOU divizije. O ovom napadu neprijatelja vidi dok. br. 32.

²² Prva krajiška brigada

la za Sanski Most, napadnuta je u visini s. Ališići (13 J Priedora) jakom vatrom sa desne obale Sane. Poslije kraćeg puškaranja partizani su se povukli a preselica je nastavila put za Sanski Most.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo.

Protivnički gubitci nepoznati.

10. I. Oko 0100 sat skupina od oko 300 partizana napala je našu posadu u Omarskoj.²³ Partizani dobro naoružani imali su oko 10 strojopuškara, 1 tešku strojnicu i 2 bacača. Naša posada je prihvatila borbu, koja je trajala sve do 0500 sati, kada su se partizani povukli. Zahvaljujući samo jakoj prepreki od žice, partizani nisu mogli prodrijeti u uporište i zauzeti ga.

Istovremeno sa napadom na Omarsku, partizani su razorili željezničku prugu između Ivanjske i Omarske.

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 3 ranjena domobrana.

Protivnički gubitci: 4 ubijena partizana.

Plien: 1 strojopuška, 2 puške i nešto strijeljiva.

13. I. U toku dana poduzela je II/5. pješačke pukovnije iz Priedora, ojačana sa 1 njemačkom satnijom, čišćenje duž željezničke pruge ka Martin Br. (12 SZ Priedora). Oko 1130 sati došlo je kod Martin Br. do sukoba sa jačim snagama partizana i naše su se čete poslije ogorčene borbe morale povući ka Priedoru.²⁴ Jačina partizana procjenjena je na oko 600 ljudi, dobro naoružanih, sa više teških strojnica i bacača.

Vlastiti gubitci: 1 častnik i 3 domobrana poginula i 5 domobrana ranjeno.

Njemački gubitci: 7 ranjenih i 1 nestao — vojnika.

Protivnički gubitci: 10 ubijenih (prebrojano), ali su gubitci vjerovatno veći, što se nije moglo utvrditi usljed povlačenja.

18. I. Oko 0200 sata jedna skupina od oko 600 partizana napala je oružničku postaju u Karađorđevu.²³ Borba sa prekidima trajala je sve do 19. I. u 0400 sata, kada su se oružnici (27 momaka) morali predati usljed nestanka strijeljiva. Jedna ustaška satnija koja je u toku 19. I. upućena iz Bosanske Gradiške ka Karađorđevu, radi pružanja pomoći postaji, nije se mogla probiti do Karađor-

²³ " Napad na Omarsku vršile su jedinice Prve krajiške brigade. Vidi dok. br. 51.

²⁴ Neprijatelja su potisle u Prijedor jedinice Druge krajiške brigade. Vidi dok. br. 74.

" Na žandarmerijsku kasarnu u Karađorđevu vršio je napad jedan bataljon Druge krajiške brigade. Vidi dok. br. 96.

deva, jer su partizani jačim snagama bili posjeli most na Jablanici.

Vlastiti gubitci: 27 oružnika zarobljeno.

Protivnički gubitci nepoznati.

20. I. Ovoga dana poduzeta je akcija ka Karađorđevu u cilju protjerivanja partizana, koji su ga 19. I. zauzeli. U akciji je učestvovala jedna njemačka bojna iz Srednje Topole i IV. ustaška bojna iz Bosanske Gradiške. Napredovanje je izvršeno u redu do mosta na Jablanici u s. Vrbaški, gdje je IV. ustaška bojna uspjela preći preko mosta, ali dočekana još jačom vatrom bila prinuđena da se povuče. Kada je izdata zapovied za povlačenje, u bojni je nastao nered i pojedini dielovi su se bez ikakve veze povukli u Bosansku Gradišku, gdje je tek uspjelo prikupiti bojnu.

Njemačka bojna koja je također učestvovala u ovoj akciji uspjela je doći do s. Dragelja (2 JI Karađorđeva) ali zbog neuspjeha IV. ustaške bojne, morala se je zaustaviti na Jablanici.

Vlastiti gubitci: 3 poginula domobrana i 1 častnik i 10 domobrana ranjeno.

Njemački gubitci: 5 poginulih i 18 ranjenih vojnika.

Protivnički gubitci: 22 ubijeno.

Plien: 1 bacač, 1 strojopuška i 4 puške sa nešto strijeljiva.

22. I. Oko 0030 sati skupina od oko 400 partizana izvršila napad na Klačnice.²⁶ Naša posada (18. satnija 10. pješačke pukovnije sa nešto dobrovoljaca i oružnika) brojčano mnogo slabija od partizana, nije mogla zadržati napad i partizani su oko 0130 sati zauzeli Klačnice. Jedan dio posade sa zapovjednikom — bojnikom Brencem — povukao se je na postav 1 km J Klačnice gdje su se zahvaljujući prisebnosti domobrana i dobro upravljenom vatrom uspjeli održati sve do 1100 sati, kada su iz Banja Luke stigla pojačanja. U isto vrijeme 1 dočastnik sa 6 domobrana prebacio se je preko mosta u Klačnice na desnu obalu Vrbasa i posjeo postav na razkrsnici puteva u selu Poljašani (500 m I Klačnice) odakle je jakom vatrom, pomognut od nekih četničkih straža, uspio zapriječiti partizanima prelaz preko mosta. Ostatak posade i oružnici povukli su se u Aleksandrovac (10 S Klačnice).

²⁶ Napad na Klačnice vršile su jedinice Druge i Pete krajiške brigade. Vidi dok. br. 125. O borbama za Klačnice vidi i sledeća dok. 137, 141 i 146.

Po zauzimanju Klašnice partizani su zapalili oružničku postaju, občinu i 2 zgrade u kojima su stanovali domobrani.

Jednovremeno sa ovim napadom, jedna slabija skupina od oko 200 partizana napala je s. Trn (10 SI Banja Luka) i presjekla je vezu između Banja Luke i Klašnice. Ova je skupina ugrozila uzletišta u Zalužanima, ali usljed male snage, nije se usudila napasti na isto.

Istoga dana u 0700 sati upućena su pojačanja u Klašnice i oko 1100 sati, partizani su uz sudjelovanje zrakoplovstva odbačeni i povukli se u Kozaru.

Ponovo je poduzeta akcija ka Karađorđevu sa IV. ustaškom i 1 njemačkom bojnom. U toku dana uspjelo je zauzeti selo.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo i 1 ranjen, zarobljeno: 1 častnik (por. Nadž) i 24 domobrana među ovima i liječnik Dr. Kišicki. Domobrani su sutradan pušteni, a častnik i liječnik su zadržani i odvedeni.

Protivnički gubitci nepoznati.

24. I. Odmah poslije pola noći partizani su sa oko 600 ljudi, sa više strojnica, napali četnike na postavu: k. 297 (4. 5 J Klašnice) — k. 221 — Bijela Str. s. Poljašani (500 m J Klašnice) i poslije jake borbe uspjeli su ih odbaciti ka Klašnicama i Slatini (11 SI Banja Luke).²⁷

Pošto su odbačeni četnici, partizani su napali našu posadu u Klašnicama, ali u ovom napadu nisu uspjeli, jer nisu mogli preći most na Vrbasu.

U isto vrijeme skupina od oko 300 partizana napala je oružničku postaju Slatina Ilidže (11 SI Banja Luke) i uspjela ju zauzeti.²⁸ Oružnici su se povukli na Krčmarice.

Pošto je napad na Klašnice odbijen i pošto su partizani opljačkali oružničku postaju Slatina Ilidže isti su se povukli ka Crnom Vrhcu i s. Devetinama (20 SI Banja Luke).

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 1 poginuo i nešto lakše ranjeno, koji su ostali u svojim postrojbama na liječenju.

Protivnički gubitci, po izjavi četnika 6 ubijeno.

²⁷ Borbe sa četnicima vodile su jedinice Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 130.

²⁸ Napad su izvršile jedinice Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

Oko 0100 sat skupina od oko 300 partizana" iznenađujuće je napala 12. satniju 10. pješačke pukovnije na postavu Đedovača (444) (4 I Sanskog Mosta). Poslije kraće borbe 12. satnija se je povukla u Sanski Most. Partizani su zaposjeli Đedovaču (444).

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 5 ranjenih domobrana. Protivnički gubitci nepoznati.

28. I. Oko 0100 sat partizani su iz pravca s. Devetine ponovo napali jačim snagama četničke postave: k. 297 — k. 221 — Bijela Stena. — s. Poljašani.³⁰ Poslije borbe, koja je trajala do 0300 sata, četnici su se povukli ka s. M. Blašku (3 II Klašnice). Po povlačenju četnika partizani su napali jakom vatrom bacača i strojnica Klašnice i pokušali su prijeći most na Vrbasu, ali su odbijeni od strane naše posade. Pošto im nije uspio napad partizani su se povukli ka s. Devetinama.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 1 poginuli.

Protivnički gubitci, po četničkom izvješću: 10 ubijenih i 20 ranjenih.

II. I z k u s t v a:

I ovog puta, prilikom napada na Caparde, dokazalo se, da ona uporišta, koja su dobro utvrđena za obranu i sa sviju strana, koja imaju dovoljno jaku posadu, koja se čvrsto odlučila braniti svoj postav, a nalazi se pod zapovjedništvom sposobnih i hrabrih starješina, mogu odbiti i zadržati napad daleko nadmoćnijeg neprijatelja.

Usamljena uporišta koja se moraju držati, treba snabdjeti sa krugovalnom postajom makar i manjeg dimenzija. Ovo zbog toga, što su brzoglasne veze na koje se ovakva uporišta oslanjaju veoma nesigurne. Nesigurnost tih veza dolazi od tuda, što ih partizani — odmetnici prilikom svakog napada prekidaju te na taj način napadnute posade ostaju bez ikakove veze sa nadređenima pa i susjednim postrojbama, pa se na taj način ne može znati pravo stanje. Krugovalne postaje trebalo bi dodati i zbog tajnosti.

³⁰ Odnosi se na jedinice Seste krajiške brigade Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 125 i 198.

Napad je vršila Prva proleterska brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 146.

U ovome razdoblju uočeno je također, da su krstarenja koja se vrše u cilju spriječavanja prikupljanja partizana i odmetnika, kao i spriječavanja njihovog rada, daju veoma dobre rezultate, ali za potpun uspjeh trebalo bi raspolagati sa jačim snagama za krstarenje.

Osjeća se velika potreba za pričuvcama. Potrebno je pojedine postrojbe mienjati nakon sudjelovanja u pojedinim podhvatima, te nakon smjene bar po jedan dan da se odmire i na taj način bi se mogao ustanoviti utrošak strijeljiva kao i pojedini nedostaci kod ljudstva.

Padom Prnjavora ustanovljeno je, da usijed slabog uticaja starješinskog osoblja momčad sklona panici i bijegu pred protivnikom koji je u svakom pogledu slabiji.

Partizani imaju veoma dobro organiziranu službu osmatranja i obavještavanja. Slaba pokretljivost naših snaga ima posljedak da partizani po selima budu blagovremeno obavješteni o pokretima naših četa i zbog toga na vrijeme razbjegnu i tada se ne mogu stignuti i pohvatati ih.

Za područje Srijemskog zdruga potrebno bi bilo dodjeliti 1 satniju konjanika.

III. Nedostaci i griške:

Ponovo se iztiče nedostatak starješinskog osoblja (djelatnih častnika i dočastnika) te slaba stručna sprema pričuvcnih častnika i dočastnika.

Snabdevanje hranom, usljed nedostatka prevoznih sredstava, jako otežano.

Slaba oprema i obuća kod momčadi slabi otpornost i borbeni duh jedinica.

Osim toga, kada se čete stalno upućuju iz jednog podhvata u drugi, gube svoju borbenu moć.

Osieća se nedostatak u automatskom naoružanju (strojnicama) a tako isto i u bacačima.

Zapovjednik
general Iser
Iser